

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord

Gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding

Archeologisch Adviesbureau

8500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord

Gemeente Alphen aan den Rijn

**Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding**

drs. M.S. Jordanov

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Alphen aan den Rijn

Titel: Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn; archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Status: eindversie

Datum: 31 augustus 2015

Auteur: drs. M.S. Jordanov

Projectcode: AROW2

Bestandsnaam: RA3041_AROW2.indd

Projectleider: drs. M.S. Jordanov

Projectmedewerkers: M. Soldaat BA, N.L.A. Conradi MA, drs. S. Warning & G. Mooij (AWN)

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 425780

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 58983

Autorisatie: drs. C.N. Kruidhof

Bevoegd gezag: J. van Zwienen, Omgevingsdienst West-Holland

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendalseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2015

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Alphen aan den Rijn heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in november 2013 een archeologische begeleiding uitgevoerd van het ontgraven van een schuin talud ten behoeve van de aanleg van een vijver aan de Oudshoornseweg in de gemeente Alphen aan den Rijn. Het primaire doel van deze begeleiding was het veiligstellen van de wetenschappelijke informatie van deze vindplaats die tijdens de civieltechnische graafwerkzaamheden is aangetroffen (behoud *ex situ*).

Tijdens de begeleiding zijn diverse archeologische sporen en structuren aangetroffen die verband houden met de bewoning van het plangebied in de Nieuwe tijd en met name met de buitenplaats Rijnoord en van de in het midden van de 19e eeuw herbouwde woning. De archeologische grondsporen bestaan uit funderingsresten en vloeren die waarschijnlijk aan de latere woning (tweede helft 19e eeuw) hebben toebehoord. Een grote hoeveelheid houten funderingspalen is vermoedelijk wel aan het hoofdgebouw van de oude buitenplaats toe te schrijven. Daarnaast zijn kelders, beerputten en -bakken en een gemetseld rioleringsstelsel bestaande uit diverse overkluisde goten aangetroffen. Ook zijn enkele (afval)kuilen gedocumenteerd.

De aangetroffen funderingsresten behoren toe aan zeven bijgebouwtjes of schuren. Ze zijn allemaal gefundeerd op staal (direct op de ophogingslaag uit de Nieuwe tijd) en sommige op een speciaal hiervoor opgebrachte grijze zandlaag. De funderingen zijn over het algemeen getrapt aangelegd in hergebruikte rode en oranje bakstenen met mortelresten en afmetingen variërend tussen 18x9x4 cm en 21x10x5 cm. Ook zijn in de meeste funderingen rode, ongeglazuurde plavuizen hergebruikt. Omdat al deze gebouwtjes niet afgebeeld zijn op de kadastrale minuut uit 1811-1832, kunnen we er, ook gezien het bouw materiaal, van uitgaan dat deze van na 1850 dateren en niet samenhangen met de oude buitenplaats maar met de herbouwde dokterswoning.

Het onderzoek heeft ondanks de beperkingen (het grootste deel van de locatie was tot in het schone veen uitgegraven voorafgaand aan de archeologische begeleiding) waardevolle informatie over de buitenplaats Rijnoord opgeleverd in de vorm van funderingspalen op basis waarvan de plattegrond van de buitenplaats kon worden gereconstrueerd. Enkele vondstrijke contexten hebben een schat aan informatie opgeleverd over de uit historische bronnen bekende bewoners van de buitenplaats. Hoewel vondsten als (versierde) bloempotten en tuinvazen meer algemeen zijn, wijzen ze in samenhang met een buitenplaats op het belang dat werd gehecht aan de inrichting van (sier)tuinen. De buitenplaats moest dienen als lusthof waar het prettig vertoeven was. Ook in het dagelijks leven lijken de bewoners door de eeuwen heen de etiquette van het leven in betere kringen te hebben gevolgd. De vondsten laten zien dat de bewoners de laatste trends in de ontwikkelingen binnen de materiële cultuur volgden. Zo werden de tafels gedekt met bij elkaar passend serviesgoed, dat in de 18e eeuw van Chinees porselein was, terwijl men in de 19e eeuw uit industrieel aardewerk uit Engeland gebruikte. Vooral dat bij elkaar passende serviesgoed wijst op een meer dan gemiddelde welstand.

Al met al kunnen we concluderen dat de voormalige buitenplaats in Alphen aan den Rijn Rijnoord omstreeks 1600 moet zijn gebouwd, om vervolgens tot ver in de 19e eeuw bewoond te blijven. De bewoners zullen hebben behoord tot de lokale elite, die door de eeuwen heen de laatste trends en modes binnen de materiële cultuur en de daaraan gekoppelde etiquette volgden. In de door deze bewoners afgedankte huisraad zien we bovendien de overgang van een lokale ambachtelijke economie naar een internationaal georiënteerde industriële samenleving weerspiegeld. De tijdens het onderzoek verzamelde vondsten vormen een zeer interessante en vrij directe neerslag van historisch bekende personen en gebeurtenissen. Het unieke aan de vondsten is dat ze vanuit een andere invalshoek dan historische bronnen, namelijk die van de materiële cultuur, een bijzondere aanvulling op en nuancering van de biografie van de buitenplaats en zijn bewoners kunnen vormen. Het beeld dat geschetst wordt door de materiële cultuur belicht vaak een andere kant van het verhaal door de meer directe en authentieke band met personen en gebeurtenissen, zonder de bemiddelende rol van een geschiedschrijver of anderszins een verteller met eigen bedoelingen en belangen.

Met deze archeologische begeleiding is het onderzoek in het onderzoeksgebied en daarmee ook in het plangebied afgesloten. De resultaten wijzen er op dat in aangrenzende gebieden buiten het plangebied met behoudenswaardige resten (boerderijen en buitenplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen) rekening gehouden moet worden. Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren indien ontwikkelingsplannen voor aangrenzende gebieden worden voorgenomen.

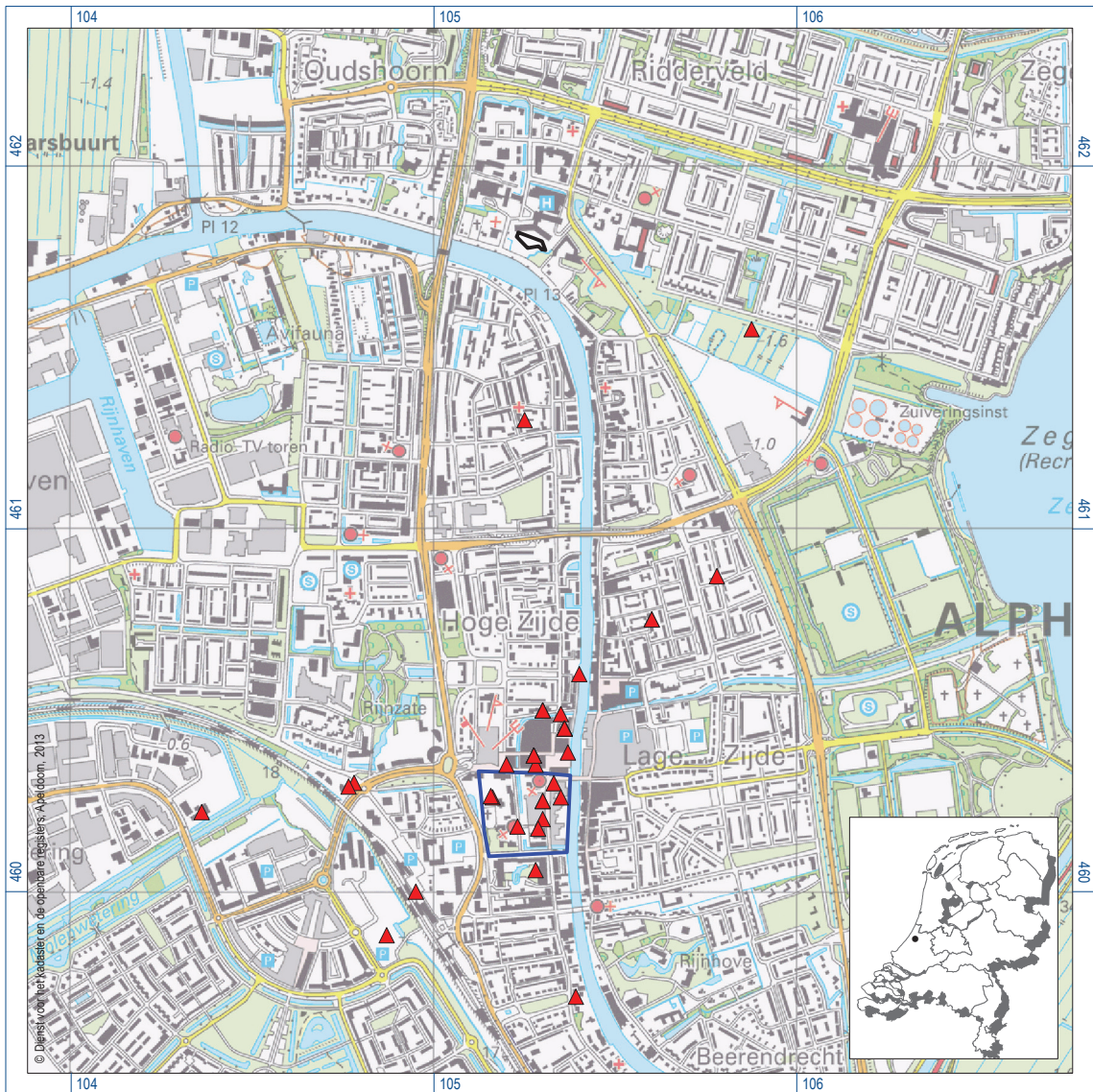
Omdat de bewoners van de buitenplaats en hun materiële weerslag zeer tot de verbeelding spreken, is het interessant om de vondstverzameling verder onder de publieke aandacht te brengen, bijvoorbeeld door middel van een tentoonstelling op locatie of een informatieboekje.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader	9
1.2 Administratieve gegevens	9
2 Voorgaand onderzoek	11
3 Doel van het onderzoek	19
4 Methoden	21
5 Resultaten	25
5.1 Fysisch-geografisch onderzoek	25
5.2 Grondsporen en structuren	25
5.3 Vondsten	41
5.4 De vindplaats	64
6 Conclusies en aanbevelingen	67
6.1 Onderzoeksvragen	67
6.2 Conclusies	70
6.3 Aanbevelingen	71
Literatuur	73
Gebruikte afkortingen	74
Verklarende woordenlijst	74
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	75
Bijlage 1: Sporenlijst	77
Bijlage 2: Vondstenlijst	81
Bijlage 3: Resultaten houtonderzoek	87
Bijlage 4: Determinatie aardewerk en glas	89
Bijlage 5: Catalogus aardewerk en glas	93
Bijlage 6: Resultaten macrorestenanalyse	103

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwart omlijnd) met AMK-terreinen (blauw) en ARCHIS-waarnemingen (rood); inzet: ligging in Nederland (ster).

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van de gemeente Alphen aan den Rijn heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in november 2013 een archeologische begeleiding uitgevoerd van de graafwerkzaamheden in het kader van de aanleg van een vijver aan de Oudshoornseweg in Alphen aan den Rijn (figuur 1).

Het veldwerk is uitgevoerd van 30 oktober tot en met 11 november 2013. De uitwerking vond plaats tussen januari en november 2014. Tijdens het onderzoek is op een prettige wijze samengewerkt met het AWN-lid Gabor Mooij. Onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het depot van de provincie Zuid-Holland.

Deze archeologische begeleiding is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Plangebied: Buitenplaats Rijnoord

Plaats: Alphen aan den Rijn

Gemeente: Alphen aan den Rijn

Provincie: Zuid-Holland

Onderzoeksgebied: Locatie voormalige buitenplaats Rijnoord aan de Oudshoornseweg

Centrumcoördinaten: 105260/461791

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 425780

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 58983

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Archeologische perioden			
Tijdperk			Datering
Recente tijd			1945
Nieuwe tijd		C	1850
		B	1650
		A	1500
Middeleeuwen		Laat B	1250
		Laat A	1050
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	900
		C: Karolingische tijd	725
		B: Merovingische tijd	525
		A: Volksverhuizingstijd	450
Romeinse tijd		Laat	270
		Midden	70 na Chr.
		Vroeg	15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

label1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Voorgaand onderzoek

In 2004 is voor het plangebied en omgeving een Inventariserend Archeologisch Vooronderzoek uitgevoerd door Vestigia BV (Hessing & Schrijvers, 2004). Uit het Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd in 2004 bleek dat het plangebied in de overgangszone van de noordelijke(oostelijke) oever van de Oude Rijn naar het achterliggende veengebied ligt. Tot de periode van de middeleeuwse ontginningen rond 1000 na Chr. waren de bewoningsmogelijkheden in het achterliggende veengebied beperkt. De condities op de oeverswalgronden van de Rijn waren over het algemeen beter. In de omgeving van Alphen aan den Rijn dateren de oudste vondsten op de noordelijke oeverswal uit de Midden IJzertijd.

Voor wat betreft de middeleeuwse en latere bewoningsgeschiedenis overlapt het plangebied deels met de te verwachten bewoning toegeschreven aan het middeleeuwse ambacht Oudshoorn. Bewoning op de noordelijke oever van de Rijn -rond Rijn Noord?- is hier mogelijk al voor de 10e eeuw ontstaan. De bewoningskern is in de Late Middeleeuwen waarschijnlijk steeds verder in westelijke richting opgeschoven, richting de Heimanswetering. Ten tijde van de ontginning van de blokken in latere Grote Polder, tussen circa 1000 en 1200 na Chr. heeft de Nieuwe Sloot (direct ten zuiden van het plangebied) gefungeerd als ontginningsbasis. Op basis van de historische gegevens wordt door Hessing & Schrijvers (2004) de kans op laat-middeleeuwse en jongere bewoning op de koppen van de percelen aan de noordkant van de Nieuwe Sloot als relatief hoog geschat.

Uit het booronderzoek bleek dat het veld ten zuiden van het ziekenhuis (oostzijde van de Delftzichtweg; plangebied onderhavig onderzoek) aan de noordoever van de Oude Rijn dicht tegen de huidige stroomgeul ligt. Het beeld dat de boringen hier te zien geven, is een zeer snelle overgang naar komafzettingen. In geen van de boringen is in de natuurlijke situatie siltig of zandig materiaal aangetroffen; de afzettingen bestaan slechts uit (matig) zware klei en veen (vanaf ongeveer 130 cm -Mv). De boringen 85 en 87 (binnen onderhavig plangebied) stuiten op subrecent puin en baksteen op ongeveer 0,5 m beneden maaiveld (-Mv). De resterende delen in het westelijke deel van het plangebied vertonen een (plaatselijk zeer sterke) verstoring, plaatselijk tot ongeveer 2 m -Mv. Helaas zijn geen boorbeschrijving opgenomen in het rapport.

Op basis van dit onderzoek is voor de locatie van het plangebied het volgende geconcludeerd: "Het restant van de historische ontginningslijn langs de noordzijde van de Nieuwe Sloot wordt voorlopig als groene zone ingericht. Als hier nog sprake is van archeologische resten dan zal (a) de conservering hiervan slecht zijn, en (b) zal de eventuele inrichting slechts beperkte verdere schade met zich meebrengen."

In oktober 2013 is in het plangebied een spoedveldinspectie uitgevoerd. Op basis van een onderzoek naar oude kaarten (uitgevoerd door de heer G. Mooij van de AWN) en waarnemingen, gedaan door de AWN tijdens het ontgraven van een vijver aan de Oudshoornseweg 90 te Alphen

aan den Rijn, werd vermoed dat resten van de buitenplaats Rijnoord uit de 17e-19e eeuw zijn aangetroffen en deels vergraven. Tijdens de veldinspectie zijn archeologische sporen en structuren die aan de oppervlakte lagen, gefotografeerd en globaal ingemeten. Er zijn vondsten verzameld. Op basis van de bevindingen van de inspectie is een adviesdocument opgesteld (Jordanov, 2013a). Uit de veldinspectie bleek dat de aangetroffen houten palen, een beerput, een gemetseld gewelf (riolering?), een houten constructie (goot?) en diverse puinlagen die in het schuine talud zichtbaar waren, inderdaad resten betreffen van de historische buitenplaats Rijnoord. Het in het rapport van Hessing & Schrijvers (2004) genoemde puin betreft op basis van de resultaten van de veldinspectie zonder twijfel funderingsresten van de buitenplaats Rijnoord uit de Nieuwe tijd (Jordanov, 2013a). Geadviseerd werd om het reeds afgegraven vlak op te schonen en de zichtbare archeologische resten te documenteren. Daarnaast werd geadviseerd om het verdere ontgraven van de taluds te laten plaatsvinden onder archeologische begeleiding protocol opgraven.

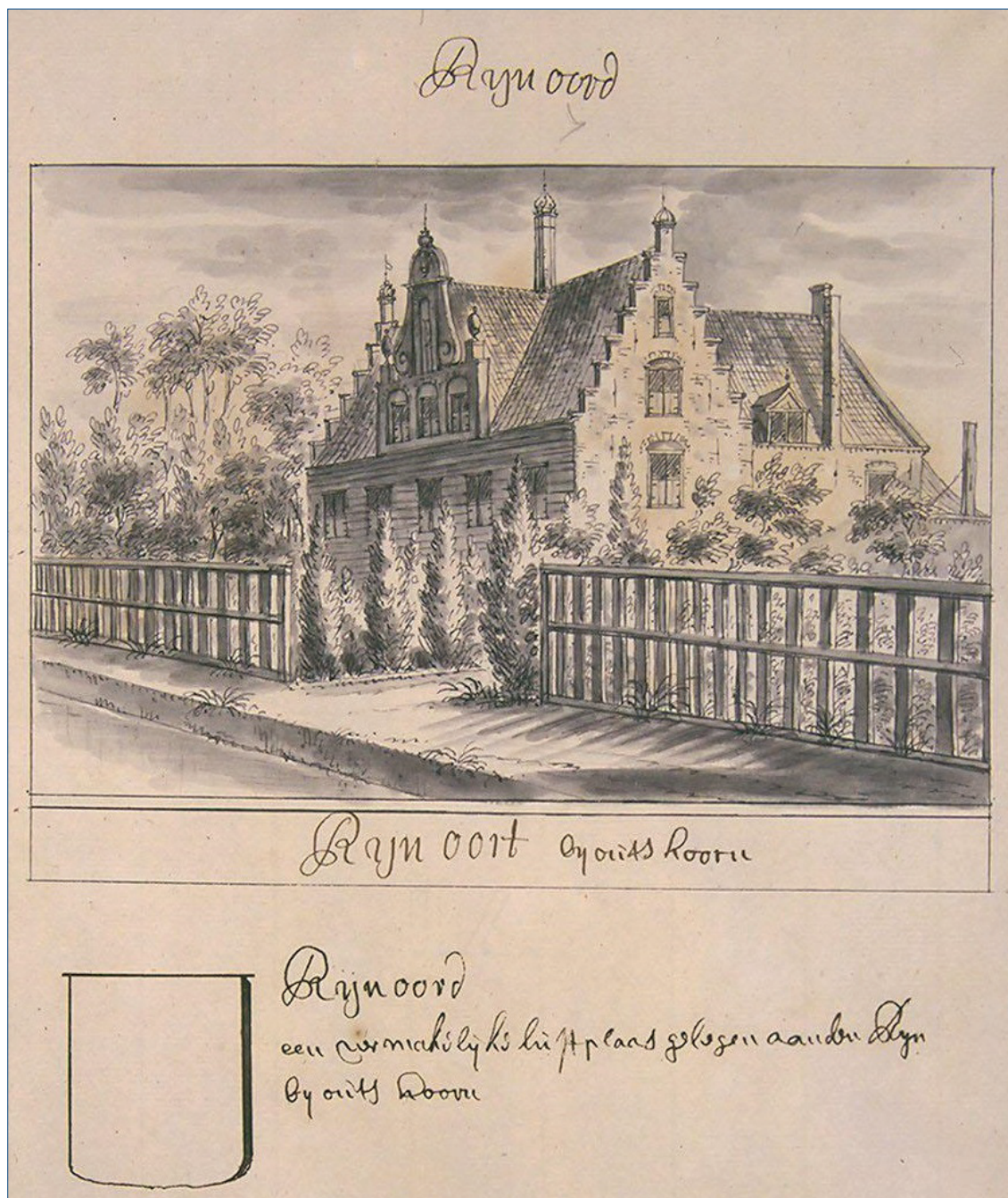
In het kader van het adviesdocument is een beknopt bureauonderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat het plangebied geomorfologisch gezien in de stroomgordel van Oude Rijn ligt, die vanaf 4300 voor Chr. actief was (Berendsen & Stouthamer, 2001). Binnen deze gordel heeft de Rijn zijn loop door meanderen meerdere keren verlegd. Door deze processen bestaat de stroomgordel uit kronkelwaarden, restgeulen en aan weerszijden daarvan oeverwallen (Smit, Jansen & De Kort, 2005). Door deze activiteit van de Oude Rijn begon vanaf dit moment (vanaf 4300 voor Chr.) de sedimentatie van onder andere oeverafzettingen, waardoor het gebied aantrekkelijk werd voor bewoning. Op basis van het voorkomen van deze hoger gelegen oeverafzettingen geldt voor het plangebied een zeer grote kans op archeologische sporen (o.a. volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de provincie Zuid-Holland). De activiteit van de Oude Rijn stopte in 1122 na Chr., nadat de Kromme Rijn werd afgedamd (Berendsen & Stouthamer, 2001). Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van Zuid-Holland ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische waarde. Het betreft een zone met geul- en stroomgordelafzettingen waar bewoning vanaf de Bronstijd of de IJzertijd mogelijk was. Daarnaast ligt het plangebied deels binnen een zone met dijklintbebouwing tot 1850. Volgens de bodemkaart ligt het plangebied in een niet gekarteerde zone wegens bebouwing. Vermoedelijk is er sprake van rivierkleigronden (pRn86) met grondwatertrap V (Stiboka, 1976). Op de geologische kaart van Nederland ligt het plangebied op de noordelijke oeverwal van de Oude Rijn.

Historische context

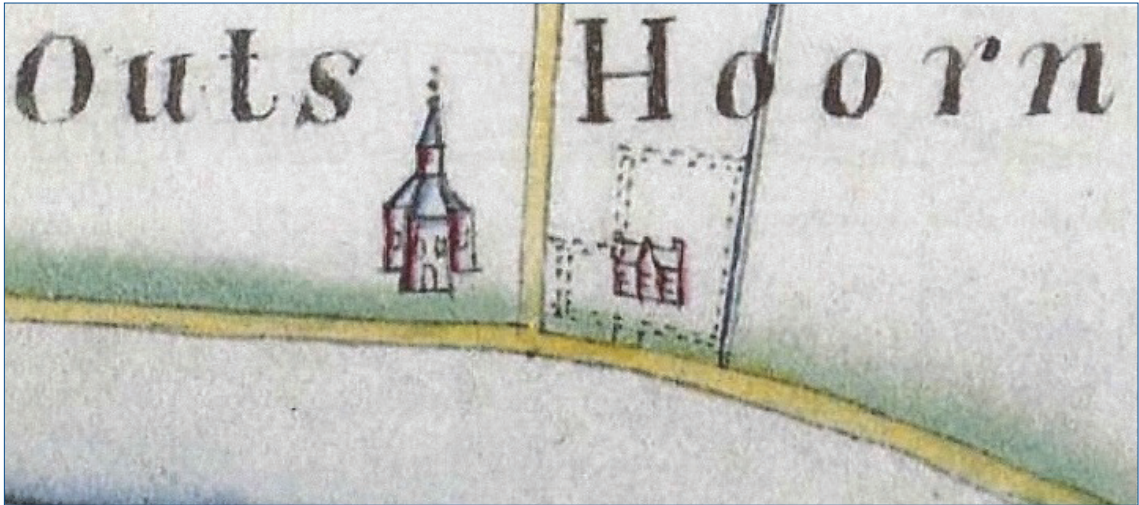
Landschappelijk wordt het gebied gekenmerkt door een open veenontginningslandschap met een gerende verkaveling. De kavels die ver het landschap in steken, laten zien dat hier in de Middeleeuwen is ontgonnen met recht van 'vrije opstrek'. Op de oeverwallen langs de Oude Rijn liggen boerderijlinten.

Uit oud kaartmateriaal blijkt dat ter hoogte van een plangebied een buitenplaats heeft gestaan. Het betreft buitenplaats Rijnoord die in ieder geval in het midden van de 17e eeuw al bestond. Toen was de buitenplaats eigendom van Willem Boreel. Boreel was advocaat van de Verenigde Oostindische Compagnie en ambassadeur in Frankrijk. Daarnaast was hij met een tiental Amsterdammers actief in de exploitatie van het Drentse veen. In 1636 verkocht hij de hofstede

Rijnoord aan zijn zwagers Ranst (<http://www.groenehartarchieven.nl/voorouders/k1ora/27433679>). Op een afbeelding uit 1730 is te zien dat de buitenplaats een T-vormig gebouw met klokgevel op de centrale vleugel en trapgevels aan de zijvleugels betreft dat vlak langs de Oudshoornseweg ligt (figuur 2). Vanaf het laatste kwart van de 17e eeuw tot 1732 woonde de dochter van de volgende eigenaar jonkheer Cornelis de Vlamingh van Outshoorn op de buitenplaats. In 1733 werd de buitenplaats gekocht door Hugo van Rijk. Uit 1734 dateert ook een afbeelding op kaart van de buitenplaats (figuur 3). Het betreft een kaart uit 1734 waarop de Oudshoornsekerk gesticht in 1665 is afgebeeld. Direct ten oosten daarvan is de buitenplaats te zien. Het gebouw is vrij schematisch

Figuur 2. Buitenplaats Rijnoord in 1730 (Schonemaker Atlas, 1730).

Figuur 3. Buitenplaats Rijnoord op een kaart uit 1734.

weergegeven maar wijkt niet veel af van de afbeelding uit 1730 (figuur 2). Wel is te zien dat het gebouw door een gracht of wal wordt omgeven. De toegang is in het zuiden aan de rivierkant. Aan de westkant wordt het terrein begrensd door een weg (de huidige Delftzichtweg) en aan de oostkant door een sloot die haaks op de rivier is gegraven (mogelijk een middeleeuwse ontginningsloot). In 1740 kocht Maria van Amstenraad de buitenplaats, die toen bestond uit een huis, speelhuizen, stallingen, wagenhuis en schuur, tuinen, boomgaarden en vijvers (http://www.buitenplaatsennederland.nl/ZuidHolland_beschrijvingen/AlphenADRijn_Rhijnoord.html).

Een jaar later was Jacobus de Bruijn Govertszoen de nieuwe eigenaar en in de verkoopakte werd de buitenplaats omschreven als “een hofstede of buitenplaats genaamd Rijnoord, bestaande uit een herenhuys, speelhuizen, stalling, wagenhuys, schuur en schuithuys met de tuinen, boomgaarden en vijvers, en met het tuinmansgereedschap, gelegen in de Kalkovense polder aan de Lage Zijde van de Rijn, te verongelden voor 1 morgen 531 roeden, strekkende voor uit de Rijn tot achter aan de landen van Dirk Kalkoven de Jonge ter halver sloot, belend ten oosten de Molenwetering van de Kleine polder en ten westen de Gemeneweg en voornoemde Kalkoven de Jonge” (http://www.buitenplaatsennederland.nl/ZuidHolland_beschrijvingen/AlphenADRijn_Rhijnoord.html).

Tussen 1743 en 1801 wisselde de buitenplaats zeven keer van eigenaar. Aan het begin van de 19e eeuw werd Samuel Crena de nieuwe eigenaar. In de verkoopakte werd de buitenplaats omschreven als “een huys, tuinmanshuys, stalling, koetshuys en 9 morgen 57 roeden land, mitsgaders nog 5 stukken lands, verongeldende voor 14 morgen en de helft in nog een huys en erf, alles staande in den Kleinen Polder”.

De voor het onderzoek belangrijkste eigenaar is ongetwijfeld de dochter van Samuel Crena: mevrouw Adriana Crena, echtgenote van David van Poeliën van Onland. Zij bleef tot 1837 op de buitenplaats wonen en in haar tijd hebben de tuinen van de buitenplaats hun gloriejaren gekend. De buitenplaats werd door Van der Aa omschreven als een verrukkelijk oord. Het had “uitgestrekte moestuinen, fraaie wandeldreven, een wijnberg met grotwerk, bosch, hertenkamp, twee watervallen, vischrijke vijvers waarin 4 eilandjes”. De tuinen waren aangelegd door Gijsbert van Laar (1768-1820), tuinarchitect en publicist. De tuinen staan afgebeeld in zijn *Magazijn van Tuin-Sieraaden* (Amsterdam, 1802-1809, op plaat LXXXVII en LXXXVIII; figuur 4). Op deze tekening

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 4. De ligging van het plangebied (blauwe onderbroken lijn) op de kaart van Van Laar uit circa 1800.

RAAP-RAPPORT 3041

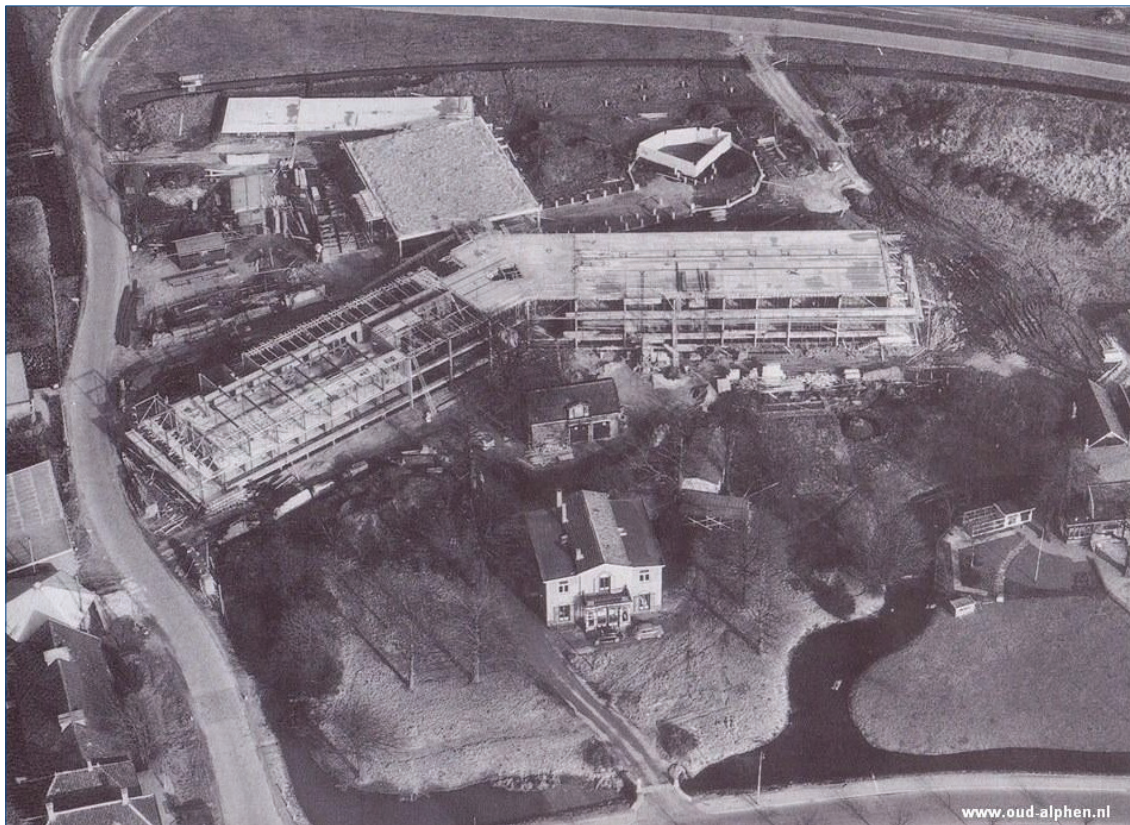
Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 5. De ligging van het plangebied (blauwe onderbroken lijn) op de kadastrale minuut uit 1811-1832.

zijn duidelijk de gebouwen en parkinrichting van de buitenplaats te zien. Het hoofdgebouw is driedelig en bestaat uit een vierkant hoofdgebouw en twee smallere vleugels aan weerszijden (oost en west). De parkinrichting wordt gekenmerkt door een pittoreske landschapsstijl met veel slingerende waterloopjes, bruggetjes en vijvers. Omdat de nabijgelegen watermolen aan de Molenvliet windrecht had, eisten de poldermeesters dat veel van de bomen in de tuin werden omgehakt. Mevrouw Van Poeliën deed een voorstel aan de gemeente dat de buitenplaats gratis aan de gemeente zou worden afgestaan, mits alles in ongeschonden staat zou worden onderhouden. Het voorstel aan de gemeente werd afgewezen en mevrouw Van Poeliën liet alles met de grond gelijk maken. Van de mooie tuinen bleef weinig over, maar het huis werd herbouwd en vanaf circa 1844 woonde mevrouw De la Fargue in de nieuwe woning. Daarna is het huis eigendom geweest van de familie Wernink, om vervolgens tot aan de definitieve afbraak ervan in de jaren 60 van de 20e eeuw als dokterswoning van diverse artsenfamilies te fungeren.

De kadastrale minuut uit 1811-1832 geeft een betrouwbaar beeld van de inrichting van het perceel. Op figuur 5 is een projectie van de minuut op de huidige topografie afgebeeld. Op de topografische militaire kaart uit 1874 is het nieuwe huis afgebeeld als een rechthoekig gebouw met twee kleine bijgebouwtjes achter het hoofdgebouw. Dit is waarschijnlijk de woning die ook op een luchtfoto uit 1964 (de bouw van het ziekenhuis) te zien is (figuur 6). Een vergelijking van de kadastrale minuut met de latere kaarten en de foto (figuur 6) doet vermoeden dat de halverwege de 19e eeuw herbouwde woning iets dichterbij de Oudshoornseweg heeft gestaan dan het hoofdgebouw van de oorspronkelijke buitenplaats.

Figuur 6. Luchtfoto uit 1964. Op de voorgrond de herbouwde dokterswoning.

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

3 Doel van het onderzoek

De opgraving werd aanbevolen naar aanleiding van de resultaten van de veldinspectie (Jordanov, 2013a) met als doel het veiligstellen van de wetenschappelijke informatie van de behoudenswaardige archeologische vindplaats (behoud *ex situ*). Tijdens de veldinspectie zijn in het plangebied archeologische resten en sporen aangetroffen. Hierbij zijn echter verschillende vragen onbeantwoord gebleven waarop met de opgraving een antwoord gegeven zou kunnen worden. In het Programma van Eisen (PvE; Jordanov, 2013b) zijn hiervoor specifieke onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de geologische bodemkundige opbouw van het plangebied?
2. Wat is de diepteligging en de stratigrafische positie van de vindplaats(en)?
3. Zijn bebouwingssporen aanwezig van de buitenplaats Rijnoord. Wat is de exacte ligging, aard, datering en fysieke kwaliteit daarvan? Is er sprake van een fasering van de bebouwing?
4. Zijn binnen het plangebied resten aanwezig van park-/tuinaanleg van de buitenplaats? Wat is de exacte ligging, aard, datering en fysieke kwaliteit daarvan?
5. Wat is aard, functie en datering van het aangetroffen gewelf en mogelijke kelder in het zuidelijke talud van de ontgraving?
6. Betreft de aangetroffen vierkante stenen constructie inderdaad een beerput/-bak? Wat is de omvang en datering daarvan?
7. Wat is de aard en functie van de aangetroffen houten constructies in het ontgraven vlak (grote liggende balk, bekapte boomstam) en in het zuidelijke talud (mogelijke gootconstructie)?
8. Betreffen de puinlagen die in het noordelijke en zuidelijke talud zijn waargenomen inderdaad funderingsresten of uitbraaksleuven van de buitenplaats?
9. Zijn sporen of structuren uit de periode vóór de 17e eeuw aanwezig? Wat is hun exacte ligging, aard, datering en fysieke toestand?
10. Wat kan op basis van vondstmateriaal uit sporen en lagen die samenhangen met de buitenplaats worden gezegd over het consumptiepatroon en de welstand van de bewoners van de buitenplaats door de tijd heen?
11. Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?
12. Wat is de relatie tussen de vindplaats en het omliggende landschap (locatiekeuze)?

Deze vragen hebben niet alleen betrekking op de aard en de omvang van het archeologische complex, maar ook op de datering, economische bestaansbasis, landschappelijke inbedding en de regionale (culturele) betekenis ervan. Al deze elementen dienen tijdens de archeologische begeleiding onderzocht en verklaard te worden.

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

4 Methoden

Afmetingen opgravingsput

De begeleiding kon volledig conform het PvE (Jordanov, 2013b) uitgevoerd worden. De beoogde oppervlakte van het gedocumenteerde vlak bedraagt circa 2.500 m².

Opgravingsvlakken en profielen

Er is een vlak gedocumenteerd. In de reeds ontgraven put ten behoeve van de vijver is het vlak opgeschoond en gedocumenteerd. Daarnaast zijn sporen die bij het ontgraven van de taluds tevoorschijn kwamen ook onder vlak 1 gedocumenteerd. De diepte van het vlak ter hoogte van de vijver bedroeg gemiddeld 3,5 m -NAP (ca. 2,0 m -Mv). De diepte van het vlak ter hoogte van de taluds bedroeg gemiddeld 2,0 m -NAP (0,5 m -Mv). Op enkele locaties is een profiel gedocumenteerd. Voor de profielwanden zijn de volgende vlaknummers gereserveerd: 101 (noordprofiel), 102 (oostprofiel), 103 (zuidprofiel) en 104 (westprofiel). Vlaknummer 99 is gereserveerd voor de 'stort' (t.b.v. van 'stort'-vondsten). De sporen en bodemlagen zijn in een reeks genummerd. Alle vlakken zijn ingemeten met een *Total Station* (x/y/z). De profielen zijn getekend op schaal 1:20. De profielpennen zijn ingemeten met *Total Station* (x/y/z).

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

De grondsporen zijn gefotografeerd, beschreven en ingemeten met *Total Station* (x/y/z). Vervolgens zijn enkele grondsporen gecoupeerd en in profiel getekend op schaal 1:20. De sporen zijn afgewerkt voor zover deze bedreigd werden door de civiele graafwerkzaamheden. In het geval van enkele funderingen in de taluds en een grote beerput is gekozen voor planaanpassing. Deze zijn dan ook *in situ* behouden en dus niet gecoupeerd of afgewerkt. De vondsten in het vlak zijn verzameld in vakken van 5 x 5 m. De vondsten uit spoorvullingen zijn verzameld per spoor(vulling). Metaalvondsten zijn gelokaliseerd met een metaaldetector. Vondsten van het stort zijn verzameld onder vondstnummer 999. Bij het registreren en beschrijven van de grondsporen en vondsten is gebruikgemaakt van het computerprogramma ODILE. De vondsten uit de veldinspectie en vondsten die door amateurarcheologen verzameld waren, zijn meegenomen in dit onderzoek (onder vondstnummer 999).

Bemonstering

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen zijn grondmonsters genomen ten behoeve van paleobotanische waardering en eventueel analyse, ¹⁴C-datering, houtdeterminatie en dendrochronologische datering.

Methoden uitwerking

Aardewerk en glas (door S. Oskamp en J. Kottman)

Om het vondstmateriaal uit de opgraving in Alphen aan den Rijn te kunnen vergelijken met vondsten die elders in ons land tevoorschijn kwamen en nog zullen komen, is het wenselijk deze op een standaardwijze te classificeren en te beschrijven. Om dit te bereiken is in 1989 het zogenaamde

‘Deventer-systeem’ geïntroduceerd. De doelstellingen van dit systeem zijn meervoudig. Enerzijds wordt een referentiekader gecreëerd, waarmee laat- en post-middeleeuwse voorwerpen van keramiek en glas op een snelle en eenvoudige wijze geclassificeerd kunnen worden. Op deze wijze komt steeds meer vergelijkingsmateriaal voor de beschrijving van vondstgroepen voorhanden. Daarnaast kan, op basis van de aan dit systeem gekoppelde inventarislijsten van vondstgroepen, statistisch onderzoek worden verricht naar het bij de diverse sociale lagen behorende bestanddeel van de huisraad dat uitgevoerd is in aardewerk en glas. Zo kunnen bijvoorbeeld regionale verschillen in kaart worden gebracht. Op dit moment bestaat al een aanzienlijke reeks van aan deze standaard gekoppelde publicaties.

Zowel aardewerk als glas dat volgens de standaard van het Deventer-systeem wordt geclassificeerd, wordt volgens een vast stramien beschreven. Eerst worden de keramiek- en glasvondsten per vondstcontext naar de daarin voorkomende baksels/materiaalsoorten uitgesplitst. Vervolgens worden per baksel/materiaal soort codes aan de individuele objecten toegekend. Deze codes bestaan uit de drie volgende elementen: het baksel of de materiaal soort (glas), het soort voorwerp en het op dat specifieke model betrekking hebbende typenummer. Zo krijgt een pispot van roodbakkerd aardewerk de codering: r(oodbakkerd)-pis(pot)-, gevolgd door een typenummer (bijv. r-pis-5). Dit typenummer is uniek voor een bepaalde vorm. Wanneer een model nog niet eerder beschreven is, krijgt het een nieuw typenummer, dat vervolgens in een centrale database wordt opgenomen. Door middel van de aan de voorwerpen toegekende codes kunnen deze vergeleken worden met soortgelijke objecten die eerder binnen het Deventer-systeem zijn gepubliceerd.

Op basis van de codes die voorkomen in een vondstgroep en het daaraan gerelateerde aantal voorwerpen wordt een tellijst van het Minimum Aantal Exemplaren (MAE) samengesteld. Bij fragmentarisch materiaal, zoals dat uit Alphen aan den Rijn, wordt doorgaans alleen het aantal scherven per item vastgesteld. Omdat het hier evenwel een relatief kleine vondstgroep betreft, vond ook een schatting van het MAE plaats. Naast de inventarislijst is een representatieve selectie van de (archeologisch complete) voorwerpen en/of bijzondere fragmenten in de catalogus gepubliceerd. Deze catalogus is voor alle aan de standaard van het Deventer-systeem gekoppelde publicaties identiek van opzet en bevat een tekening en/of foto van de desbetreffende objecten met daarbij een standaard beschrijving. De catalogus van Alphen aan den Rijn is als bijlage in dit rapport opgenomen.

Botanische macroresten en hout (door K. Hänninen)

Er zijn drie grondmonsters onderzocht en een zak met macroresten die met de hand zijn verzameld. De drie monsters zijn gezeefd over een set zeven met als kleinste maaswijdte 0,25 mm. Vervolgens zijn de zeefresiduen geïntroduceerd, waarbij informatie is verkregen over de conservering en rijkdom van de monsters. Op basis van de resultaten van de inventarisatie zijn twee monsters geselecteerd voor analyse (de monsters M1 en M3). Bij de inventarisatie en analyse is gebruikgemaakt van een opvallend-lichtmicroscop met vergrotingen tot 50x. Voor de determinatie van grassen en russen is een doorvallend-lichtmicroscop met vergrotingen tot 500x gebruikt. De met de hand verzamelde macroresten konden op het oog worden gedetermineerd.

Van twaalf stukken constructiehout is informatie verzameld over de afmetingen, houtsoort, oriëntatie in de stam, bewerkings- en gebruikssporen en de geschiktheid voor dendrochronologisch onderzoek. Omdat vaak niet het hele object was meegenomen maar slechts een fragment, is de informatie in

deze gevallen beperkt. Voor determinatie zijn coupes gemaakt in drie richtingen ten opzichte van de groeirichting van het hout (dwars, tangentiaal en radiaal), die bekeken zijn met behulp van een doorvallend-lichtmicroscop met vergrotingen tot 500x (Schweingruber, 1982).

Leren en benen voorwerpen (door Marloes Rijkelijhuizen-Elpenbeen)

De omgang en behandeling van het materiaal zijn conform de richtlijnen van de KNA uitgevoerd. De voorwerpen zijn eerst meerdere malen gereinigd om al het vuil te verwijderen. Vooral tussen naden is vuil aanwezig. De kwetsbare delen en fragmenten zijn voorzichtig gereinigd. De vondsten zijn na het reinigen vervolgens eerst onderzocht. Onderzoek en documentatie kunnen het beste voorafgaand aan conservering plaatsvinden, zodat de minste krimp van het leer heeft plaatsgevonden.

Na beoordeling van het materiaal (de staat, compleetheid en mate van bijzonderheid) is besloten geen aanbeveling te geven voor restauratie (reconstructie) van de vondsten. Er waren slechts zoelfragmenten aanwezig. Na het onderzoek is het leer nogmaals gewassen, waarna basisconservering (stabilisering) heeft plaatsgevonden door middel van een behandeling met polyethyleenglycol (PEG600). Deze methode wordt gebruikt om het leer stabiel te houden en is reversibel.

Na conservering zijn de vondsten opnieuw verpakt in schone geperforeerde zakjes van polyethyleen. Alle objecten zijn na het conserveringsproces gecontroleerd en overgedragen aan de opdrachtgever. Het geconserveerde leer moet na opslag regelmatig gecontroleerd worden en de behandeling dient na enkele jaren herhaald worden.

Metaal (door P. Schulten)

De metalen vondsten zijn gereinigd, determineert en geconserveerd door P. Schulten (Archeoplan).

Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie

Tijdens het veldonderzoek is niet afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE (Jordanov, 2013b) is omschreven.

Figuur 7. Zuidprofiel ter hoogte van spoor 7.

5 Resultaten

5.1 Fysisch-geografisch onderzoek

5.1.1 Geologie en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich op de noordelijke oever van de Oude Rijn. Landschappelijk wordt het gebied gekenmerkt door een open veenontginningslandschap. Tijdens de archeologische begeleiding is de natuurlijke ondergrond, bestaand uit een donker bruin zwak kleiig veen, bereikt op gemiddeld 3,2 m -NAP. Het betreft bosveen behorend bij de komafzettingen van de Oude Rijn. Lokaal zijn sterk kleiige veenlagen en zwak siltige kleilagen aanwezig, die ook tot de komafzettingen behoren (Formatie van Echteld). Hierop zijn diverse ophogingslagen opgebracht.

5.1.2 Bodemopbouw

Aan de hand van de profielen kan de bodemopbouw worden beschreven (figuren 7, 8 en 9).

Direct op het schone veen (sporen 1001 en 1005) is een zwak kleiige verrommelde veenlaag met lichtgrijze kleibrokken aanwezig (spoor 1006). Deze laag is waarschijnlijk ontstaan bij het ingebruikname van het gebied in de Late Middeleeuwen. De top van deze laag bevindt zich op circa 2,8 m -NAP in het noorden van het plangebied en op circa 3,1 m -NAP in het zuiden. De laag is gemiddeld 10 cm dik. In deze laag zijn geen vondsten aangetroffen die een datering hiervan kunnen geven. Het grootste deel van het vlak (bodem vijver) was voorafgaand aan het archeologisch onderzoek uitgegraven tot 3,5 m -NAP. Daarom is deze laag alleen in het profiel waargenomen en is een eventueel sporenniveau dat met deze oudste ophoging samenhangt, verdwenen.

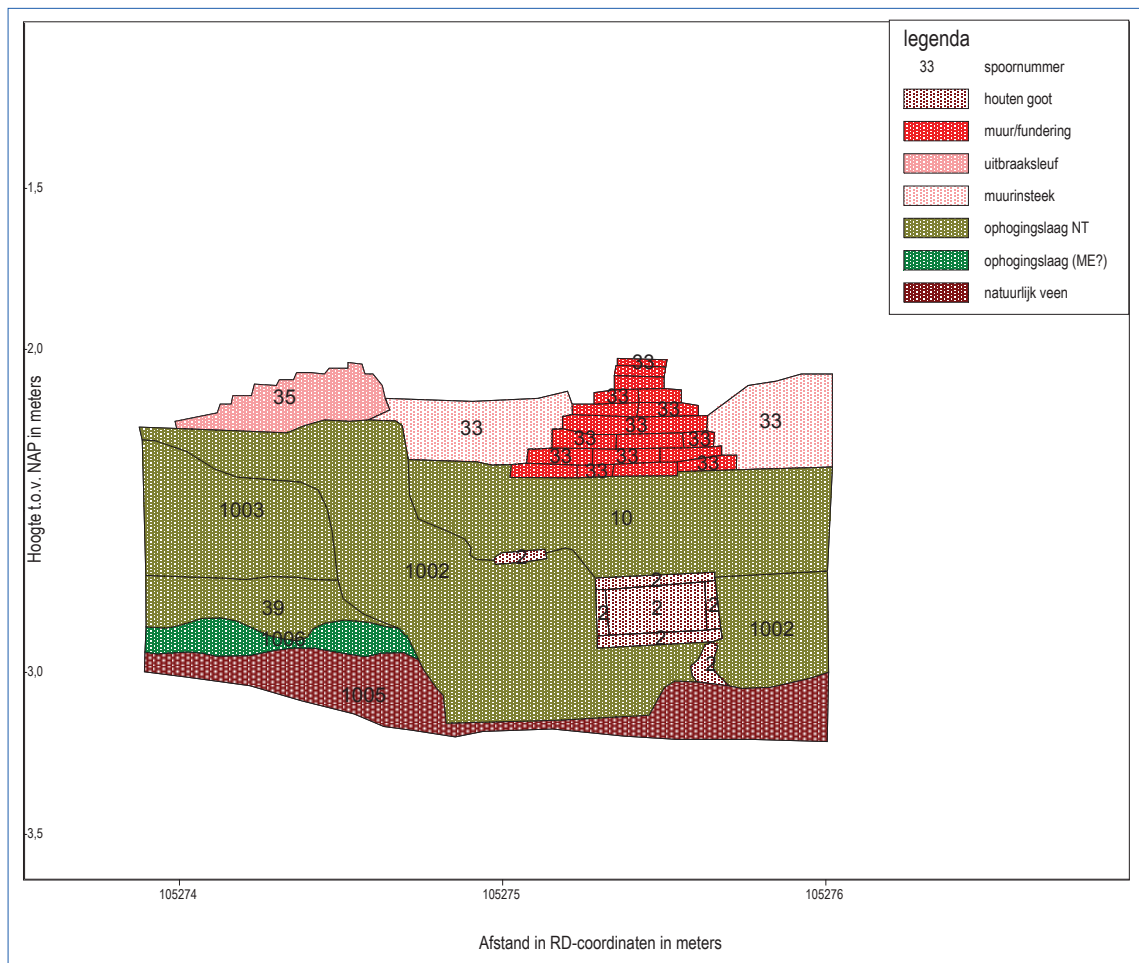
Diverse veen- en kleilagen met puinfragmenten en houtskoolspikkels zijn vervolgens opgebracht met een totale dikte van circa 1 m. Het betreft de sporen 10, 12, 39, 1002 en 1003. Hierop (op ca. 2,3 m -NAP) zijn diverse funderingen en (beer)putten aangelegd in de periode 17e-19e eeuw.

5.2 Grondsporen en structuren

Tijdens de begeleiding zijn diverse archeologische sporen en structuren aangetroffen die verband houden met de bewoning van het plangebied in de Nieuwe tijd en met name met de buitenplaats Rijnoord en van de in het midden van de 19e eeuw herbouwde woning (figuur 10). De archeologische grondsporen bestaan uit funderingsresten en vloeren die waarschijnlijk aan de latere woning (midden 19e eeuw) hebben toebehoord. Een grote hoeveelheid houten funderingspalen is vermoedelijk wel aan het hoofdgebouw van de oude buitenplaats toe te schrijven. Daarnaast zijn kelders, beerputten en -bakken en een gemetseld rioleringsstelsel bestaande uit diverse overluisde goten aangetroffen. Ook zijn enkele (afval)kuilen gedocumenteerd.

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

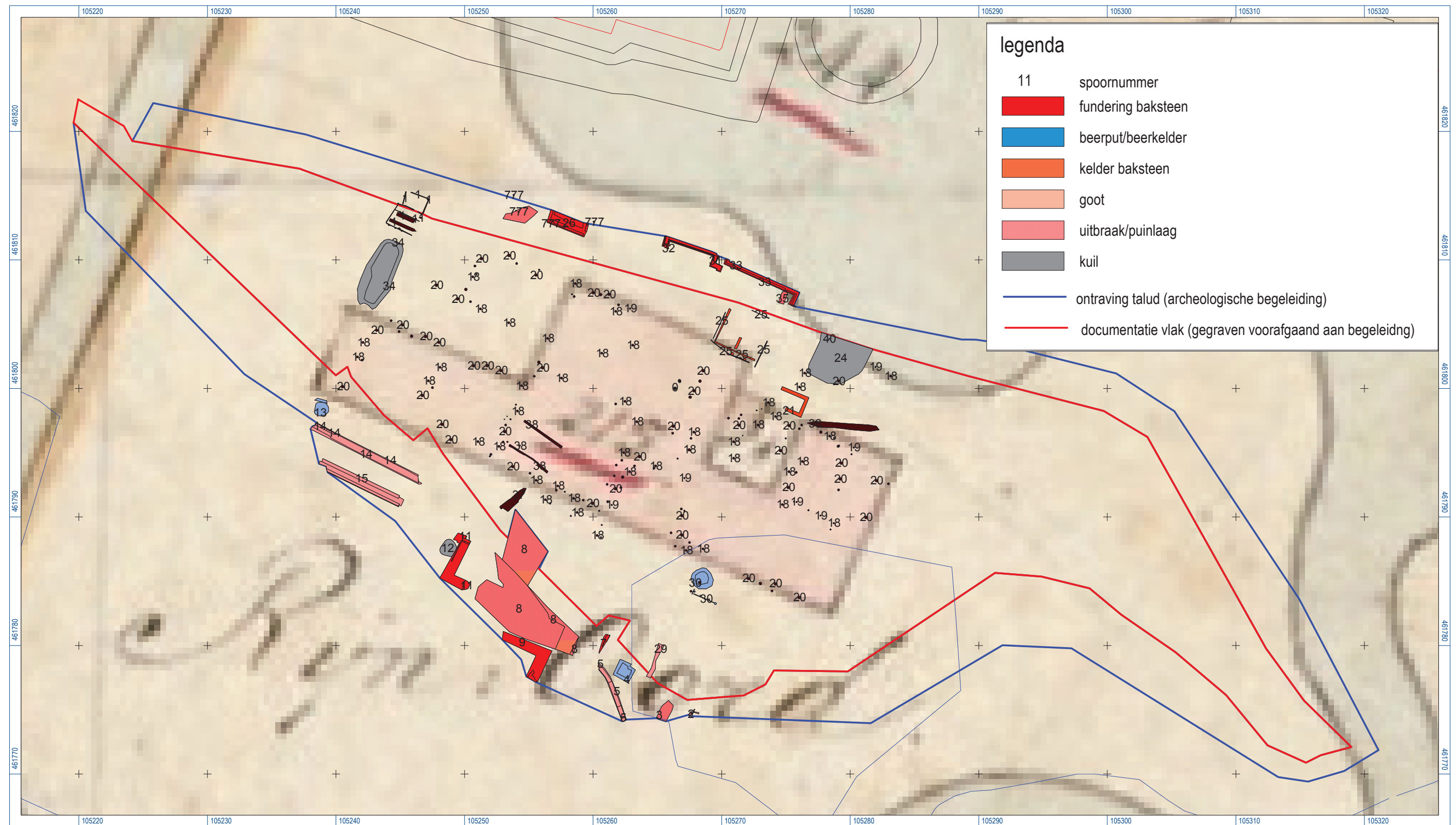
Figuur 8. Noordprofiel ter hoogte van spoor 33.

Figuur 9. Zuidprofiel ter hoogte van spoor 13.

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 10. De aangetroffen sporen geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1811-1832.

Funderingsresten en vloeren

In de schuine taluds aan de zuid- en noordkant van het plangebied zijn vijf funderingsresten aangetroffen, drie uitbraaksleuven en een vloerrestant (figuur 10; bijlage 1).

Aan de zuidkant betreft dat een klein restant van de fundering van een noordoost-zuidwestelijk georiënteerde, vrij lichte muur (spoor 7). De onderste laag bestaat uit twee rijen rode bakstenen met afmetingen 18,5 x 9 x 3,5 cm. De fundering bestaat uit minimaal twee lagen. Een restant van de tweede laag is nog alleen aan het noordelijke uiteinde bewaard gebleven. De tweede laag is een steens breed. De bakstenen zijn niet gemetseld maar los gestapeld. Dit is gebruikelijk voor de onderste laag van een fundering. De muur is niet breder geweest dan 20 cm, gezien de breedte van de tweede funderingslaag. De onderste funderingslaag is 40 cm breed. De muur is op staal gefundeerd (direct op de ophogingslaag). Het betreft mogelijk een tuinmuur of de muur van een bijgebouwtje of schuurtje. De bovenkant van de fundering bevindt zich op 2,1 m -NAP. Mogelijk hoort de vloer met spoornummer 8 bij dit muurtje aangezien de top van deze vloer op hetzelfde niveau ligt als de onderkant van de fundering (spoor 7). De vloer is verstoord en bestaat uit losse verrommelde bakstenen (puinlaag) met een rand van schoon grijs zand. Het zou kunnen dat het om een onderlaag van los puin gaat, waarop een tegelvloer heeft gelegen.

Spoor 9 betreft een fundering van de hoek van de achter- en zijgevel van een gebouw dat verder richting het zuiden heeft gestaan (dichter bij de ingang van het terrein; figuur 11). Op deze fundering heeft een duidelijk forsere muur gestaan dan spoor 7. De fundering is circa 1 m breed. Van de achtergevel zijn lokaal drie lagen overgebleven. Er is sprake van één versnijding. De onderste twee lagen zijn even breed en de derde laag verspringt circa 10 cm aan de buitenkant van het gebouw. De fundering is gemetseld met kalkmortel. Op de bovenste funderingslaag zijn mortelresten aanwezig maar ook op de eerste laag zijn deze te zien, waaruit blijkt dat niet alleen de muur gemetseld is met mortel maar ook de fundering zelf. De onderste laag bestaat uit rode, ongeglazuurde plavuizen met afmetingen 22,5 x 22 x 3 cm en ligt op een laag grijs zand. Op de plavuizen zijn rode bakstenen aanwezig met afmetingen van 18 x 9 x 4 cm. De fundering maakt een rechte hoek richting het zuiden, waar ook de onderste lagen van het opgaand muurwerk zijn

Figuur 11. Fundering (vlak) en restant opgaand muurwerk (profiel) van een gebouw (spoor 9).

aangetroffen. Er zijn minimaal twee baksteenlagen aanwezig, gemetseld met kalkmortel in rode bakstenen met dezelfde afmetingen als de fundering. De muur is circa 35 cm breed. Deze muur ligt een stuk hoger dan de vloer met spoornummer 8 en de muur met spoornummer 7. De onderste funderingslaag bevindt zich op circa 1,5 m -NAP.

Een vergelijkbare fundering is iets ten noordwesten van spoor 9 aangetroffen. Het betreft wederom een vermoedelijke voor- en zijgevel van een gebouw (spoor 11). Het gebouw heeft doorgelopen richting het noordoosten, maar is waarschijnlijk uitgebroken bij het ontgraven van de vijver. De funderingswijze, bouwmaterialen en afmetingen zijn dezelfde als deze van spoor 9 (figuur 12). Hier zijn geen resten van het opgaand muurwerk aanwezig.

Figuur 12. Fundering (spoor 11).

Iets oostelijker is een uitbraaksleuf aangetroffen (spoor 3). Het betreft een sleuf waar uitbraakpuin van een muur/fundering is gedeponneerd. Deze is ingegraven vanaf de top van de ophogingslaag uit de Nieuwe tijd en reikt tot in de oudere ophoging (veen met kleibrokken, mogelijk ontstaan in de Late Middeleeuwen). Het puin bestaat uit bakstenen en mortel gemengd met sterk schelphoudend zand. Het betreft rode bakstenen met afmetingen 18 x 8 x 4 cm, gebroken, met mortelresten. Het gaat hier vermoedelijk om een gesloopte tuinmuur of een muur van een schuur/bijgebouwtje uit de periode van na de sloop van de oude buitenplaats (tweede helft 19e eeuw).

In het noordelijke talud van de vijver zijn funderingsresten aangetroffen van drie tot vier structuren (mogelijk bijgebouwtjes). Spoor 26 betreft een 3 meter lange fundering die in het oosten en westen een rechte hoek maakt richting het noorden. Dat wil zeggen dat het gebouw ook 3 m breed is geweest. Aan de binnenkant van de fundering is ook een restant van de vloer aangetroffen (figuur 13). De fundering is aangelegd op staal (direct op de ophogingslaag) en bestaat uit vijf lagen die twee versnijdingen tellen. De onderste laag is 27 cm breed en bestaat uit rode en gele bakstenen (in de breedte gelegd) met afmetingen 21,5 x 10,5 x 4,5 cm. Daarop is een laag ongeglazuurde rode plavuizen aanwezig met nog een laag bakstenen, deze keer in de lengte, met dezelfde afmetingen. Tussen de funderingen is een laag grijs bouwzand opgebracht, waarop een vloer is aangelegd bestaand uit rode, ongeglazuurde plavuizen, zoals ook in de fundering verwerkt zijn. Twee lagen van het opgaand muurwerk zijn aangetroffen aan de westkant. Het betreft dezelfde bakstenen die in de fundering zijn verwerkt. Het betreft mogelijk een van de bijgebouwtjes die afgebeeld staan op de kaarten van na 1860. Op de vloer is een bijna compleet bord aangetroffen (vondstnummer 24) die gedateerd wordt in de 19e eeuw en geïnterpreteerd wordt als een hondendrinkbak (bijlage 2). Een dergelijke vondst past goed bij de voorgestelde functie (bijgebouw/schuur) en de datering (na 1860) van dit gebouw.

Figuur 13. Fundering en vloer (spoor 26).

Verder richting het oosten zijn in het noordtalud nog drie funderingen aangetroffen. De sporen 31 en 33 lijken qua opbouw en bouwmaterialen veel op elkaar maar liggen niet helemaal in elkaars verlengde en sluiten niet goed op elkaar aan. Of het om twee gebouwtjes gaat die vlak naast elkaar hebben gestaan of om gebouwtjes die vlak na elkaar in gebruik zijn geweest, is onduidelijk.

De funderingen zijn in beide gevallen getrapt aangelegd en kennen drie versnijdingen. De onderste laag bevindt zich op 2,1 m -NAP en bestaat uit in de lengte gelegde rode en oranje bakstenen met afmetingen 21/18 x 10/9 x 5/4 cm. Het betreft hergebruikte bakstenen met mortelresten. Daarop zijn, getrapt, nog drie lagen in de breedte gelegde bakstenen aangebracht van dezelfde soort en afmetingen. Het valt op dat de noordoost-zuidwest georiënteerde delen van de fundering met spoornummer 31 onder de noordwest-zuidoost georiënteerde fundering verder richting het noordoosten doorlopen (figuur 14).

Spoor 35 betref een uitbraaksleuf van een muurtje dat op de fundering met spoornummer 33 aansluit. Het betreft de uitbraaksleuf van een tussenmuur binnen de structuur met spoornummer 33.

Figuur 14. Funderingen van twee bijgebouwen (sporen 31 en 33).

Richting het westen is nog een puinconcentratie aanwezig (spoor 28). Het betreft een locatie met veel gebroken rode bakstenen waar geen structuur in te herkennen is. Mogelijk betreft een onderlaag voor een vloer of verharding zoals ook aan de zuidkant van de vijver is aangetroffen (spoor 8). Hier zijn alleen geen funderingsresten aangetroffen die met de muren behorende bij een eventuele vloer kunnen worden geassocieerd.

Concluderend zijn funderingsresten aangetroffen van 7 bijgebouwtjes of schuren. Ze zijn allemaal gefundeerd op staal (direct op de ophogingslaag uit de Nieuwe tijd) en sommige op een speciaal hiervoor opgebrachte grijze zandlaag. De funderingen zijn over het algemeen getrapt aangelegd

in hergebruikte rode en oranje bakstenen met mortelresten en afmetingen variërend tussen 18 x 9 x 4 cm en 21 x 10 x 5 cm. Ook zijn in de meeste funderingen rode, ongeglazuurde plavuizen hergebruikt. Omdat al deze gebouwtjes niet afgebeeld zijn op de kadastrale minuut uit 1811-1832, kunnen we er ook gezien het bouw materiaal, van uitgaan dat deze van na 1850 dateren en niet samenhangen met de oude buitenplaats maar met de herbouwde dokterswoning.

Goten en putten

In het zuidelijke talud is een aantal gootstructuren aangetroffen. Het betreft drie gemetselde overwelfde goten en een houten goot. De sporen 14 en 15 betreffen twee goten die vlak naast elkaar en parallel aan elkaar liggen. De gewelven van de goten zijn gemetseld in oranje bakstenen met afmetingen 18 x 9 x 4 cm. De stenen zijn gevoegd met zogenaamd kunstcement, dat vanaf het einde van 18e eeuw vaak gebruikt werd bij het voegen van goten en waterkelders. De bodem van de goten bestaat uit een laag in de breedte gelegde bakstenen met daarop een laag rode plavuizen (22,7 x ? x 3,5 cm). De goot met spoornummer 14 ligt (figuur 15) op 1,9 m -NAP (onderkant). Van de andere goot (spoor 15) is alleen de bodem overgebleven (figuur 16). Deze ligt iets hoger dan spoor 14 en heeft waarschijnlijk dezelfde opbouw gekend. Beide goten lopen iets af richting het zuidoosten. Dit is een aanwijzing van de richting waarin het water heeft gestroomd. Aan het noordwesteinde van de goten is een grote bakstenen beerput aangetroffen. Deze put bleef zo veel mogelijk *in situ* behouden en aangezien eventuele aansluiting van de goten op de put buiten het bereik van de civieltechnische ingrepen viel, kon het verband tussen de goten en de put niet onderzocht worden. Het ligt voor de hand dat de goten als een soort overloop voor de put hebben gefungeerd. De put is in het profiel gedocumenteerd (zie figuur 9). De ronde koepel was afgestreken met kunstcement en dus konden de bakstenen waaruit de koepel was opgebouwd, niet beschreven worden.

Op de grens tussen de koepel en de wand van de put was een houten constructie aanwezig van enkele planken die plat gelegd waren. Mogelijk betreft het een houten deksel onder de koepel van de put. Een van de planken is van dennenhout (*Pinus*). Deze tangentiale (stamcode 16; zie uitleg bijlage 3) plank heeft een lengte van circa 1 m, een breedte van 16 cm en een dikte van 3 cm. De uiteinden zijn schuin afgewerkt, zodat een van de lange zijden korter is. Er zijn vier grote knoesten in het hout aanwezig, een aanwijzing dat het niet om de beste kwaliteit gaat.

De stenen waarmee de putwand gemetseld is, konden wel worden beschreven. Het betreft een los gestapelde wand van rode bakstenen met afmetingen van ? x 9,5 x 4 cm. Deze zijn in de breedte gelegd en zo los gestapeld dat er ruimte tussen de bakstenen zit. Op deze manier werd het doorsijpelen van het water uit de beerput mogelijk gemaakt zodat deze niet te snel vol zat. De insteek van de put is opgevuld was met grijze klei (zie figuur 9: S13-8). Of er nog hout (in de vorm van een ton of houten planken) onder het metselwerk zit, kon niet worden vastgesteld in verband met de maximale ontgravingsdiepte van de civieltechnische ingrepen. De put is ingegraven vanuit de top van de ophogingslaag uit de Nieuwe tijd. Uit de insteek van de put is aardewerk geborgen dat gedateerd wordt in de periode tweede helft 17e-18e eeuw. De kans bestaat dus dat de put aangelegd is in de beginperiode van de buitenplaats. Gezien de bouwmaterialen die in de gootconstructies gebruikt zijn, moeten deze later zijn toegevoegd.

Figuur 14. Funderingen van twee bijgebouwen (sporen 31 en 33).

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 16. Goot (spoor 15).

Een houten goot die zowel in het zuidelijke als in het noordelijke talud is aangetroffen en dus over het hele terrein heeft doorgelopen (spoor 2; figuur 17) is opgebouwd uit een liggende plank als bodem, twee rechtopstaande planken als zijkant en een liggende plank als afdekking. Het betreft planken van dennenhout. Deze goot wordt op basis van vondsten uit de vulling in de 19e eeuw of later gedateerd (zie § 5.3).

Figuur 17. Houten goot (spoor 2).

Verder naar het oosten is nog een bakstenen overwelfde goot aangetroffen (spoor 5). Deze heeft een andere opbouw dan de sporen 14 en 15 en bestaat uit twee lagen rode ongeglazuurde plavuizen met afmetingen van 30 x 30 x 5 cm. Hierop zijn de zijanten gemetseld in baksteen (rood, afmetingen 18 x 9 x 4 cm; drie lagen). Op de bakstenen randen rusten rode plavuizen, die de goot afdekken. Deze goot loopt ook enigszins af richting het zuidoosten en buigt in het noordwesten met een flauwe bocht af richting het gebouwtje dat hier heeft gestaan (sporen 7 en 8). Mogelijk gaat het om een goot dat regenwater van het dak van het gebouw richting de sloot of een verderop gelegen put afvoerde. Uit de vulling van de goot zijn diverse aardewerkfragmenten verzameld. Hoewel daaronder ook enkele scherven spaarzaam geglazuurd roodbakkerd aardewerk aanwezig is, kan deze op basis van de aanwezigheid van fragmenten faience en capucijnergoed in de 19e eeuw worden gedateerd.

Vlak bij deze goot is een vierkante bakstenen beerbak aangetroffen (spoor 4; figuur 18). Deze heeft afmetingen van circa 1,5 x 1,5 m en de vulling ervan bestaat vrijwel uitsluitend uit afval met onderin een laag zwarte beer. De bodem bestaat uit 2 lagen rode bakstenen en de wanden zijn los gestapeld in koppen/strekkenverband. De wanden zijn niet gevoegd. Uit de vulling van de beerbak zijn tientallen vondsten afkomstig. Ook zijn botanische monsters hieruit geanalyseerd (zie § 5.3). Op basis van de vondsten kan de beerbak vrij scherp worden gedateerd in de eerste kwart van de 19e eeuw. De hieruit afkomstige vondsten vormen een weerslag van het huishouden van mevrouw Adriana Crena, echtgenote van David van Poeliën van Onland in de gloriejaren van de buitenplaats.

Figuur 18. Beerbak (spoor 4).

Aan de noordkant van de ontgraving, voor een deel nog in het schuine talud, is een tweede beerbak aangetroffen (spoor 1; figuur 19). Deze is gemaakt van houten planken en palen. De beerbak had een omvang van 3,0 x 2,5 m. De bodem bestond uit liggende planken, die op hun beurt op planken rustten die ook aan de kant waren gelegd en gestut waren met ronde palen. De wanden bestonden uit rechtopstaande planken. Enkele houten onderdelen zijn onderzocht door een houtspecialist. Een paalfragment is gemaakt van een (waarschijnlijk) gehalveerde eikenstam (*Quercus*) met een diameter van circa 14 cm en heeft een tweezijdige punt van meer dan 60 cm lang. De onderkant van de punt is vlak gemaakt. Er zijn bewerkingssporen zichtbaar van een vlakke bijl met een

breedte van minimaal 13 cm. De vulling was grotendeels afgegraven bij de aanleg van de kelder. In het schuine talud was een restant van de vulling nog aanwezig. Deze bestond uit veen, dat veel vondsten (keramiek, glas, leer e.d.) bevatte. Op basis van de vondsten kan deze bak gedateerd worden in de eerste helft van de 17e eeuw en daarmee behoort hij tot de oudste sporen die zijn aangetroffen. De vondsten uit de vulling geven een indruk van het huishouden van de toenmalige bewoner Willem Boreel. Mogelijk was de vulling in het middendeel van bak wel beerhoudend. Een andere mogelijkheid is dat het eerder om een afvalbak gaat dan om een beerbak. Uit het restant van de vulling is een botanisch monsteronderzoek gedaan (zie § 5.3).

Figuur 19. Grote kelder (spoor 25).

Ten slotte is op het ontgravingsniveau in het zuidelijke deel van de vijverlocatie een ronde kuil aangetroffen met een diameter van 1,7 m. het betreft de zwaar verstoorde overblijfselen van een houten tonput (waarschijnlijk een waterput). Deze was al grotendeels uitgegraven. Op 3,6 m -NAP (de diepte van de uitgegraven vijverlocatie) was een restant van een houten ton te zien (figuur 20) met een diameter van 1 m. De insteek van de put is gevuld met lichtgrijze klei. Ten zuiden van de put was een houten structuur zichtbaar die uit houten planken en palen bestond. Het zou om een houten goor kunnen gaan of om een constructie samenhangend met een mogelijke stenen opbouw van de put. De vulling van de put bestond uit veen met enkele fragmenten baksteen en keramiek. De uit de vulling afkomstige vondsten dateren uit tweede helft 17e - eerste helft 18e eeuw.

Figuur 20. Tonput (spoor 30).

Kelders

Er zijn resten aangetroffen van twee bakstenen kelders. Het betreft de bodems van twee kelders in het noordelijke deel van de dieper uitgegraven vijverlocatie. Spoor 25 betreft een vrij grote tweedelige kelder met een houten bekisting bestaand uit planken die aan weerszijden door ronde palen worden gesteund (zie figuur 19). De vloer is van cement. De wanden zijn gemetseld in rode bakstenen met afmetingen 18 x 9 x 4 cm. Het is onduidelijk waarom er een houten bekisting aan de buitenkant van de kelder muur aanwezig is. Mogelijk was dat nodig om de aanleg van de kelder mogelijk te maken of is sprake van een oudere kelder (hout) die later vernieuwd is in baksteen. De vloer is in ieder geval niet eerder dan eind 19e eeuw aangelegd, gezien het gebruik van cement. Tussen het hout van de bekisting is een fragment witbakkend Gouds aardewerk uit de 19e eeuw aangetroffen. Uit de bekisting van de kelder zijn een paal en een plank (vondstnummer 34) onderzocht door een houtspecialist. De iepenhouten (*Ulmus*) paal is gemaakt van een stuk rondhout met een diameter van 9 cm. De punt is driezijdig met een lengte van 12 cm. Op de punt zijn kapsporen van een vlakke bijl met een bijlsnede van ten minste 5 cm aanwezig. Vlak boven de punt is een knoest aanwezig. Iepenhout is sterk, maar soorten als eik en den zijn sterker. Mogelijk gaat het om lokaal beschikbaar hout. De mogelijk radiale (stamcode 14?) plank is gemaakt van dennenhout. De breedte bedraagt 5 cm, de dikte 4 cm. Er zijn scheursporen op aanwezig en een knoest.

De tweede kelder is een stuk kleiner (spoor 21; zie figuur 10). Hiervan zijn alleen de onderste twee lagen baksteen van de wanden van de oostelijke helft aangetroffen. De bakstenen met mortelresten (19 x 9 x 3,5 cm) waren van het type appelbloesem. Dit wijst er op dat de stenen hergebruikt zijn. Ze waren los gestapeld en niet bepleisterd aan de binnenkant. Dit kan betekenen dat het om een beerbak gaat. Er was geen vloer aanwezig, wat op zich ook vreemd is voor een kelder. De stenen lagen op het schone veen en de vulling was al afgegraven. Hierdoor is een datering van deze structuur lastig.

Funderingspalen

Er zijn in totaal 158 houten funderingspalen aangetroffen. Op figuur 10 is te zien dat hun verspreiding goed overeenkomt met de verwachte locatie van de oude buitenplaats zoals afgebeeld op de kadastrale minuut. Een uitzondering vormen de palen in de noordwesthoek van de palenzwerm, die blijkbaar bij de fundering van een uitbouw hebben behoord, die na 1811-1832 is gerealiseerd. Een andere mogelijkheid is dat het juist om een oudere vleugel gaat die aan het begin van de 19e eeuw reeds gesloopt was, maar dit is minder waarschijnlijk aangezien er ook op de oudste kaart uit 1734 (zie figuur 2) geen aanwijzingen zijn voor een uitbouw op deze locatie. Het gaat zonder uitzondering om ronde palen met een diameter variërend van 10 tot 20 cm. Op basis van de diameter en de uiterlijke kenmerken zijn de palen in drie categorieën verdeeld (sporen 18, 19 en 20). Ook zijn enkele vierzijdig gerechte balken in de fundering van tussenmuren gebruikt (sporen 22 en 23).

Enkele palen zijn onderzocht door een houtspecialist. Uit de fundering van de achtergevel van het centrale gebouw (spoor 20) is een dennenhouten paal geborgen (vondstnummer 20). Uit de voorgevel van het centrale gebouw is een essenhouten paal onderzocht (spoor 19; vondstnummer 27). Het gaat om rondhout, met diameters van 10 en 20 cm. Het gebruik van essenhout in de fundering van een buitenmuur is wel opvallend. Op zich is het sterk hout, maar eiken- of dennenhout is sterker en duurzamer, en dus meer voor de hand liggend in deze functie, ook gezien de (veronderstelde) status van de bewoners van de buitenplaats.

Uit een tussenmuur die het centrale gebouw in twee vertrekken lijkt te hebben gedeeld (spoor 18) is een vierzijdig gerechte balk (stamcode 9; vondstnummer 26) van dennenhout afkomstig, met een breedte van 11 cm en een dikte van 10 cm. De boom had een diameter van circa 12 cm. Er zijn kasporen van een bijl en scheursporen op te zien. Uit de tussenmuur van de oostvleugel en het centrale gebouw (spoor 22; vondstnummer 29) is eveneens een vierkant stuk bemonsterd. De breedte van dit dennenhouten stuk bedraagt 8 cm, de dikte 7 cm. De diameter van de boom was circa 11 cm. Er zijn kasporen op te zien van een vlakke bijl met een breedte van minimaal 6 cm. Verder is een rode paal van de fundering van een uitbouwje tussen de centrale en de oostelijke vleugel (spoornummer 23, vondstnummer 30) onderzocht. Hier betreft het een stuk essen rondhout met een diameter van 7 cm.

Op basis van de gedocumenteerde palen is een indruk verkregen van de omvang en opbouw van de buitenplaats. De centrale vleugel met klokgevel, zoals deze ook is afgebeeld op figuur 2, heeft een omvang van circa 10 x 16 m. Deze lijkt uit twee vertrekken te hebben bestaan (een voor- en een achterkamer) aangezien er een rij funderingspalen met een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie centraal in deze vleugel is aangetroffen. De westelijke vleugel heeft een omvang van 13 x 7 m en bestaat ook uit twee even grote ruimtes. De oostelijke vleugel heeft precies dezelfde omvang, maar is aan de noordkant uitgebreid met een ruimte van circa 6 x 6 m.

Ook is aan de oostkant de centrale vleugel uitgebreid met een klein uitbouwtje van circa 3,5 x 2,5 m, mogelijk een ingangspartij.

Het liggend hout in het ontgraven vlak (sporen 36, 37 en 38) bleek zich niet meer *in situ* te bevinden. Het betreft waarschijnlijk onderdelen van de houten funderingen (bijvoorbeeld resten van liggend roosterwerk) onder de bakstenen funderingen die reeds verwijderd waren bij de start van het onderzoek.

Kuilen

Tijdens het onderzoek zijn twee grote kuilen aangetroffen. Spoornummer 34 betreft een ovale kuil met afmetingen van 5,5 x 2,5 m. Bij het couperen bleek dat hij nog maar 20-30 cm diep was (figuur 21). De vulling bestond uit blauwgrijze, zwak siltige klei met fragmenten bouwpuin en gebruikskeramiek. De functie van deze grote kuil is onduidelijk. Op basis van het aangetroffen keramiek kan deze kuil in de 19e eeuw worden gedateerd.

Een tweede grote kuil (spoor 24) betreft een afvalkuil. Deze is mogelijk voorzien geweest van een houten bekisting, waar nog enkele palen van intact zijn (bijvoorbeeld spoor 40). De kuil is gedeeltelijk afgegraven bij de aanleg van de vijver en zit nog deels in het noordtalud. De vulling was rijk aan afval. De uit de vulling afkomstige vondsten kunnen in de 18e eeuw worden gedateerd.

Ter hoogte van spoor 22 (enkele palen van de tussenmuur van de centrale vleugel en de oostvleugel) is een aardewerkconcentratie aangetroffen die mogelijk de bodem van een afvalkuil betreft. De context was zwaar verstoord bij het ontgraven van de vijver. Enkele vondsten, die op het vlak lagen, zijn verzameld onder vondstnummer 29 (bijlagen 4 en 5). Op basis van de datering van deze vondsten zou de kuil in de laat 17e-18e eeuw zijn gegraven.

5.3 Vondsten

In totaal zijn 681 vondsten aangetroffen uit 11 verschillende materiaalcategorieën (bijlage 2). De vondsten zijn afkomstig uit zowel open als gesloten context (tabel 2).

5.3.1 Aardewerk en glas

Tijdens het onderzoek zijn 377 fragmenten aardewerk waarvan 66 fragmenten van pijpen en 152 fragmenten glas aangetroffen. Het aardewerk uit gesloten contexten is bestudeerd door een aardewerkspecialist (S. Oksamp; bijlagen 4 en 5). Het glas is bestudeerd door J. Kottman. De pijpfragmenten zijn bestudeerd door een intern specialist.

Wanneer we de totale vondstgroep uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep (glas) bekijken, dan zien we dat glas met 134 fragmenten de belangrijkste vondstcategorie is (tabel 3). Ook porselein neemt met 114 scherven een belangrijke plaats in, uitgaande van het aantal scherven uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep. Wanneer we echter kijken naar het MAE dan zien we dat dit beeld duidelijk verschilt (tabel 4). Glas is met 64 exemplaren nog steeds de belangrijkste groep, daarentegen vormt het porselein met 9 exemplaren nog maar een bescheiden groep. De porseleinscherven zijn vooral afkomstig uit een bakstenen beerbak (spoor 4). Na enige tijd puzzelen konden vrijwel al deze porseleinscherven tot enkele vrijwel complete schoteltjes worden

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 21. Grote kuil (spoor 34).

samengevoegd (cat.nr. 11). De op moment van afdanken bijna honderd jaar oude schoteltjes zijn mogelijk intact weggegooid. Waarschijnlijk zijn ze op het moment van afdanken vrijwel geheel versplinterd tussen het eveneens in de put aanwezige bouwpuin. Met dit voorbeeld in het achterhoofd zullen de verschillende uitkomsten van de wijze waarop vondsten zijn gekwalificeerd altijd onderling moeten worden vergeleken.

Omdat de meeste vondsten afkomstig zijn uit slechts enkele contexten, die bovendien de meeste informatie verschaffen over de bewoningsgeschiedenis, zullen in het navolgende verhaal juist deze contexten worden beschreven.

vondstcategorie	aantal
aardewerk	377
keramisch bouw materiaal	69
glas	153
bot	25
metaal	11
leer	4
moderne materialen (plastiek e.d.)	18
benen/hoornen artefacten	4
natuursteen	4
houten artefacten	2
kurk	1
hout (constructie)	13
totaal	677

Tabel 2. Overzicht vondstcategorieën en hoeveelheid vondsten.

type	aantal
ep	4
f	18
gl	134
iw	74
p	114
r	68
s2	21
w	12
eindtotaal	445

Tabel 3. Het aantal fragmenten aardewerk en glas uit alle sporen uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep.

type	aantal
ep	2
f	14
gl	64
iw	16
p	9
r	39
s2	7
w	7
eindtotaal	158

Tabel 4. Het MAE van het aardewerk en het glas uit alle sporen uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep.

Aardewerk en glas uit de afzonderlijke contexten*Houten beerbak (spoor 1 - cat.nr. 6)*

De oudste vondsten die tijdens het onderzoek tevoorschijn kwamen, betreffen de scherven uit een houten beerbak (spoor 1). In de vulling van deze put werd onder meer een uit Gouda afkomstige grape aangetroffen, waarvan een compleet profiel kon worden samengesteld (bijlage 5: cat.nr. 6). De totale groep vondsten is te dateren in het midden van de 17e eeuw, hoewel een enkele vondst jonger is. De latere 17e eeuw is een periode dat in de Republiek, zoals Nederland op dat moment heette, een economische omslag plaatsvond. De Republiek wordt steeds meer een economische eenheid, waar het eigen belang van de verschillende steden en staten geleidelijk aan naar de achtergrond verdwijnt. Een gevolg hiervan is dat steden niet langer hun eigen markten kunnen afschermen van de producten uit andere delen van het land. Tot dan huisvestte vrijwel iedere stad zijn eigen pottenbakkers, die zowel de stad als haar directe omgeving van het benodigde potgoed voorzagen. Vanaf het midden van de 17e eeuw zien we dit beeld veranderen. Pottenbakkers uit Gouda, Bergen op Zoom, Oosterhout, het Nederrijnse gebied en Friesland gaan meer en meer voor alle regio's binnen de Republiek produceren, terwijl de lokale pottenbakkers hun deuren sluiten. De neerslag van dit proces zien we ook in deze context terug: borden en grappen uit Gouda en een bord met ringeloorversiering uit Oosterhout. Van een deel van de vondsten bleef echter te weinig bewaard om het complete profiel te bepalen, waardoor ook een herkomstbepaling vaak niet mogelijk is.

Naast aardewerk bevatte de vulling van de put ook enkele fragmenten van glas. De oudste vondst betreft een roemer die uit de periode 1575-1625 dateert. De roemerfragmenten bestaan uit een lage gewonden draadvoet en een wandfragment waarop een gladde draad onder de cuppa zichtbaar is. Dergelijke roemers waren voorzien van puntnoppen en een eivormige of conische cuppa.

Naast deze vroege roemer kwamen uit de put ook scherven van een bolvormige wijnfles tevoorschijn. Het model van deze fles (gl-fle-22) wijst op een vroeg-18e eeuwse datering. Ook onder het aardewerk vinden we enkele 18e eeuwse scherven, maar gezien het feit dat de vondsten uit een restant van de vulling aan de zijkant van de beerbak afkomstig zijn (het grootste deel van de vulling was verwijderd bij het ontgraven van de vijver), zou sprake kunnen zijn met vermenging met materiaal uit de ophogingslaag, net buiten de beerbak. De vondsten uit deze put vormen met hun datering overwegend in het midden van de 17e eeuw een weerslag van het huishouden van de toenmalige bewoners van de buitenplaats, de familie Boreel.

Afvalkuil (aardewerk concentratie ter hoogte van spoor 22 - cat.nrs. 2, 7 en 12)

Een tweede context die relatief vroeg vondstmateriaal bevatte, betreft een zwaar verstoorde afvalkuil (aardewerk concentratie ter hoogte van spoor 22). Hoewel uit deze context slechts enkele vondsten afkomstig zijn, betreffen dit vrijwel zonder uitzondering archeologisch complete voorwerpen. Een roodbakkend bord met een gele spiegel (cat.nr. 2) en een witbakkende grape met een bruin gevlekt (mangaanoxide) loodglazuur (cat.nr. 7) weerspiegelen wederom het zojuist geschetste proces van de verdringing van lokaal potgoed door producten uit gespecialiseerde pottenbakkerscentra. Het bord, met een laat-17e of vroeg-18e eeuwse datering, betreft een relatief vroege vondst. Het voorwerp is afkomstig uit Gouda. De grape is later in de 18e eeuw te plaatsen. We noemen dit soort producten met mangaanpaarse of -bruine of kopergroene vlekken ook wel vlekkengoed. Vaak zijn dit soort grappen, of potten met een vergelijkbaar model en een standing,

aan één zijde voorzien van een schenktuit. Ze dienden als roompot: door melk door de tuit af te gieten blijft het daarop drijvende room achter in de pot. Van een laat-18e of (vroeg-)19e eeuwse kachelpan bleef alleen de beroete bodem bewaard.

Eveneens uit de 18e eeuw dateert een porseleinen juskom. Het voorwerp heeft op een fraaie geplooid wand een kobaltblauwe beschildering, bestaande uit binnen vakken geschilderde bloemen (cat.nr. 12). De juskom maakte deel uit van de massale - hernieuwde - invoer van Chinees porselein die vanaf de late 17e eeuw door de VOC naar de Republiek werd verscheept. Nieuw binnen deze importstroom vanuit China waren complete bij elkaar passende serviezen. Hoewel dergelijke (onderdelen van) serviezen erg kostbaar waren en derhalve zeker niet voor iedereen weggelegd, zorgde de massale import ervan dat niet langer alleen de allerrijksten serviezen konden bezitten. Ze kwamen ook beschikbaar voor de rijkere burgerij, waartoe ook de bewoners van deze locatie in Alphen aan den Rijn hebben behoord. In de late 18e eeuw wisselde de buitenplaats vaak van eigenaar, maar gezien de vrij luxe voorwerpen afkomstig uit deze context ging het om welwelgestelde families.

Afvalkuil (spoor 24 - cat.nr. 5)

Een tweede afvalkuil bevatte weliswaar een veel grotere groep vondsten, maar dit materiaal is veel fragmentarischer dan dat uit de zojuist besproken context. Ook nu wijst een enkele vondst op een mogelijke begindatering van het vondstmateriaal uit deze context in de (latere) 17e eeuw. Net als bij de eerder besproken contexten zien we dat het overgrote deel van het rood- en witbakkende loodglazuuraardewerk afkomstig is uit Gouda, Bergen op Zoom, Oosterhout, het Nederrijnse gebied en Friesland. Uit het Nederrijnse gebied zijn vooral de met een ringeloor versierde borden afkomstig. Het waren destijds zeer goedkope producten. Uit Gouda en Friesland komen vooral eenvoudig tafelgerei en het kleinere keukengoed, zoals de eerder beschreven roompot. West-Brabantse pottenbakkers (uit Bergen op Zoom en Oosterhout) specialiseerde zich vooral in het grotere pottenbakkersgoed, zoals teilen, potten en grote grappen (cat.nr. 5).

Net als de zojuist genoemde pottenbakkerscentra groeide de stad Delft in de tweede helft van de 17e eeuw uit tot de belangrijkste producent, in dit geval van tinglazuuraardewerk. Onder de vondsten uit deze context vinden we diverse voortbrengselen van deze Delftse producten. Het betreft zowel blauw beschilderde als geheel witte producten. De groep 'Delfts wit' was vooral in de mode gedurende de late 17e en de vroege 18e eeuw.

Steengoed was gedurende de Late Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd het duurdere schenkgerei dat vooral op tafel werd gebruikt. Vanaf de latere 17e eeuw treedt hierin een verandering op. Meer en meer verwordt steengoed tot goedkoop keukengoed en zelfs verpakkingsmateriaal. We zien ook dit proces weerspiegeld in de hier besproken vondsten. Al het in deze context aangetroffen steengoed betreft scherven van mineraalwaterflessen. Dergelijke flessen dienden als verpakking van mineraalwater dat uit verschillende Duitse bronnen afkomstig was. Op twee van de hier aangetroffen flessen staat het blindmerk: Fachingen (Mineralwasser), verwijzend naar de tot op de dag van vandaag in productie zijnde bron in de huidige Duitse deelstaat Rheinland-Pfalz. Overigens werden de lege flessen in onze streken hergebruikt. Ze dienden dan vooral als verpakking voor sterke dranken, zoals jenever.

De rol van steengoed als verpakkingsmateriaal is vanaf de late 17e eeuw evenmin onbetwist. De massale productie van bolvormige glazen wijnflessen zorgde opnieuw voor het nodige marktverlies van de producenten van steengoed. Scherven van dit soort wijnflessen zijn ook in deze context aangetroffen. Ten slotte is er onder de vondsten een enkele glazen drinkbeker.

Enkele 'losse' contexten

Naast de tot nog toe besproken contexten zijn enkele vondsten afkomstig uit diverse vondstconcentraties. Zo bevatte een grote kuil (spoor 34) een aantal scherven waaruit een bloempot is gereconstrueerd (cat.nr. 1). Van een tweede bloempot uit dezelfde context bleef te weinig bewaard om het model te kunnen achterhalen. De gereconstrueerde bloempot is te dateren in de 19e eeuw. Omdat in die periode in het hele land weer pottenbakkerijen ontstaan, is het moeilijk om deze pot aan een specifieke productieplaats te koppelen. Het donkere, bijna zwarte loodglazuur, zou kunnen wijzen op Oosterhout, een pottenbakkerscentrum dat zich zoals we eerder zagen specialiseerde in de productie van grote vormen, waartoe zeker ook deze bloempot behoorde. Veel producten uit Oosterhout zijn voorzien van een dergelijke bijna zwarte loodglazuur. Bloempotten behoren tot een groep van voorwerpen die we vanaf de 17e eeuw steeds algemener tegenkomen in vondstassemblages. We kunnen dit soort voorwerpen in de 19e eeuw dus werkelijk overal verwachten. Toch zijn het daarboven voorwerpen die zeker ook bij een buitenplaats behoorden, waar juist de tuinen een belangrijke plaats innamen. De hier besproken bloempot of tuinvaas is versierd met appliques in de vorm van leeuwenkoppen.

De insteek van een muur (spoor 26) leverde een bijna compleet bord op (cat.nr. 3), dat zowel dienst kan hebben gedaan als onderschotel voor een bloempot als een water- of etensbak van een hond of kat. De vorm is afgeleid van gelijktijdige Duitse producten. Door de massale toestroom van goedkoop loodglazuuraardewerk uit Duitsland ondervinden de 19e eeuwse Nederlandse pottenbakkers de nodige concurrentie. Eén van de manieren waarop ze hierop inspelen, is het nabootsen van de 'typisch' Duitse vormgeving. De producten stonden destijds als Frankfurter aardewerk. Het behoorde tot het goedkoopste segment van de toenmalige markt in potgoed.

Fragmenten van twee uit Delft afkomstige faience borden (cat.nrs. 7 en 8) zijn aangetroffen in de insteek van een ton (spoor 30). De borden zijn te plaatsen in de (vroeg-) 18e eeuw. Het betreft zowel een fijn beschilderd bord met een floraal decor als een bord met een eenvoudige bloemrozet. Borden als deze beide voorwerpen kwamen destijds voor in alle lagen van de toenmalige bevolking. De meer eenvoudige exemplaren hadden een plaats in de keuken, terwijl de beter beschilderde exemplaren op tafel werden gebruikt of in een bordenrek stonden opgesteld. Dit laatste gebruik verklaart het relatief grote aantal exemplaren van dit soort borden dat tot op de dag van vandaag bewaard bleef. Overigens was de mate van welstand wel van invloed op de aantallen van beide soorten borden die in een huishouden aanwezig waren. Later in de 18e eeuw zou de opkomst van industrieel serviesgoed en steeds grotere hoeveelheden Chinees porselein zorgen voor een enorme afname in de vraag naar met name het betere Delftse serviesgoed. Alleen door zo goedkoop mogelijk te produceren kon men een deel van de markt behouden.

Bakstenen beerbak (spoor 4 - cat.nrs. 4, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 en 22)

Veruit de belangrijkste vondstgroep uit dit onderzoek is afkomstig uit een bakstenen beerbak (spoor 4). Niet alleen kwamen uit deze put 271 fragmenten van keramiek en glas tevoorschijn, na enig puzzelwerk konden deze scherven tot 71 in meer of mindere mate complete voorwerpen worden samengevoegd (tabellen 4 en 5). Daarnaast zijn onder de vondsten enkele intacte voorwerpen. Dit alles resulteerde in dertien catalogusnummers, waarmee meer dan de helft van de in de catalogus opgenomen vondsten uit deze context afkomstig is (bijlage 5). Hoewel deze beerbak enkele 18e eeuwse vondsten bevatte, is de totale inhoud grofweg in de (eerste helft van de) 19e eeuw te plaatsen.

De vondsten uit de beerput tonen het vervolg op enkele processen waaraan bij de eerdere contexten reeds aandacht werd besteed. Zo bevatte de beerput nauwelijks voorbeelden van steengoed en faïence. Dat de enige twee objecten in deze bakselgroepen beide verpakkingsmateriaal betreffen, is dan ook geen toeval. Een steengoed mineraalwaterfles en een faïence zalfpot (cat.nr. 10) kwamen als verpakking in bezit van de vroegere gebruikers van de put, waarbij de inhoud meer van belang was dan de voorwerpen zelf. Ook loodglazuuraardewerk ontbreekt nagenoeg. Een uit West-Brabant afkomstige roodbakkende grape (cat.nr. 4) is de enige vondst in deze categorie. Het ontbreken van grappen en andersoortig roodbakker kookgerei kan wellicht worden verklaard uit de opkomst van bijvoorbeeld gietijzeren pannen in deze periode. Een andere verklaring kan zijn dat de put niet in de omgeving van de keuken lag, maar in de buurt van de woonvertrekken. Het ontbreken van dit soort aardewerk zal dan eerder een functionele oorzaak hebben.

Zowel het aardewerk als het glas vormt serviesgoed bestemd voor eten en drinken de belangrijkste functiegroep. Onder dit serviesgoed vinden we onder meer een groep porseleinen theegoed. Van enkele vroeg-18e eeuwse kop en schotels zijn alleen de schoteltjes gevonden (cat.nr. 11). De schoteltjes zijn in een vorm gemaakt en hebben een fijn geplooid wand. Als decor dienen vier boeddhistische leeuwen, die ook wel Foo/honden worden genoemd. De vier honden jagen een zogenaamde brokaten bal na, een voorwerp dat ook als centrale voorstelling is weergegeven. De boeddhistische leeuw met een brokaten bal is vooral bekend van de leeuwen die vaak de ingang van een tempel flankeren. De omstreeks 1710 te dateren schoteltjes waren waarschijnlijk al een eeuw oud toen ze werden afgedankt. Mogelijk waren de kopjes al veel eerder gebroken en zijn de schoteltjes bij een opruimactie afgedankt. Dit zou in ieder geval verklaren waarom nu juist deze schoteltjes zo compleet zijn. Naast deze Chinees porseleinen voorwerpen bevatte de put nog een klein dekseltje en een fragment van een (koffie)kop van Europees porselein. Deze voorwerpen lijken evenwel uit de latere 19e eeuw te dateren.

Het meeste serviesgoed betreft zogenaamd industrieel wit. Dit in mallen vervaardigde fijne witbakkende aardewerk met een laag loodglazuur overspoelde de Nederlandse markt vanaf het laatste kwart van de 18e eeuw. Ook nu zien we enkele stukken theegoed (kop en schotels; cat.nr. 16), maar onder de vondsten zijn ook delen van een eetservies. Zo werden de tafels gedekt met bij elkaar passend serviesgoed, dat in de 18e eeuw van Chinees porselein was, terwijl men in de 19e eeuw uit industrieel aardewerk uit Engeland gebruikte. Vooral dat elkaar passende serviesgoed wijst op een meer dan gemiddelde welstand. Omdat de productie van industrieel aardewerk in onze streken pas kort voor het midden van de 19e eeuw op gang komt en deze context vooral

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

bakselcode ds	vormgroep ds	typenummer ds	cat.nr.	begindatering	einddatering	aantal	MAE
s2	fle	0		1800	1900	3	1
r	gra	12	4	1750	1825	1	1
f	zal	1	10	1800	1825	1	1
P	bor	9	11	1700	1725	107	3
p	bor	0		1750	1850	1	1
p	bor	0		1700	1725	1	1
ep	kop	0		1800	1900	2	1
ep	min	0		1800	1900	2	1
iw	bor	0		1800	1825	1	1
iw	bor	0	13 en 14	1800	1825	3	2
iw	jus	1	15	1800	1825	7	1
iw	kop	1	16	1800	1825	5	1
iw	pis	2		1800	1825	46	3
iw	pis	0		1775	1900	2	1
iw	zal	1	17	1800	1825	3	2
iw		0		1800	1825	1	1
gl	bek	6		1700	1800	2	1
gl	bek	24	18	1800	1900	1	1
gl	bek	0		1800	1900	5	5
gl	fle	21		1700	1725	5	1
gl	fle	69	19	1800	1900	1	1
gl	fle	203	20	1800	1900	1	1
gl	fle	204	21	1750	1900	6	5
gl	fle	0		1750	1900	11	10
gl	kar	0		1800	1900	6	1
gl	kel	26		1800	1900	4	1
gl	kel	50		1800	1900	6	2
gl	kel	102	22	1800	1900	20	7
gl	lam	1		1800	1900	19	4
gl	lam	0		1800	1900	7	1
gl	vog	0		1800	1900	1	1
gl		0		1800	1900	10	7
totaal						291	71

Tabel 5. Het aantal scherven en het MAE van het aardewerk en het glas uit de bakstenen beerbak (spoor 4).

vroeg-19e eeuwse materiaal bevat, zullen de meeste voorwerpen uit Engeland afkomstig zijn. Deze veronderstelling wordt in ieder geval bevestigd door het blindmerk Wedgwood onder de juskom. Ook twee vroeg-19e eeuwse borden met een decor in de vorm van een transferprint zijn uit Engeland afkomstig (cat.nrs. 13 en 14). Dat niet alles luxe serviesgoed betreft, bewijzen de pispotten uit deze beerput. Een zalfpotje (cat.nr. 17) heeft hetzelfde model als de eerder genoemde faience zalfpot (cat.nr. 10) uit Delft. Of ook deze industriële zalfpot een Engels product betreft, is niet zeker. Het model sluit zo nauw aan bij dat van de gelijktijdige Delftse faience exemplaren dat we ook hier mogelijk aan een Delfts product moeten denken. Want hoewel de grootschalige productie van industrieel aardewerk in Maastricht pas kort voor het midden van de 19e eeuw van start gaat, weten we uit historische bronnen dat er ook in Delft op kleine schaal is geëxperimenteerd met dit soort producten.

Het glaswerk uit de beerput is in te delen in drink- en schenkgerei, verpakkingsglas, een vogelrinkbak en glas bestemd voor opslag en verlichting. Slechts enkele fragmenten dateren uit de 18e eeuw. Deze zijn afkomstig van een dikwandige conische beker uit Bohemen (gl-bek-6a) en een bolvormige wijnfles (gl-fle-21). Naast de randfragmenten van enige 19e eeuwse bekertjes is één gaaf exemplaar aangetroffen (gl-bek-24). Het is een kleurloze dikwandige cilindrische beker met verticale afgeronde vlakken en met een standvlak (cat.nr. 18). Zeven gevonden kleurloze kelkglazen zijn van één type (gl-kel-102), ze lijken tot één servies behoort te hebben (cat.nr. 22). Ze hebben een klokvormige kelk met geslepen afgeronde facetten en een massieve geredateerde balustervormige stam die eveneens is gefacetteerd. Het pontilmerk is weggeslepen van de schijfvormige voet. Waarschijnlijk werden deze glazen voor wijn of andere alcoholische dranken gebruikt. Van een variant op dit kelkglastype (gl-kel-50) zijn twee exemplaren gevonden, terwijl van een kelkglas van het type gl-kel-26 één exemplaar is aangetroffen. Dit glas heeft een conische kelk met afgeronde facetten en een stam met een knoop. Een kleurloze karaf met een tamelijk wijde hals en geredateerd bolvormig lichaam heeft een versiering van verticale facetten. Het voorwerp, dat fragmentarisch bewaard bleef, is mogelijk als waterkan gebruikt.

Naast de fragmenten van acht medicijnflesjes, zijn in deze context vijf intacte groene flesjes aangetroffen (gl-fle-204). Het betreffen lange, smalle, cilindrische medicijnflesjes met een korte rechte hals en een platte horizontale lip en een licht opgestoken bodem (cat.nr. 21). Een ander gaaf groen medicijnflesje is licht conisch en heeft een lange hals die vanaf de schouder recht naar boven loopt en eindigt met een platte lip (gl-fle-69, cat.nr. 19). Een vrijwel gaaf parfumflesje met een afgeplatte voor- en achterzijde heeft door slijpen zijn uiteindelijke gebogen en puntige profilering vorm gekregen, waarna het flesje van een zilveren dop werd voorzien (gl-fle-203, cat.nr. 20).

Een aantal dunwandige, cilindervormige fragmenten zijn van vier glazen voor olielampen (gl-lam-1). Dit type cilindrische glazen heeft een korte onderzijde met een insnoering en lang versmald deel. De glazen werden over de brander geschoven en dienden als een soort schoorsteen binnen de daaroverheen geplaatste kap. Olielampen met dergelijke glazen waren vanaf de late 18e eeuw tot in de jaren dertig van de 20e eeuw in gebruik. Curieus zijn de gevonden vlakke dunwandige fragmenten van porselein met een reliëf waarop twee meisjes zijn afgebeeld. De fragmenten behoren tot vierkante of rechthoekige platen die als schermpjes om de vlam van een kaars of

olielamp werden geplaatst. In het doorschijnende licht werd de voorstelling pas goed zichtbaar. Ze zijn bekend onder de naam lithofaan. Daarvoor werden figuratieve reliëfs in porselein gedrukt. Het procedé is in 1827 ontwikkeld door de Fransman Paul de Bourgoing en werd zowel in Europa als Amerika populair tussen 1840 en 1870. Ten slotte is er onder de vondsten een rechthoekig bakje dat is afgebroken van een vogeldrinkbakje.

Deze verzameling vondsten geeft een schat aan informatie over de bewoners van de buitenplaats aan het begin van de 19e eeuw. In deze periode woonde hier mevrouw Adriana Crena, echtgenote van David van Poeliën van Onland. Zij blijft tot 1837 op de buitenplaats wonen en in haar tijd hebben de tuinen van de buitenplaats hun gloriejaren gekend.

Pijpfragmenten

In totaal zijn 66 fragmenten van pijpen verzameld. Vijftien pijpenstelen zijn niet nader te determineren dan dun (9) en dik (6). Over het algemeen geldt dat dikke stelen uit de 17e en begin 18e eeuw dateren, terwijl de dunnere stelen jonger zijn. De pijpenkoppen kunnen op basis van hielmerken nader gedateerd worden. Verreweg de meeste fragmenten van pijpenkoppen zijn afkomstig uit de bakstenen beerbak met spoornummer 4 (n=42). Daaronder bevindt zich een pijpenkop met het hielmerk MGL; Jan Price II & cie (1895 - 1898) en een pijpenkop met het hielmerk DIM (Jacobus de Mol of Wed. J de Mol) met een datering in de periode 1720-1865. Twee pijpen met hielmerk 36 gekroond en PS gekroond kunnen in de periode 1810-1820 worden gedateerd. Deze dateringen komen overeen met de datering van het spoor op basis van keramiek en glasvondsten in de (eerste helft van) de 19e eeuw.

Uit de afvalkuil met spoornummer 24 is een pijpenkop afkomstig met het hielmerk 3 ruiten, gekroond (1700-1740). De keramiek en het glas uit dit spoor worden in de latere 17e eeuw gedateerd.

Uit de tonput met spoornummer 30 komt een pijpenkop met hielmerk 'kandelaar'. Deze kan mogelijk in de eerste helft van de 18e eeuw worden gedateerd. Dit komt aardig overeen met de datering op basis van keramiek en glas.

Uit de muurinstek van spoor 33 zijn onder andere twee pijpenkoppen geborgen met hielmerk 75 gekroond en 2 duifjes gekroond. Het betreft pijpen afkomstig uit Gouda met een datering 1740-1780.

5.3.2 Metaal

Tijdens de aanleg van de proefsleuven zijn met behulp van een metaaldetector elf stuks metaal gevonden. Het gaat om drie bronzen en vijf ijzeren voorwerpen, grotendeels afkomstig uit de beerbak met spoornummer 4. Interessant is een loden flessendop van een haar- of huidverzorging lotion (Philocomie; uit Parijs of Londen, gesticht in 1840). Ook de rest van de noemenswaardige voorwerpen is afkomstig uit deze beerbak: een messing vingerhoed en twee missing kaarsendovers (figuur 22).

5.3.3 Bot

Het onderzoek heeft 25 stuks dierlijk bot opgeleverd. Het betreft consumptieafval van onder andere varken, rund en vogels. Het bot is aangetroffen in de instek van de beerput met spoornummer 13, de vulling van de houten beerbak (spoor 1), de instek van de muur met spoornummer 33 en in de vulling van de grote ovale kuil met spoornummer 34.

Figuur 22. Metaalvondsten uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw). Een loden dop van haarlotion, een vingerhoed en twee kaarsendovers.

5.3.4 Benen en leren voorwerpen

In de vulling van de bakstenen vierkante beerbak (spoor 4) zijn enkele vondsten van bot en leer aangetroffen. De vondsten van bot betreffen twee borstels, twee tandenborstels, drie knooppennen en een klein plaatje dat waarschijnlijk onderdeel uitmaakte van een groter object. Van een leren schoen is slechts de zool met hak bewaard gebleven.

Borstels en tandenborstels

De tandenborstel is vanaf de 16e of 17e eeuw bekend in Europa. De eerste tandenborstels verschijnen in Frankrijk en ook hier ontstonden de eerste tandenborstelfabrieken aan het eind van de 18e eeuw. Al snel volgden andere landen, zoals Engeland, maar ook in Nederland kwam de tandenborstel langzaam op. Er zijn aanwijzingen dat in Nederland eveneens tandenborstels gemaakt werden, maar hier is nog weinig onderzoek naar gedaan. Soms geven inscripties op de steel een plaats van vervaardiging aan. De vroegste tandenborstels uit opgravingen in Nederland dateren uit de 17e eeuw, een precieze datering is echter meestal niet voorhanden. De vervaardigingswijze van kleine borstels en tandenborstels van bot of ivoor is identiek. De ontwikkeling van deze voorwerpen hangt daarom nauw met elkaar samen. De vroegste kleine borstels uit archeologische context dateren uit de 18e eeuw. Grote houten borstels dienden voor het schoonmaakwerk; deze kleine borstels van bot waren handborstels, waarschijnlijk gebruikt voor het borstelen van kleding of schoenen (Rijkelijkhuizen, 2004).

Er bestonden verschillende methoden om de haren van de borstel of tandenborstel te bevestigen. De haren werden bevestigd in rijen gaten in de kop. Bij borstels zijn circa vier tot zeven rijen van 8 tot 33 gaten aanwezig. Bij tandenborstels zijn dit meestal drie tot vijf rijen van 8 tot 27 gaten. In deze gaten werden bundeltjes haar bevestigd. Aan de voorzijde van de kop zijn soms lichte

lijnen te zien. Deze werden gemaakt als richtlijn om de gaten in rechte lijnen te kunnen boren (Rijkelijkhuizen, 2004).

Bij de eerste bevestigingswijze werden gaten geboord van de voor- tot achterzijde van de kop van de (tanden)borstel. De haren werden in bundeltjes in de gaten vastgezet door middel van draadjes van messing. De draadjes liepen in de lengterichting langs de rijen gaten aan de achterzijde van de kop en er werden lusjes gebogen in de gaten. Achter deze lusjes werden de bundeltjes haar bevestigd (bevestigingswijze 1a; Rijkelijkhuizen, 2004).

Om te voorkomen dat de scherpe metalen draden in de weg zaten bij het poetsen en de draden tevens beter bevestigd waren, werden de draden vaak vastgezet in ondiepe geulen aan de achterzijde van de (tanden)borstel (bevestigingswijze 1b; Rijkelijkhuizen, 2004).

Een tweede bevestigingswijze heeft als voordeel dat er geen metalen draden gebruikt werden en er geen sporen van de bevestigingswijze zichtbaar waren aan de achterzijde van de (tanden)borstel. Bij deze wijze van bevestiging zijn de gaten half ingeboord in de kop. De gaten werden onderling door middel van kanaaltjes in de lengterichting met elkaar verbonden. De haarbundeltjes werden vastgezet met touwtjes in plaats van metaal draadjes. Op de kopse kant zijn de gaatjes te zien die de uiteinden van de kanaaltjes vormen. Na het bevestigen van de haren werden deze gaatjes zorgvuldig dichtgemaakt en waren vrijwel onzichtbaar (bevestigingswijze 2; Rijkelijkhuizen, 2004).

Borstels van Rijnoord

In de beerbak zijn twee borstels gevonden van ongeveer gelijke grootte (figuur 23). De gebruikte grondstof en de bevestigingswijze van de haren verschillen echter. De eerste borstel heeft een lengte van 151 mm en een grootste breedte van 23,5 mm. De borstel heeft een versmalling tussen de kop en de steel en een half rond gat aan het uiteinde van de steel. Er zijn zeven rijen aanwezig van ieder 17 gaten. Voor het boren van de gaten zijn lijnen getrokken om de afstand te bepalen tussen de rijen en de gaten in rechte lijn aan te brengen. De haren waren bevestigd door middel van messingdraadjes die verzonken zijn in geulen aan de achterzijde van de borstel

Figuur 23. Twee benen borstels uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw).

(bevestigingswijze 2b). Beide borstels zijn gemaakt van bot, maar de eerste borstel is gemaakt uit het spaakbeen van een rund.

De tweede borstel is 150,8 mm lang en 22,4 mm breed. De borstel heeft zes rijen van 21 gaten. Een versmalling markeert de overgang van de kop naar de steel. Aan het einde van de steel is net als de hierboven beschreven borstel een halfronde inkeping. De haren zijn bij deze borstel vastgezet door middel van touwtjes in verborgen kanalen, zodat er geen sporen van de bevestigingswijze te zien zijn aan de achterzijde van de borstel (bevestigingswijze 2). Op de kopse kant zijn de kanaaltjes gesloten door middel van kleine stukjes bot. Deze borstel is in tegenstelling tot de eerste borstel niet vervaardigd uit een spaakbeen, maar uit een middenhands- of middenvoetsbeen. Het resultaat is een rechte borstel, terwijl de eerste borstel een lichte kromming vertoont (Rijkelijkhuizen, 2004 & 2008).

Tandenborstels van Rijn Noord

Twee complete tandenborstels zijn gemaakt van bot en de haren zijn bevestigd door middel van bevestigingswijze 2 (figuur 24). De eerste tandenborstel heeft een licht kromming, doordat deze gemaakt is uit het spaakbeen van een rund. Mogelijk is de vorm van onze huidige tandenborstel van plastic hiervan afgeleid. De tandenborstel heeft een lengte van 158 mm en een grootste breedte van 11,6 mm. Om de rijen gaten recht te maken, zijn eerst vier lijnen getrokken. De kop heeft vier rijen gaten: drie rijen van 22 gaten en bij één van de buitenste rijen zijn 21 gaten aanwezig.

Figuur 24. Twee benen tandenborstels uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw).

De tweede tandenborstel is recht en is gemaakt uit een middenhands- of middenvoetsbeen van een rund. De lengte bedraagt 142,5 mm en de grootste breedte 10,2 mm. Er zijn drie rijen van ieder 16 gaten aanwezig. Ook bij deze tandenborstel zijn eerst lijnen getrokken om de gaten recht te boren.

Bij beide tandenborstels is helaas geen opschrift aanwezig, waardoor de productieplaats onbekend blijft. In de beginperiode waren tandenborstels nog luxe items en de verspreiding ging snel met de opkomst van tandenborstelfabrieken. Gemeengoed werd de tandenborstel pas in de 19e eeuw, maar toen was de borstel waarschijnlijk nog steeds niet voor een ieder betaalbaar. Deze waren in Alphen bijvoorbeeld verkrijgbaar bij de drogisterij van Varossieau (figuur 25). Door machinale productie en kunststof in de 20e eeuw werd de tandenborstel voor iedereen betaalbaar.

Figuur 25. Advertentie voor tandpoeder en tandenborstels, verkrijgbaar bij Varossieau te Alphen (Rijnbode 22-03-1896; Streekarchief Rijnlands Midden).

Knopen

Er bestonden verschillende typen knopen, te onderscheiden aan de hand van de bevestigingswijze aan de kleding. Het eerste type knoop heeft een oog aan de achterzijde waarmee de knoop aan de kleding bevestigd werd. Het tweede type knoop is opgebouwd uit een rond plaatje met een centraal gat. Rond deze knoopp kern, die gemaakt werd van hout of bot werd omwonden met bijvoorbeeld textiel, garen of metaal draad. De exemplaren van bot werden meestal gemaakt van ribben van grote zoogdieren. Deze beide typen knopen komen voornamelijk voor in de 18e eeuw, hoewel er ook aanwijzingen zijn dat deze knopen gebruikt werden tot in de 19e eeuw. Het derde type knoop is later te dateren; dit betreft de knopen met twee tot vijf gaten waarmee de knoop aan de kleding genaaid werd. Dit type knoop komt voornamelijk voor in de 19e en 20e eeuw tot op heden. Het is mogelijk dat enkele knopen eerder te dateren zijn (Rijkelijkhuizen 2004 & 2008).

Knopen van Rijnoord

Er zijn in de beerbak drie knoopp kernen van bot aangetroffen (figuur 26). De knoopp kernen zijn alle drie gemaakt van een rib van een groot zoogdier, zoals gebruikelijk is voor deze knoopp kernen. De diameter meet 18,5 mm, 15,9 mm en 13,9 mm. Omdat alleen de knoopp kernen aanwezig zijn, is onduidelijk hoe de knopen eruit hebben gezien. Knoopp kernen werden in grote getalen gedraaid. Knopen waren functioneel, maar konden tevens dienen ter decoratie.

Figuur 26. Benen knopen (eind 18e-19e eeuw).

Plaatje

Een rond plaatje van bot met een centraal gat is eveneens aangetroffen in de beerbak. Het plaatje maakte waarschijnlijk deel uit van een groter voorwerp, maar de precieze functie is niet meer te bepalen. Het plaatje is uit bot gedraaid en heeft profiel aan de voorzijde. De diameter is 21,2 mm en de dikte 3,6 mm.

Schoenen

Schoenen werden vanaf de Prehistorie gemaakt van leer. Omdat de verschijningsvorm en de vervaardigingswijze zich heeft ontwikkeld in de loop van de tijd, kunnen schoenen over het algemeen goed gedateerd worden. Tot aan het einde van de Middeleeuwen hadden schoenen

bijvoorbeeld een enkelvoudige zool. Hierna ontstonden zolen die opgebouwd werden uit meerdere lagen. Ook de vorm van de zool, het bovenleer en de wijze van sluiting van de schoen kunnen de schoen dateren. Schoenen uit archeologische context kunnen tevens aanwijzingen geven voor de activiteiten die er hebben plaatsgevonden of de sociaal-economische achtergrond van de dragers.

Een schoen van Rijnoord

In de beerbak zijn resten van een leren schoen gevonden (figuur 27). Het betreft echter slechts fragmenten van de zool. De zool is opgebouwd uit meerdere lagen, een binnenzool, een middenzool en een buitenzool. De schoen had een lage hak; deze is gemaakt door verschillende lagen leer te bevestigen door middel van houten nagels. De buitenzool was gerepareerd door een groot deel van het leer schuin af te snijden en een nieuwe deel met een afgeschuinde rand op deze plek vast te naaien. De zool is niet compleet en is in verschillende fragmenten uiteen gevallen. Hierdoor is de precieze vorm onduidelijk en is een datering niet nauwkeurig vast te stellen. Waarschijnlijk is de datering in de 19e eeuw te plaatsen.

Figuur 27. Schoenzool (vondstnummer 88; 19e eeuw).

De schoen is nog met de hand gestikt, waarmee een datering in de eerste helft van de 19e eeuw mogelijk is. Mechanisch gestikte schoenen komen namelijk voor vanaf circa 1850 (Goubitz, 2001; Goubitz, 2007: 35). Het gebruik van houten nagels duidt volgens Blom op een datering voor 1800, maar waarschijnlijk werd ook na 1800 naast metalen nagels, ook nog houten nagels gebruikt (Blom, 2010). Alhoewel schoenzolen grofweg gedateerd kunnen worden, worden schoenen nauwkeuriger gedateerd aan de hand van het bovenleer. Er kon daarom geen nadere datering gegeven worden aan de schoenfragmenten. Doordat slechts de zool aanwezig is en het bovenleer geheel ontbreekt, kon het type schoen niet bepaald worden.

Conclusies

De borstels en tandenborstels bevestigen de datering van de beerbak in de 18e of 19e eeuw, maar kunnen deze niet aanscherpen. Borstels en tandenborstels van bot komen voor in de 18e eeuw, maar ook in de 19e eeuw werd deze grondstof nog altijd gebruikt. Er zijn weinig specifieke vormkenmerken waardoor geen typologie op te stellen is van de (tanden)borstels. Ook de schoen is niet nauwkeuriger te dateren, omdat slechts de zool bewaard is gebleven.

De vondsten die in de beerbak aangetroffen zijn, zijn van een eenvoudig materiaal gemaakt, maar waren waarschijnlijk (nog) niet voor iedereen betaalbaar. Mogelijk waren de knoepkernen afkomstig van luxe knopen. Tandenborstels laten zien dat de bewoners zorg droegen voor een goede mondhygiëne. Kleine borstels en tandenborstels waren nog geen algemeen goed in deze periode.

5.3.5 Botanische macroresten (door K. Hänninen)

De resultaten van het macrorestenonderzoek staan in bijlage 6. Alle gevonden botanische resten zijn onverkoold of gemineraliseerd. De conservering is goed.

In de beerbakken zijn vele zaden van onkruiden gevonden. Behalve echte akkeronkruiden zijn ook veel soorten aangetroffen die tegenwoordig meestal in andere milieus groeien. Doordat er nog geen chemische onkruidbestrijding bestond, kwamen vroeger veel meer wilde planten dan tegenwoordig in akkers en tuinen voor. De oorzaak hiervan ligt in het gebruik van natuurlijke mest (stalmest, bosstrooisel, slootbagger, enz.) om de vruchtbaarheid van de akkers in stand te houden. Daardoor kwamen zaden uit verschillende milieus op de akkers terecht. Ze konden onder gunstige omstandigheden ontkiemen en zich tussen de cultuurgewassen handhaven. Vervolgens werden de planten mee geoogst en omdat het graan niet perfect geschoond werd, werden de zaden meegegeten en kwamen zo in de beerput terecht. Ook bij het oogsten van tuinbouwproducten kwamen mogelijk onkruiden tussen de gewassen terecht die vervolgens met keukenafval in de beerput terechtkwamen. Het lijkt er dan ook op dat het overgrote deel van de onkruiden die in beer worden aangetroffen van akkers en tuinen afkomstig is (Van Haaster, 1989).

Beerbak S1, 17e eeuw

Spoor 1 is een grote, houten beerbak met een venige vulling en veel afval (zoals leer en aardewerk). Hij is op basis van aardewerk en glas gedateerd in de 17e eeuw. Monster M3 is afkomstig uit deze bak.

Gebruiksgewassen

Er zijn relatief weinig gebruiksplanten gevonden. Het gaat om de fruitsoorten bosaardbei (*Fragaria*), gewone braam (*Rubus fruticosus*), framboos (*Rubus idaeus*) en vlier (*Sambucus nigra*). Daarnaast zijn peterselie (*Petroselinum crispum*) en kool/mosterd (*Brassica/Sinapis*) aangetroffen. Mogelijk is ook kleine majer (*Amaranthus blitum*) gebruikt. Resten van granen (zemelen), kenmerkend voor beermonsters, ontbreken. Gezien de goede conservering zouden deze wel worden verwacht. Het ontbreken ervan, samen met de geringe hoeveelheid overige gebruiksplanten, wijst erop dat de inhoud van de beerbak waarschijnlijk niet uit beer bestaat.

Framboos en braam kunnen in het wild zijn verzameld, maar groeiden ook in tuinen. De gevonden aardbeipitjes kunnen afkomstig zijn van de inheemse bosaardbei of grote bosaardbei (*Fragaria vesca/moschata*). Deze soorten groeien in het wild, maar werden vaak ook in tuinen gekweekt. Ook waren ze op markten te koop. In de 18e eeuw waren tevens Noord-Amerikaanse aardbeien en diverse kruisingen verkrijgbaar. De zaden van de verschillende aardbeiensoorten zijn vrijwel niet te onderscheiden, zodat hier geen uitspraak gedaan kan worden over de soort aardbei en of deze al dan niet lokaal gekweekt werd.

De vlierpitten kunnen afkomstig zijn van verzamelde bessen, maar ook van een struik die op het erf van de buitenplaats stond. Het is een struik die gemakkelijk opslaat uit pitten die bijvoorbeeld door vogels worden verspreid.

Vondsten van peterselie zijn vanaf de Romeinse tijd bekend. De wortels werden als groente gegeten en het blad werd als keukenkruid gebruikt (Blankaart, 1698; Nyland(t), 1711).

Kleine majer is een akkeronkruid van mediterrane oorsprong, een zogenaamde cultuurvolger.

Tegenwoordig komt de soort vooral voor als onkruid in (moes)tuinen, maar in het verleden werd het ook verbouwd als (blad)groente.

De zaden van kool en mosterd lijken op elkaar. Normaal kunnen ze worden onderscheiden, maar bij het hier gevonden fragment was dat niet het geval. De zaden van zowel kool als van mosterd zijn oliehoudend en werden gebruikt in de keuken, maar afhankelijk van de soort konden ook het blad en/of de wortel van de plant worden gebruikt. Ook zijn er soorten die in het wild voorkomen.

Wilde planten

Wat opvalt aan de samenstelling van de wilde planten uit deze beerbak is het geringe aandeel onkruiden van akkers en tuinen. Dit past wel bij de weinige gebruiksplanten die in deze context zijn aangetroffen en versterkt het vermoeden dat in de bak andere zaken dan keukenafval of beer terecht zijn gekomen.

Gewone waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*) en zilverschoon (*Potentilla anserina*) zijn planten uit storingsmilieus. Deze vegetaties worden in stand gehouden door wisselende waterstanden, begrazing en/of betreding. Ze zijn vaak te vinden langs drinkpoelen en sloten. Ook pioniersplanten van stikstofrijke, natte grond, zoals greppelrus (*Juncus bufonius*), waterpeper (*Persicaria hydropiper*) en blaartrekkende boterbloem (*Ranunculus sceleratus*), kunnen hier hebben gestaan.

Vegetaties van voedselrijke wateren zijn vertegenwoordigd door grof hoornblad (*Ceratophyllum demersum*), waterranonkels (*Ranunculus* subgen. *Batrachium*), hoge cyperzegge (*Carex pseudocyperus*), mannagras (*Glyceria fluitans*), riet (*Phragmites australis*) en mogelijk scherpe zegge (*Carex* cf. *acuta*). Grof hoornblad groeit in stilstaand, soms zwak stromend water waarin alle voedingsstoffen in overvloed aanwezig zijn (Weeda e.a., 1985). De overige soorten groeien aan de oevers van voedselrijke wateren.

Peen (*Daucus carota*), tweerijige zegge (*Carex disticha*) en echte koekoeksbloem (*Silene flos-cuculi*) zijn planten van vochtige en natte, bemeste graslanden.

Ook planten van heiden en vennen zijn aangetroffen. Hiertoe behoren laagveenplanten als snavelzegge (*Carex rostrata*), waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) en egelboterbloem (*Ranunculus flammula*). Blauwe zegge (*Carex panicea*) en kleine valeriaan (*Valeriana dioica*) zijn soorten van blauwgraslanden. Natte heiden zijn vertegenwoordigd door gewone dophei (*Erica tetralix*). Alle genoemde plantensoorten passen in de venige vulling die in de beerbak is aangetroffen.

Ten slotte zijn planten van voedselrijke zomen en natte bossen vertegenwoordigd. Het gaat om fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*), grote brandnetel (*Urtica dioica*), es (*Fraxinus excelsior*), els (*Alnus*) en wilg (*Salix*). De zaden van de genoemde bomen zijn vrij zwaar en verspreiden zich dus niet makkelijk ver van de boom. Vermoedelijk hebben ze in de buurt van de beerbak gestaan.

Beerbak S4, 19e eeuw

Uit beerbak S4 zijn twee monsters bekeken; M1 (grondmonster) en M13 (met de hand verzamelde zaden). In het niet geanalyseerde monster M2 is een paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) gevonden. Deze boom is inheems in de Balkan. Vanaf de 17e eeuw wordt hij in Nederland aangeplant. Waarschijnlijk stond er een paardenkastanje op het erf.

Gebruiksgewassen

Monster M1 bevat een grote hoeveelheid zemelen. Hiervan is een steekproef gedetermineerd, waarbij uitsluitend rogge (*Secale cereale*) is aangetroffen. In gemineraliseerde staat komt in het monster ook haver (*Avena*) voor. Omdat de kenmerkende kafresten ontbreken, is het niet duidelijk of het om gecultiveerde haver (*Avena sativa*), evene (*Avena strigosa*) of om het akkeronkruid oot (*Avena fatua*) gaat. Haver deed sinds de Middeleeuwen vooral dienst als diervoedsel en moutgraan (Van Haaster, 1997). Omdat slechts één gemineraliseerde korrel betreft en er geen zemelen van haver zijn gevonden, zijn er geen aanwijzingen voor de consumptie van haver.

Rogge was in deze periode een algemeen gewas, dat vooral veel op de arme zandgronden werd verbouwd. Opvallend is het ontbreken van resten van tarwe in de beerbak. Dit is een graansoort waar veel brood van werd gebakken. Mogelijk aten de bewoners van de buitenplaats het meer luxe wit brood, waarbij de zemelen van de tarwekorrels zijn verwijderd voor het malen.

In het monster zijn enkele vruchtkleppen van boekweit (*Fagopyrum esculentum*) gevonden. Boekweit is geen graansoort, maar de gemalen vruchten werden op dezelfde manier als meel gebruikt. Het werd vooral op schrale zandgronden en afgebrand hoogveen verbouwd. Het stond bekend als een goedkoop product dat veel door armere mensen werd gegeten. Uit archeobotanisch onderzoek blijkt echter dat boekweit ook in rijke milieus werd gegeten (Van Haaster, 2003). Volgens de 17e/18e eeuwse botanicus en geneesheer Stephaan Blankaart werden van boekweit brood en koeken gebakken. Ook werd er bier van gebrouwen en werd het aan duiven en hoenders gevoerd. De vruchtkleppen werden veel gebruikt als verpakkingsmateriaal of als vulling voor matrassen (Blankaart, 1698). De vondst van boekweit in de beerbak hoeft dus niet per se op consumptie te wijzen. Gezien de context van beer en de vele andere resten van consumptiegewassen, is het wel aannemelijk.

In de beerbak zijn grote hoeveelheden fruitresten gevonden. Het gaat om appel/peer (*Malus/Pyrus*), kers (*Prunus avium/cerasus*), aalbes (*Ribes rubrum*), zwarte bes (*Ribes nigra*), vijg (*Ficus carica*), aardbei, zwarte moerbeï (*Morus nigra*), abrikoos (*Prunus armeniaca*), pruim (*Prunus domestica*), perzik (*Prunus persica*), framboos, vlier en druif/rozijn (*Vitis vinifera*). De meeste soorten zijn algemene vondsten in beerputten, ook de (in gedroogde vorm) geïmporteerde soorten zoals vijg, zwarte moerbeï en druif. Alle drie kunnen overigens ook in het Nederlandse klimaat groeien. Historische bronnen noemen naast boomgaarden ook een wijnberg met grotwerk op de buitenplaats (http://www.buitenplaatsennederland.nl/ZuidHolland_beschrijvingen/AlphenADRijn_Rhijnoord.html). Het is dan ook goed mogelijk dat een groot deel van de aangetroffen vruchten op de buitenplaats heeft gegroeid.

Perzik en abrikoos zijn echter zeldzame vondsten in beerputten. Perziken komen oorspronkelijk uit Oost-Azië. De vroegste vondsten in Nederland dateren in de Romeinse tijd. Zo zijn in de Romeinse haven bij Velsen relatief grote aantallen perzikpitten gevonden (bron: archeobotanische database

RADAR). In de Middeleeuwen en daarna worden perzikipitten relatief zelden gevonden en wel in rijke contexten (bron: archeobotanische database RADAR). Uit historische bronnen blijkt dat perziken in Nederland op beschutte, zonnige plaatsen werden gekweekt. Door kruisen en enten werden verschillende variëteiten verkregen. Zo waren er in de 18e eeuw tientallen verschillende variëteiten verkrijgbaar, waarvan een deel ook in Nederland kon worden gekweekt (Knoop, 1763; Appell & Sonneschyn, 1789).

Abrikozen (figuur 28) komen oorspronkelijk uit Midden-Azië. Vondsten van abrikoos zijn zeer zeldzaam (tabel 6). De vroegste vermelding van verbouw ervan dateert uit 1052 en betreft een document over fruitteelt bij Maastricht (Van Haaster, 1997). De eerste archeobotanische vondsten dateren echter pas uit de 17e eeuw.

Figuur 28. Abrikoos (foto www.freewebs.com).

plaats	toponiem	datering	verwijzing
Gorinchem	Huis van Paffenrode	1600-1660	Van Haaster & Hänninen, 1998
Vlaardingen	Waaigat 01.011	1600-1700	Vermeeren e.a., 1996
Rijswijk	Huis ter Nieuburgh	1635-1786	Van Haaster, 2011
Vleuten	Huis te Vleuten	1650-1750	Van Haaster e.a., 2005
Heiloo	Vrieswijk	1700-1800	Van Haaster, 1998
Tiel	Koornmarkt	1701-1778	De Man, 1996

Tabel 6. Alphen aan den Rijn-Buitenplaats Rijnoord, overzicht van de vondsten van abrikoos in Nederland (bron: RADAR).

In de beerbak zijn schaalfragmenten van hazelnoot (*Corylus avellana*) en walnoot (*Juglans regia*) gevonden. Hazelnoten kunnen in de omgeving zijn verzameld, maar ze kunnen ook, evenals de walnoten, op het erf hebben gestaan of op een markt zijn gekocht.

Biet (*Beta vulgaris*), komkommer (*Cucumis sativus*) en tuinboon (*Vicia faba* var. *major*) of duivenboon (*Vicia faba* var. *minor*) zijn de in de beerput aangetroffen groentesoorten. Vermoedelijk werd ook postelein (*Portulaca oleracea*) gegeten. Het is goed mogelijk dat de groentes in de moestuin van de buitenplaats zijn verbouwd (http://www.buitenplaatsennederland.nl/ZuidHolland_beschrijvingen/AlphenADRijn_Rhijnoord.html).

Van biet zijn twee vruchtjes in de beerbak gevonden. De biet kan zowel voor het blad (snijbiet) als om de knol zijn verbouwd.

Van de tuinboon zijn twee gemineraliseerde fragmenten gevonden. Of het hierbij gaat om de grootzadige vorm (var. *major*) of de kleinzadige vorm (var. *minor*, duiven-/paardenboon) is op basis van de morfologie niet duidelijk. Duivenboon is de kleinzadige voorloper van de tuinboon die in de Prehistorie en de Middeleeuwen algemeen door mensen gegeten. Vanaf de 16e eeuw worden ook de grotere tuinbonen verbouwd. Deze worden dan door de meer welgestelde mensen gegeten, terwijl de duivenbonen door arme mensen en ook wel door vee werden gegeten.

De zaden van komkommer kunnen zowel van komkommer als van augurk afkomstig zijn. Ze horen botanisch gezien tot dezelfde soort en de zaden zijn dan ook niet van elkaar te onderscheiden.

Vondsten van deze soort zijn relatief zeldzaam. Ze worden voornamelijk gevonden in rijkere contexten (bron: archeobotanische database RADAR).

Van postelein bestaan twee ondersoorten. Het cultuurgewas postelein (*Portulaca oleracea* subsp. *sativa*) en de wilde postelein (*Portulaca oleracea* subsp. *oleracea*) die als onkruid op akkers en in tuinen groeit.

We gaan ervan uit dat de in de beerput aangetroffen zaden van het cultuurgewas postelein afkomstig zijn. De plant kan zowel rauw als gestoofd worden gegeten. Omdat hij, in tegenstelling tot de meeste andere groenten, in het oogststadium rijpe zaden kan dragen, is het goed mogelijk dat door het eten van postelein zaden in een beerput terecht zijn gekomen.

Zwarte peper (*Piper nigrum*) is de enige vertegenwoordiger van de categorie kruiden en specerijen. Peperkorrels komen oorspronkelijk uit Zuid-Azië en worden vanaf de 15e eeuw in Nederland gevonden. Het was een dure specerij en werd daarom aanvankelijk vooral door rijke mensen gegeten. Na de Middeleeuwen wordt het echter door mensen uit alle lagen van de bevolking gegeten.

Raapzaad (*Brassica rapa*) en lijnzaad of vlas (*Linum usitatissimum*) worden vanaf de Prehistorie verbouwd om hun oliehoudende zaden. Van vlas worden ook de vezels uit de stengels gebruikt voor de productie van touw en textiel.

Wilde planten

De in dit monster aangetroffen wilde planten zijn alle afkomstig van onkruiden van akkers en tuinen. Bolderik (*Agrostemma githago*), zwaluwtong (*Fallopia convolvulus*), perzikkruid (*Persicaria maculosa*), vogelmuur (*Stellaria media*), melganzenvoet (*Chenopodium album*), beklierde duizendknoop (*Persicaria lapathifolia*) en bleke of grote klapproos (*Papaver dubium/rhoeas*) zijn planten van voedselrijke akkers en tuinen. De zaden werden meegegeten of kwamen als afval van het schonen van het graan of de tuinbouwproducten in de beerbak terecht.

De zaden van bolderik zijn giftig. Omdat de klachten die de consumptie van dit zaad veroorzaakten niet specifiek genoeg waren, werd het verband tussen het eten van het zaad en de ziekteverschijnselen pas in de 19e eeuw ontdekt.

Korenbloem (*Centaurea cyanus*) en mogelijk dreps (*Bromus cf. secalinus*) groeien op kalkarme akkers. Ook schapenzuring (*Rumex acetosella*), een soort van droge graslanden, kan hier hebben gegroeid. Deze soorten worden vaak gevonden samen met rogge.

5.3.6 Hout

De resultaten van het houtonderzoek staan in bijlage 3. Over het algemeen is het hout redelijk tot goed geconserveerd.

Uit de 17e eeuwse beerbak (spoor 1) is een paalfragment onderzocht. Het is gemaakt van een (waarschijnlijk) gehalveerde eikenstam (*Quercus*) met een diameter van circa 14 cm en heeft een tweezijdige punt van meer dan 60 cm lang. De onderkant van de punt is vlak gemaakt. Er zijn bewerkingssporen zichtbaar van een vlakke bijl met een breedte van minimaal 13 cm. Het stuk heeft meer dan 90 jaarringen en de wankant is aanwezig. Daarmee is het geschikt voor dendrochronologisch onderzoek.

Een ander stuk dat mogelijk uit de 18e eeuw dateert is de dennenhouten (*Pinus*) plank uit de grote beerput (spoor 13). Deze tangentielle (stamcode 16; zie uitleg bijlage 3) plank heeft een lengte van circa 1 m, een breedte van 16 cm en een dikte van 3 cm. De uiteinden zijn schuin afgewerkt, zodat een van de lange zijden korter is. Er zijn vier grote knoesten in het hout aanwezig, een aanwijzing dat het niet om de beste kwaliteit gaat. Het stuk heeft niet genoeg jaarringen voor dendrochronologisch onderzoek.

Uit spoor 2, een goot daterend in de 19e eeuw of later, zijn drie stukken bekeken, alle van dennenhout gemaakt. Het gaat om twee palen (vondstnummers 2 en 6) en een plank (vondstnummer 5). Van vondstnummer 2 is alleen een stuk rondhout zonder bewerkingssporen bemonsterd. Van vondstnummer 6 is een groter stuk bemonsterd. Het tangentielle stuk heeft een breedte van meer dan 6 cm en een dikte van 3,5 cm. Eén zijde is bekapt; mogelijk gaat het om een punt. Er zijn drie spijkers aanwezig. Spijkers kunnen wijzen op hergebruik van hout, maar hebben hier waarschijnlijk met de constructie te maken.

Vondstnummer 5, de plank, heeft afmetingen van 28 x 27 x 2,7 cm, is radiaal in de stam georiënteerd (stamcode 13) en bevat een aantal spijkers (vier in de hoeken en één aan een zijkant). Het stuk heeft circa 85 jaarringen, maar de wankant ontbreekt, waardoor er hooguit een post quem datering kan worden verkregen. Dit is dan ook niet gedateerd.

Twee palen afkomstig van de fundering van de buitenmuren van het hoofdgebouw van de buitenplaats zijn gemaakt van dennenhout (vondstnummer 28) en essenhout (*Fraxinus excelsior*; vondstnummer 27). Het gaat om rondhout, met diameters van 9 en 17 cm. Aangezien er op de bemonsterde stukken geen bewerkingssporen aanwezig waren, is er geen verdere informatie te geven. Het gebruik van essenhout in de fundering van een buitenmuur is wel opvallend. Op zich is het sterk hout, maar eiken- of dennenhout is sterker en duurzamer, en dus meer voor de hand liggend in deze functie, ook gezien de (veronderstelde) status van de bewoners van de buitenplaats.

De vondstnummers 26 (spoor 18), 29 (spoor 22) en 30 (spoor 23) zijn fragmenten van funderingspalen uit tussenmuren van de buitenplaats. Het eerstgenoemde fragment is een vierzijdig gerechte balk (stamcode 9) van dennenhout, met een breedte van 11 cm en een dikte van 10 cm. De boom had een diameter van circa 12 cm. Er zijn kasporen van een bijl en scheursporen op te zien. Het stuk bevat mogelijk net 60 jaarringen en is bewaard voor eventueel dendrochronologisch onderzoek.

Van vondstnummer 29 is eveneens een vierkant stuk bemonsterd. De breedte van dit dennenhouten stuk bedraagt 8 cm, de dikte 7 cm. De diameter van de boom was circa 11 cm. Er zijn kasporen van een vlakke bijl met een breedte van minimaal 6 cm op te zien. Vondstnummer 30 betreft een stuk essen rondhout met een diameter van 7 cm.

Spoor 25 is een 19e eeuwse kelder. De bakstenen wanden hadden aan de buitenkant een houten bekisting. Hieruit komen een paal en een plank (vondstnummer 34). De iepenhouten (*Ulmus*) paal is gemaakt van een stuk rondhout met een diameter van 9 cm. De punt is driezijdig met een lengte van 12 cm. Op de punt zijn kasporen van een vlakke bijl met een bijlsnede van ten minste 5 cm aanwezig. Vlak boven de punt is een knoest aanwezig. Iepenhout is sterk, maar soorten als eik en den zijn sterker. Mogelijk gaat het om lokaal beschikbaar hout. De mogelijk radiale (stamcode 14?) plank is gemaakt van dennenhout. De breedte bedraagt 5 cm, de dikte 4 cm. Er zijn scheursporen op aanwezig en een knoest.

Conclusie macroresten en hout

De 17e eeuwse beerbak (spoor 1) heeft relatief weinig gebruiksplanten opgeleverd. Het gaat om peterselie, kool of mosterd en de fruitsoorten aardbei, framboos, braam en vlier. Mogelijk werd ook kleine majer gegeten. Het aandeel onkruiden van akkers en tuinen is gering. De meeste soorten wijzen op natte, voedselrijke vegetaties die bijvoorbeeld in en langs sloten groeien. Ook zijn soorten van heiden en vennen, voedselrijke zomen en natte bossen aanwezig. De samenstelling van dit monster lijkt niet op beer, waarin veel zemelen en andere gebruiksplanten met de bijbehorende onkruiden aanwezig zouden moeten zijn. De soortensamenstelling past wel bij het venige karakter van de inhoud van de beerbak. Mogelijk is de bak gevuld met organisch afval van bijvoorbeeld slootbagger, wellicht bedoeld als compost.

Het monster uit de 19e eeuwse beerbak bevat een groot aantal resten van consumptiegewassen: de meelleveranciers rogge, haver, boekweit, de fruitsoorten appel, peer, kers, aalbes, zwarte bes, vijg, aardbei, zwarte moerbei, abrikoos, pruim, perzik, framboos, vlier, druif/rozijn, de noten hazelnoot en walnoot, de groenten biet, komkommer, postelein en tuinboon, de specerij zwarte peper en de oliehoudende zaden raapzaad en vlas. De meeste gevonden soorten zijn algemeen in de 19e eeuw. Uitzonderingen zijn perzik en abrikoos en mogelijk de consumptie van wit brood, waar echter geen aanwijzingen voor zijn behalve het ontbreken van tarwezemelen.

De zaden van wilde planten zijn vrijwel allemaal van akkeronkruiden. De onkruiden van voedselrijke gronden kunnen wijzen op moestuinen. Ook zijn soorten van kalkarme gronden gevonden, die waarschijnlijk op de roggeakkers groeiden.

Waarschijnlijk is het beeld over de voedings- en gebruiksgewassen niet compleet. Veel planten, zoals bladgroenten en wortels, worden gegeten in een stadium dat er nog geen (rijpe) zaden zijn gevormd. In de vorm van pollen hebben ze een grotere kans bewaard te blijven, maar dit is niet onderzocht. Dit geldt ook voor veel kruiden en specerijen.

Bij het houtonderzoek zijn vier soorten aangetroffen: eik, den, es en iep. Dit zijn sterke soorten die veelvuldig werden gebruikt als bouwhout. Opvallend is het gebruik van es en iep, houtsoorten die minder sterk zijn dan eik en den. Vooral het gebruik van essenhout in de fundering van de buitenmuur is onverwacht. De stukken zijn vaak knoestig, wat er op kan wijzen dat niet altijd de beste kwaliteit werd gebruikt.

Eik, es en iep kunnen in de omgeving hebben gegroeid. Den is een soort die lange tijd alleen nog plaatselijk in refugia groeide, maar die vanaf de 16e eeuw weer in Nederland werd aangeplant voor houtproductie.

Op het hout zijn kapsporen van vlakke metalen bijlen waargenomen. Ook is een stuk met een scheurspoor aanwezig. Door de manier van bemonsteren kon niet al het hout op bewerkingssporen worden onderzocht. Mogelijk zijn ook andere gereedschappen gebruikt.

5.4 De vindplaats

Synthese van de resultaten

De oeverwal van de Oude Rijn is in de Middeleeuwen ontgonnen. Er was sprake van lintbebouwing, waarbij verschillende boerderijen langs de Rijn stonden. Het plangebied zelf is waarschijnlijk in de 16e eeuw bewoond geraakt. Willem Boreel zou aan het begin van 17e eeuw een bestaande boerderij hebben gekocht, waar hij een hofstede heeft gesticht - de latere buitenplaats Rijnoord. De oudste vondsten dateren ook uit het begin van de 17e eeuw. Het betreft aardewerk- en glasscherven die in de eerste helft van de 17e eeuw in de vulling van de houten beerbak (spoor 1) zijn gedeponeerd (bijlage 2).

De hofstede van Boreel zou er vermoedelijk niet veel anders hebben uitgezien dan we op basis van de oudste afbeeldingen van de buitenplaats (zie figuren 2 en 3) kunnen opmaken: een gebouw bestaand uit een centrale vleugel met een klokgevel en twee smallere zijvleugels met trapgevels. Het gebouw was omgracht. De aangetroffen funderingspalen op de bodem van de ontgraven vijverlocatie maken een reconstructie van de plattegrond mogelijk (zie figuur 10). Op basis van de gedocumenteerde palen is een indruk verkregen van de omvang en opbouw van de buitenplaats. De centrale vleugel met klokgevel, zoals deze ook is afgebeeld op figuur 2, heeft een omvang van circa 10 x 16 m. Deze lijkt uit twee vertrekken te hebben bestaan (een voor- en een achterkamer) aangezien er een rij funderingspalen met een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie centraal in deze vleugel is aangetroffen. De westelijke vleugel heeft een omvang van 13 x 7 m en bestaat ook uit twee even grote ruimtes. De oostelijke vleugel heeft precies dezelfde omvang, maar is aan de noordkant uitgebreid met een ruimte van circa 6 x 6 m. Ook is aan de oostkant de centrale vleugel uitgebreid met een klein uitbouwtje van circa 3,5 x 2,5 m, mogelijk een ingangspartij. Het gebouw was dus gefundeerd op houten palen en mogelijk een liggend roosterwerk (gezien de aanwezigheid van enkele grote fragmenten liggend hout in verstoorde context). Opvallend is het gebruik van vrij lichte houtsoorten voor de palen. Zelfs de naar verwachting zwaardere buitengevels zijn (plaatselijke) niet op eiken- (zoals gebruikelijk bij dergelijke gebouwen) maar op essenhouten palen gefundeerd. Het gebouw heeft tot in de 19e eeuw vrijwel dezelfde vorm behouden, met enkele uitbreidingen aan de oostvleugel en het centrale vleugel. De familie Boreel verbleef hier in de eerste helft van de 17e eeuw. Uit deze periode is een eikenhouten beerbak

aangetroffen (spoor 1). Uit de vondsten geborgen uit de vulling van de beerbak blijkt dat de familie Boreel Gouds servies gebruikte en versierde borden uit Oosterhout. Men dronk uit draadversierde roemers. Uit de geanalyseerde macromonster weten we dat er aardbei, braam, framboos en vlier gegeten is en dat peterselie gebruikt werd.

Uit de periode waarin de dochter van jonkheer Cornelis de Vlamingh van Outshoorn op de buitenplaats woonde (laatste kwart van de 17e eeuw tot 1732), is een houten tonput en een afvalkuil aangetroffen. Ook de grote bakstenen beerput zou in deze periode zijn aangelegd. Het servies van de familie De Vlamingh van Outshoorn bestond uit Delfts faience (bijlage 5: cat.nrs. 8 en 9). Uit de afvalkuil komt rood- en witbakkend loodglazuuraardewerk afkomstig uit Gouda, Bergen op Zoom, Oosterhout, het Nederrijnse gebied en Friesland. Uit het Nederrijnse gebied zijn vooral de met een ringeloor versierde borden afkomstig. Het waren destijds vrij goedkope producten. Waarschijnlijk was dit dan ook een minder welvarende periode uit de geschiedenis van de buitenplaats.

In de tweede helft van de 18e eeuw verbleven verschillende families op de buitenplaats. In deze periode is de afvalkuil (spoor 22) in gebruik geweest. Fragmenten van witbakkende grapes en borden en een roompot alsmede een kachelpan geven een idee van het gebruiksaardewerk in deze periode en zijn een weerslag van het proces van de verdringing van lokaal potgoed door producten uit gespecialiseerde pottenbakkerscentra. Een fraaie porseleinen juskom (bijlage 5: cat. nr. 12) getuigt van massale hernieuwde invoer van Chinees porselein die vanaf de late 17e eeuw door de VOC naar de Republiek werd verscheept. In de late 18e eeuw kwam dat porselein ook beschikbaar voor de rijkere burgerij, waartoe ook de bewoners van deze locatie in Alphen aan den Rijn hebben behoord.

Aan het begin van de 19e eeuw is Samuel Crena de nieuwe eigenaar. De voor het onderzoek belangrijkste eigenaar zou ongetwijfeld de dochter van Samuel Crena zijn, mevrouw Adriana Crena, echtgenote van David van Poeliën van Onland. Zij blijft tot 1837 op de buitenplaats wonen en in haar tijd hebben de tuinen van de buitenplaats hun gloriejaren gekend. Uit deze periode dateren ook de meest vondstrijke contexten. Uit een grote kuil (spoor 34) zijn fragmenten van twee fraaie bloempotten afkomstig (bijlage 5: cat.nr. 1). Dat zijn voorwerpen die zeker bij een buitenplaats behoorden, waar juist de tuinen een belangrijke plaats innamen. Een van de bloempotten of tuinvazen is versierd met appliques in de vorm van leeuwenkoppen.

Adriana Crena deponeerde haar huishoudelijk afval in een bakstenen beerbak (spoor 4). Het zou kunnen dat deze beerbak ook afval van de voorgaande bewoners bevat gezien de datering van sommige vondsten in de 18e eeuw, maar het overgrote deel van de vondsten dateert uit het eerste helft van de 19e eeuw. We weten hierdoor dat de tafels gedekt werden met bij elkaar passend Wedgwood serviesgoed uit Engeland en Engelse borden met een decor in de vorm van een transferprint (bijlage 5: cat.nrs. 13 en 14). Er werd wijn gedronken uit bijpassende, kleurloze kelkgladen. Ook stonden er karaffen met water en olielampen met dunne beglazing op tafel.

Er zouden ook fruitschalen op tafel hebben gestaan waarin niet alleen appel/peer, aardbei, kers, aalbes en zwarte bes lagen maar ook luxere geïmporteerde soorten fruit zoals vijg, zwarte moerbeï, abrikoos, perzik en druiven. Hazelnoot en walnoot zouden lokaal verbouwd zijn geweest. Ook groenten stonden op het menu (biet, komkommer, tuinboon en postelein) mogelijk afkomstig uit eigen moestuin.

Diverse zalfpotjes, medicijn- en parfumflesjes alsmede een loden dop van een fles haarlotion uit Parijs of Londen, twee haarborstels en twee tandenborstels geven een beeld van het hoge niveau van persoonlijke verzorging.

Nadat Adriana Crena na een conflict met de gemeente alles met de grond gelijk liet maken, was van de mooie tuinen weinig over. Het huis werd herbouwd en diende daarna als dokterswoning tot de definitieve sloop in de 20e eeuw. Uit deze periode zijn diverse fundering- en vloerresten aangetroffen in de taluds van de uitgegraven vijver. Ook is de grote beerput tot in de 20e eeuw in gebruik, getuige de in deze periode aangelegde goten die waarschijnlijk als overloop voor de put dienden.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Onderzoeksvragen

In deze paragraaf worden de antwoorden gegeven op de specifieke onderzoeksvragen (hoofdstuk 3) uit het PvE (Jordanov, 2013b).

1. *Wat is de geologische en bodemkundige opbouw van het plangebied?*

Het plangebied bevindt zich op de noordelijke oever van de Oude Rijn. Landschappelijk wordt het gebied gekenmerkt door een open veenontginningslandschap. Tijdens de archeologische begeleiding werd de natuurlijke ondergrond, bestaand uit een donkerbruin zwak kleiig veen, bereikt op gemiddeld 3,2 m -NAP. Het betreft bosveen behorend bij de komafzettingen van de Oude Rijn. Direct op het schone veen is een zwak kleiige, verrommelde veenlaag met lichtgrijze kleibrokken aanwezig. Deze laag is waarschijnlijk ontstaan bij de ingebruikname van het gebied in de Late Middeleeuwen. De top van deze laag bevindt zich op circa 2,8 m -NAP in het noorden van het plangebied en op circa 3,1 m -NAP in het zuiden. De laag is gemiddeld 10 cm dik. In deze laag zijn geen vondsten aangetroffen die een datering hiervan kunnen geven. Het grootste deel van het vlak (bodem vijver) was voorafgaand aan het archeologisch onderzoek uitgegraven tot 3,5 m -NAP. Daarom is deze laag alleen in het profiel waargenomen en is een eventueel sporenniveau dat met deze oudste ophoging samenhangt, verdwenen. Diverse veen- en kleilagen met puinfragmenten en houtskoolspikkels zijn vervolgens opgebracht met een totale dikte van circa 1 m. Het betreft de sporen 10, 12, 39, 1002 en 1003. Hierop (op ca. 2,3 m -NAP) zijn diverse funderingen en (beer)putten aangelegd in de periode 17e-19e eeuw.

2. *Wat is de diepteligging en de stratigrafische positie van de vindplaats(en)?*

Een mogelijk in de Middeleeuwen opgebrachte/ontstane veenlaag met kleibrokken is aangetroffen vanaf 2,8/3,1 m -NAP. Hierop zijn ophogingslagen uit de periode van de buitenplaats (17e-19e eeuw) aanwezig vanaf 2,3 m -NAP. In dit pakket zijn de meeste sporen ingegraven. Ook zijn de funderingen en vloeren uit de jongste periode van buitenplaats hierop aangelegd.

3. *Zijn bebouwingssporen aanwezig van de buitenplaats Rijnoord. Wat is de exacte ligging, aard, datering en fysieke kwaliteit daarvan? Is er sprake van een fasering van de bebouwing?*

Er zijn funderings- en vloerresten aangetroffen van circa zeven bijgebouwen en schuren die met vrij grote zekerheid vanaf de tweede helft van de 19e eeuw dateren. Strikt genomen betreft het resten van de latere dokterswoning en niet van de oorspronkelijke buitenplaats die in het midden van de 19e eeuw gesloopt is. De ligging van de funderingsresten is afgebeeld op figuur 10. Het betreft funderingen op staal, getrapt aangelegd en uitgevoerd in rode en gele bakstenen (hergebruikt), gevoegd met kunstcement en/of mortel. In de funderingen zijn rode plavuizen gebruikt. Van het opgaande muurwerk is weinig over. In het zuidtalud is een restant van een muur (spoor 9) van enkele baksteenlagen gemetseld in kop-/strekverband aangetroffen. Van de buitenplaats

zelf zijn funderingspalen aangetroffen. Op basis van de verspreiding van de palen kon een betrouwbare reconstructie van de plattegrond van het gebouw worden gemaakt. Deze komt overeen met de situatie op de oudste afbeeldingen van de buitenplaats tot en met de situatie op de kadastrale minuut uit 1811-1832. De centrale vleugel met klokgevel, zoals deze ook is afgebeeld op figuur 2, heeft een omvang van circa 10 x 16 m. Deze lijkt uit twee vertrekken te hebben bestaan (een voor- en een achterkamer) aangezien er een rij funderingspalen met een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie centraal in deze vleugel is aangetroffen. De westelijke vleugel heeft een omvang van 13 x 7 m en bestaat ook uit twee even grote ruimtes. De oostelijke vleugel heeft precies dezelfde omvang, maar is aan de noordkant uitgebreid met een ruimte van circa 6 x 6 m. Ook is aan de oostkant de centrale vleugel uitgebreid met een klein uitbouwtje van circa 3,5 x 2,5 m, mogelijk een ingangspartij. Het gebouw was dus gefundeerd op houten palen en mogelijk een liggend roosterwerk (gezien de aanwezigheid van enkele grote fragmenten liggend hout in verstoorde context). Opvallend is het gebruik van vrij lichte houtsoorten voor de palen. Zelfs de naar verwachting zwaardere buitengevels zijn (plaatselijke) niet op eiken- (zoals gebruikelijk bij dergelijke gebouwen) maar op essenhouten palen gefundeerd. Het gebouw heeft tot in de 19e eeuw vrijwel dezelfde vorm behouden, met enkele uitbreidingen aan de oostvleugel en de centrale vleugel. Van de buitenplaats zelf zijn geen stenen funderingen aangetroffen. Indien deze aanwezig waren, zijn deze gesloopt en verwijderd bij het uitgraven van de vijver (voorafgaand aan het archeologisch onderzoek).

4. *Zijn binnen het plangebied resten aanwezig van park-/tuinaanleg van de buitenplaats? Wat is de exacte ligging, aard, datering en fysieke kwaliteit daarvan?*

Neen. Er zijn enkele erfstructuren aangetroffen, zoals afvalkuilen en (beer)putten. Deze dateren wel uit de periode van de buitenplaats (17e eeuw - eerste helft 19e eeuw). De ligging van deze sporen is afgebeeld op figuur 10. Van de meeste is alleen de bodem of onderkant van de vulling aangetroffen. Sommige zijn deels wel in het talud bewaard gebleven. De grote beerput (spoor 13) is gaaf en *in situ* behouden.

5. *Wat is aard, functie en datering van het aangetroffen gewelf en mogelijke kelder in het zuidelijke talud van de ontgraving?*

Hier bleek het te gaan om een grote met een koepel afgesloten beerput en drie bakstenen overwelfde goten die mogelijk als overloop voor de beerput hebben gefungeerd. Zie § 5.2 voor een beschrijving van deze structuren.

6. *Betreft de aangetroffen vierkante stenen constructie inderdaad een beerput/-bak? Wat is de omvang en datering daarvan?*

De rechthoekige bakstenen structuur betreft een beerbak (spoor 4). Zie § 5.2 voor een beschrijving en datering hiervan.

7. *Wat is de aard en functie van de aangetroffen houten constructies in het ontgraven vlak (grote liggende balk, bekapte boomstam) en in het zuidelijke talud (mogelijke gootconstructie)?*

Het liggende hout betrof een boomstam en twee bekapte stammetjes/planken die niet meer *in situ* lagen. Deze hebben mogelijk deel uitgemaakt van een liggend roosterwerk (planken die

op de heipalen lagen, waarop de bakstenen funderingen van de buitenplaats steunden). Deze zijn tijdens het ontgraven van de vijver waarschijnlijk verstoord.

In het zuidelijke talud is inderdaad een houten goot aangetroffen van dennenhout. Deze heeft over het gehele terrein doorgelopen, aangezien hij ook in het noordtalud is aangetroffen. Zie § 5.2 voor een beschrijving en datering van deze goot.

8. *Betreffen de puinlagen die in het noordelijke en zuidelijke talud zijn waargenomen inderdaad funderingsresten of uitbraaksleuven van de buitenplaats?*

In het noordelijke (net als in het zuidelijke) talud zijn diverse funderingen en uitbraaksleuven gedocumenteerd, die in de tweede helft van de 19e eeuw worden gedateerd en samenhangen met bijgebouwen van de dokterswoning.

9. *Zijn sporen of structuren uit de periode vóór de 17e eeuw aanwezig? Wat is hun exacte ligging, aard, datering en fysieke toestand?*

Neen.

10. *Wat kan op basis van vondstmateriaal uit sporen en lagen die samenhangen met de buitenplaats worden gezegd over het consumptiepatroon en de welstand van de bewoners van de buitenplaats door de tijd heen?*

Er is een goede indruk verkregen van het consumptiepatroon en welstand van de bewoners. Uit de oudste periode (17e eeuw; familie Boreel) is Gouds servies aangetroffen en versierde borden uit Oosterhout. Men dronk uit draadversierde roemers. Uit het geanalyseerde macromonster weten we dat er aardbei, braam, framboos en vlier gegeten zijn en dat peterselie gebruikt werd.

Uit de periode waarin de dochter van jonkheer Cornelis de Vlamingh van Outshoorn op de buitenplaats woonde (laatste kwart van de 17e eeuw tot 1732), is Delfts faience, rood- en witbakkend loodglazuuraardewerk afkomstig uit Gouda, Bergen op Zoom, Oosterhout, het Nederrijnse gebied en Friesland aanwezig. Uit het Nederrijnse gebied zijn vooral de met een ringeloor versierde borden afkomstig. Het waren destijds vrij goedkope producten. Waarschijnlijk was dit dan ook een minder welvarende periode uit de geschiedenis van de buitenplaats.

In de tweede helft van de 18e eeuw verbleven verschillende families op de buitenplaats. In deze periode zijn fragmenten van witbakkende grapes en borden en een roompot alsmede een kachelpan gevonden die een idee geven van het gebruiksaardewerk in deze periode en zijn een weerslag van het proces van de verdringing van lokaal potgoed door producten uit gespecialiseerde pottenbakkerscentra. Een fraaie porseleinen juskom getuigt van massale hernieuwde invoer van Chinees porselein die vanaf de late 17e eeuw door de VOC naar de Republiek werd verscheept. In de late 18e eeuw kwam dat porselein ook beschikbaar voor de rijkere burgerij, waartoe ook de bewoners van deze locatie in Alphen aan den Rijn hebben behoord.

Uit de periode waarin mevrouw Crena op de buitenplaats verbleef, is Wedgwood serviesgoed uit Engeland en Engelse borden met een decor in de vorm van een transferprint afkomstig. Er werd wijn gedronken uit bijpassende, kleurloze kelkglasten. Ook stonden er karaffen met water

en olielampen met dunne beglazing op tafel. Er werd appel/peer, aardbei, kers, aalbes en zwarte bes gegeten maar ook luxere geïmporteerde soorten fruit zoals vijg, zwarte moerbei, abrikoos, perzik en druiven. Hazelnoot en walnoot zouden lokaal verbouwd zijn geweest. Ook groenten stonden op het menu (biet, komkommer, tuinboon en postelein) mogelijk afkomstig uit eigen moestuin.

Diverse zalfpotjes, medicijn- en parfumsflesjes alsmede een loden dop van een fles haarlotion uit Parijs of Londen, twee haar- en twee tandenborstels, geven een beeld van het hoge niveau van persoonlijke verzorging.

11. Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?

De aanwijzingen zijn schaars. Er werd zeker getuinierd (fraaie bloempotten, resten van lokaal verbouwde groenten) en er is een vingerhoed aangetroffen in vroeg-19e eeuwse context.

12. Wat is de relatie tussen de vindplaats en het omliggende landschap (locatiekeuze)?

De locatie zou in de smaak bij de stichter (Boreel) zijn gevallen door de ligging vlak bij de oude kerk van Oudshoorn met uitzicht op de Rijn, op een kruispunt van de Oudshoornseweg (de middeleeuwse Rijndijk) en de voormalige Herenweg. De noordelijke oever van de Oude Rijn ter hoogte van de locatie was trouwens als in de Middeleeuwen in trek als vestigingsplek voor boerderijen. Een van deze boerderijen is door de heer Boreel aangekocht en maakte plaats voor de hofsteden en latere buitenplaats.

6.2 Conclusies

Het onderzoek heeft ondanks de beperkingen (het grootste deel van de locatie was tot in het schone veen uitgegraven voorafgaand aan de archeologische begeleiding) waardevolle informatie over de buitenplaats Rijnoord opgeleverd (in de vorm van funderingspalen op basis waarvan de plattegrond van de buitenplaats kon worden gereconstrueerd) en van zijn bewoners. Enkele vondstrijke contexten hebben een schat aan informatie opgeleverd over de uit historische bronnen bekende bewoners van de buitenplaats. Hoewel vondsten als (versierde) bloempotten en tuinvazen meer algemeen zijn, wijzen ze in samenhang met een buitenplaats op het belang dat werd gehecht aan de inrichting van (sier)tuinen. De buitenplaats moest dienen als lusthof waar het prettig vertoeven was. Ook in het dagelijks leven lijken de bewoners door de eeuwen heen de etiquette van het leven in betere kringen te hebben gevolgd. Niet alleen blijkt uit de vondsten dat de bewoners de laatste trends in de ontwikkelingen binnen de materiële cultuur volgden. Zo werden de tafels gedekt met bij elkaar passend serviesgoed, dat in de 18e eeuw van Chinees porselein was, terwijl men in de 19e eeuw uit industrieel aardewerk uit Engeland gebruikte. Vooral dat elkaar passende serviesgoed wijst op een meer dan gemiddelde welstand.

Al met al kunnen we concluderen dat de voormalige buitenplaats in Alphen aan den Rijn Rijnoord omstreeks 1600 moet zijn gebouwd, om vervolgens tot ver in de 19e eeuw bewoond te blijven. De bewoners zullen hebben behoord tot de lokale elite, die door de eeuwen heen de laatste trends en modes binnen de materiële cultuur en de daaraan gekoppelde etiquette volgden. In het door deze bewoners afgedankte huisraad zien we bovendien de overgang van een lokale ambachtelijke

economie naar een internationaal georiënteerde industriële samenleving weerspiegeld. De tijdens het onderzoek verzamelde vondsten vormen een zeer interessante en vrij directe neerslag van historisch bekende personen en gebeurtenissen. Het unieke aan de vondsten is dat ze vanuit een andere invalshoek dan historische bronnen, namelijk die van de materiële cultuur, een bijzondere aanvulling op en nuancering van de biografie van de buitenplaats en zijn bewoners kunnen vormen. Het beeld dat geschetst wordt door de materiële cultuur belicht vaak een andere kant van het verhaal door de meer directe en authentieke band met personen en gebeurtenissen, zonder de bemiddelende rol van een geschiedschrijver of anderszins een verteller met eigen bedoelingen en belangen.

6.3 Aanbevelingen

Met deze archeologische begeleiding is het onderzoek in het onderzoeksgebied en daarmee ook in het plangebied afgesloten. De resultaten wijzen er op dat in aangrenzende gebieden buiten het plangebied met behoudenswaardige resten (boerderijen en buitenplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen) rekening gehouden moet worden. Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren indien ontwikkelingsplannen voor aangrenzende gebieden worden voorgenomen.

Omdat de bewoners van de buitenplaats en hun materiële weerslag zeer tot de verbeelding spreken, is het interessant om de vondstverzameling verder onder de publieke aandacht te brengen, bijvoorbeeld door middel van een tentoonstelling op locatie of een informatieboekje.

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Literatuur

- Appell, A.L. & J. Sonneschyn** 1789. *Catalogus van appelen, peeren, pruimen, kersen en andere fruit-boomen die thans het meest in gebruik zijn*. 's-Hertogenbosch.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse Delta, The Netherlands*. Assen.
- Blankaart, S.**, 1698. *Den Nederlandschen Herbarius*. Amsterdam (herdruk 1980, Groningen).
- Goubitz**, 2001/2007, *Stepping through time. Archaeological footwear from prehistoric time until 1800*. Zwolle.
- Haaster, H. van**, 2003. *Archeobotanica uit 's-Hertogenbosch. Milieumomstandigheden, bewoningsgeschiedenis en agrarische ontwikkelingen in en rond een (post)midleleeuwse groeistad*. Thesis, Amsterdam.
- Haaster, H. van**, 1989. Weeds, a Comparative Study of Recent Vegetation Relevés and Archaeobotanical Information. *Acta Botanica Neerlandica* 38(1): 222.
- Haaster, H. van**, 1997. De introductie van cultuurgewassen in de Nederlanden tijdens de Middeleeuwen. In: A.C. Zeven (red.); *De introductie van onze cultuurplanten en hun begeleiders van het Neolithicum tot 1500 AD* (pag. 53-104). Wageningen.
- Hessing, W.A.M. & R. Schrijvers**, 2004. Alphen aan den Rijn - Nieuwe Sloot Inventariserend archeologisch vooronderzoek (IVO). *Vestigia rapportnummer V112*. Vestigia B.V. Bunschoten.
- Jordanov, M.S.**, 2013a. Veldinspectie plangebied Buitenplaats Rijnoord in Alphen aan den Rijn. *RAAP-Adviesdocument* 658. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jordanov, M.S.**, 2013b. Programma van Eisen Archeologische begeleiding (protocol opgraven); Plangebied Buitenplaats Rijnoord, Oudshoornseweg te Alphen aan den Rijn, Vijverpartij Nieuwe Sloot, gemeente Alphen aan den Rijn. *RAAP-PvE* 1280. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Knoop, J.H.**, 1763. *Fructologia of Beschryving der Vrughtbomen en Vrughten die men in de hoven plant en onderhout*. Leeuwarden.
- Smit, B.I., B. Jansen & J.W. de Kort**, 2005. Plangebied OTA-N207, gemeente Alphen aan den Rijn: archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport* 1155. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad Utrecht West (31 West)*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Schweingruber, F.H.**, 1982. *Mikroskopische Holzanatomie*. Birmensdorf.
- Nyland(t), P.**, 1711. *Den verstandigen hovenier, over de twaelf maenden van 't jaer. Zijnde deel 2 van het vermakelyk lantleven*. Amsterdam.
- Rijkelijkhuizen, M.**, 2004. *Dierlijke materialen in Amsterdam*. Scriptie AAC/UvA, Amsterdam.
- Rijkelijkhuizen, M.**, 2008. *Handleiding voor de determinatie van harde dierlijke materialen - Bot, gewei, ivoor, hoorn, schildpad, balein en hoef*. Amsterdam University Press.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra**, 1985. *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties* 1. Deventer.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
AWN	Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie)
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
MAE	Minimum Aantal Exemplaren
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

¹⁴C-datering

(Ook wel C14- of C¹⁴-datering.) Bepaling van gehalte aan radio-actieve koolstof ¹⁴C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ¹⁴C-ouderdom kan worden afgeleid. Deze ouderdom wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de aan de meting verbonden mogelijke afwijking (standaarddeviatie).

dendrochronologie

Dateringstechniek gebaseerd op jaarringpatronen van hout.

ex situ

Niet in of op zijn/haar oorspronkelijke positie.

in situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.

kronkelwaard

Deel van een stroomgebied omgeven - en grotendeels opgebouwd - door een meander.

meander

Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (meanderen = zich bochtig door het landschap slingeren).

oeverwal

Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.

Prehistorie

Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.

stroomgordel

Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeul(en).

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwart omlijnd) met AMK-terreinen (blauw) en ARCHIS-waarnemingen (rood); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Buitenplaats Rijnoord in 1730 (Schonemaker Atlas, 1730).

Figuur 3. Buitenplaats Rijnoord op een kaart uit 1734.

Figuur 4. De ligging van het plangebied (blauwe onderbroken lijn) op de kaart van Van Laar uit circa 1800.

Figuur 5. De ligging van het plangebied (blauwe onderbroken lijn) op de kadastrale minuut uit 1811-1832.

Figuur 6. Luchtfoto uit 1964. Op de voorgrond de herbouwde dokterswoning.

Figuur 7. Zuidprofiel ter hoogte van spoor 7.

Figuur 8. Noordprofiel ter hoogte van spoor 33.

Figuur 9. Zuidprofiel ter hoogte van spoor 13.

Figuur 10. De aangetroffen sporen geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1811-1832.

Figuur 11. Fundering (vlak) en restant opgaand muurwerk (profiel) van een gebouw (spoor 9).

Figuur 12. Fundering (spoor 11).

Figuur 13. Fundering en vloer (spoor 26).

Figuur 14. Funderingen van twee bijgebouwen (sporen 31 en 33).

Figuur 15. Goot (spoor 14).

Figuur 16. Goot (spoor 15).

Figuur 17. Houten goot (spoor 2).

Figuur 18. Beerbak (spoor 4).

Figuur 19. Grote kelder (spoor 25).

Figuur 20. Tonput (spoor 30).

Figuur 21. Grote kuil (spoor 34).

Figuur 22. Metaalvondsten uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw). Een loden dop van haarlotion, een vingerhoed en twee kaarsendovers.

Figuur 23. Twee benen borstels uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw).

Figuur 24. Twee benen tandenborstels uit de beerbak (spoor 4; eerste kwart 19e eeuw).

Figuur 25. Advertentie voor tandpoeder en tandenborstels, verkrijgbaar bij Varossieau te Alphen (Rijnbode 22-03-1896; Streekarchief Rijnlants Midden).

Figuur 26. Benen knopen (eind 18e-19e eeuw).

Figuur 27. Schoenzool (vondstnummer 88; 19e eeuw).

Figuur 28. Abrikoos (foto www.freewebs.com).

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Overzicht vondstcategorieën en hoeveelheid vondsten.

Tabel 3. Het aantal fragmenten aardewerk en glas uit alle sporen uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep.

Tabel 4. Het MAE van het aardewerk en het glas uit alle sporen uitgesplitst naar baksel en materiaalgroep.

Tabel 5. Het aantal scherven en het MAE van het aardewerk en het glas uit de bakstenen beerbak (spoor 4).

Tabel 6. Alphen aan den Rijn-Buitenplaats Rijnoord, overzicht van de vondsten van abrikoos in Nederland (bron: RADAR).

Bijlage 1. Sporenlijst.

Bijlage 2. Vondstenlijst.

Bijlage 3. Resultaten houtonderzoek.

Bijlage 4. Determinatieaardewerk en glas.

Bijlage 5. Catalogus aardewerk en glas.

Bijlage 6. Resultaten macrorestenanalyse.

Bijlage 1: Sporenlijst

Legenda

textuur	
Ks1	klei, zwak siltig
Ks2	klei, matig siltig
Ks3	klei, sterk siltig
Kz1	klei, zwak zandig
Kz2	klei, matig zandig
Kz3	klei, sterk zandig
MR	muur
Vk1	veen, zwak kleiig
Vk3	veen, sterk kleiig
Vkm	veen, mineraalarm
X	niet benoemd
Zkx	zand, kleiig
Zs1	zand, zwak kleiig
Zs2	zand, matig kleiig
mediaan	
MF	matig fijn
sublaag	
-	niet van toepassing
hzi1	enkele dunne humus- en zandlagen
kb	kleibrokken
vb	veenbrokken
vkb	veen/ en kleibrokken
vi2	veel dunne veenlagen
zb	zandbrokken
zi1	enkele zandlagen
zi2	veel dunnen zandlagen
kleur/gevlekt	
D	donker
L	licht
O	oranje
R	rood
U	bruin
X	kleur niet te bepalen (veld)
Y	grijs
humus	
-	geen bijmenging
h2	matig humeus
h3	sterk humeus

puin	
0	afwezig
1	weinig fijn puin
2	fijn puin
3	veel fijn puin
5	middelgrof puin
6	veel middelgrof puin
9	veel grof puin
type puin	
-	niet nader bepaald
rb	rood baksteen
MO mortel	
0	afwezig
1	enkel fragment
3	veel fragmenten
HK houtskool	
0	afwezig
1	enkele spikkel
2	spikkels
LSR schelpenresten	
-	afwezig
R1	schelpengruis (niet gedifferentieerd)
R2	schelpfragment (niet gedifferentieerd)
R3	schelp compleet (niet gedifferentieerd)
LPR plantenresten	
-	afwezig
HO1	spoor hout (0-1%)
HO2	weinig hout (1-10%)
HO3	veel hout (> 10%)
PR1	spoor plantenresten (0-1%)
PR3	veel plantenresten (niet gedifferentieerd) (> 10%)
LSP spoellaagjes	
0	afwezig
1	enkel spoellaagje

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

spoor	vulling	textuur	mediaan	sublaag	kleur	gevekt	humus	puin	type puin	MO	HK	LSR	LPR	LSP	laaginterpretatie	opmerking
1	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	beerbak	houten bak
2	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	goot	houten gootje
2	1	Zkx	MF	-	LY	-	-	1	-	0	0	-	-	0	goot	gelaagd opgevuld
2	2	Zkx	MF	-	LY	U	-	0	-	0	0	-	-	0	goot	-
3	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	uitbraaksleuf met sterk schelphoudende grond
4	0	Zs2	MF	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0	beerput	vierkante beerput met bakstenen muren
5	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	goot	afvoergoot, bakstenen zijkantje, afgedekt door tegels
6	0	Kz1	-	vb	DU	-	h2	9	rb	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	uitbraaksleuf, doorsnijdt afvoergoot S6
7	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	muurtje, met ten zuiden pakket zand
7	1	Zs1	MF	-	LYU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	-	-
8	0	Zs1	MF	-	LUY	-	-	6	-	0	0	-	-	0	vloer	afgebroken, restant rood baksteen met zand eromheen
9	0	Zs1	MF	-	LUY	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	3 lagen rood baksteen op elkaar, ca. 70 cm brede strook, met hoek van 90°, de put uit
10	0	Kz1	-	zb	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	ophoging	vuile ophogingslaag, zb, kb, vb
11	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	L-vormig restant van muur, aan de noordzijde afgewerkt met tegels
12	0	Kz2	-	vb	O	-	-	0	-	0	0	R3	-	0	laag	schelpenlaag
13	0	Kz3	-	zl1	DUY	-	-	2	-	0	0	-	-	0	beerput	zie tekening, gesloten beerput
13	1	Kz1	-	zb	DU	-	-	2	-	0	2	R2	-	0		-
13	2	Ks3	-	-	DY	-	-	1	-	0	0	-	HO2	0		-
13	3	Vk3	-	zl2	DU	-	-	1	-	0	1	-	HO2	0		-
13	4	Kz3	-	vkb	UY	-	-	1	-	0	1	R1	-	0		-
13	5	Kz1	-	-	Y	-	-	3	rb	1	0	-	-	0		-
13	6	Ks2	-	kb	LY	-	-	2	-	1	0	-	-	0		-
13	7	Ks3	-	-	YU	-	-	3	-	0	0	R1	-	0		-
13	8	Ks2	-	vb	LY	-	-	0	-	0	0	R1	-	0		-
13	9	MR	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0		?x9, 5x4cm, 10laags= 40cm los gestapeld,
13	10	X	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0		houten planken rondom BPT
13	11	Kz1	-	-	U	-	h3	0	-	0	0	-	HO3	0		organische laag
13	12	Vk3	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	HO3	0		-
13	13	Zkx	MF	-	LUY	-	-	1	-	0	0	R2	-	0		-
13	14	Ks2	-	-	DYZ	-	h3	0	-	0	0	-	PR3	0		organische laag
13	15	Zs1	MF	vl2	LUY	-	-	0	-	0	0	R1	-	0		-
14	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	goot	afvoergoot met bakstenen, halfronde overkluizing
15	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	goot	restant goot
16	0	Vk3	-	-	DU	-	-	5	-	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	uitbraaksleuf? hangt onder s5, in profiel zichtbaar. OP ZAND?
16	1	Vk3	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0		-
16	2	Zs1	MF	-	LUY	-	-	0	-	0	0	-	-	0		-
17	0	Vk3	-	-	DU	-	-	6	-	3	0	-	-	0		-
18	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	diameter ca 15cm

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

spoor	vulling	textuur	mediaan	sublaag	kleur	gevekt	humus	puin	type puin	MO	HK	LSR	LPR	LSP	laaginterpretatie	opmerking
19	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	diameter ca 10cm
20	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	diameter ca 20cm
21	0	X	-	-	Y	-	-	0	-	0	0	-	-	0	kelder?	in ieder geval u-vormig stenen bak? wateroverlast
22	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	vierkante paaltjes
23	0	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	diameter ca 5cm
24	0	X	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0	afvalkuil	vuile vlek, insteek, heel ondiep,
25	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	kelder	1 randje bakstenen met daar parallel aan hout
25	1	X	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0	bekisting	houten balken parallel aan randje bakstenen
26	0	X	-	-	O	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	-
27	0	X	-	-	O	-	-	9	-	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	-
28	0	X	-	-	O	-	-	9	-	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	-
29	0	Zs2	MF	-	UY	LY	-	1	-	0	1	R1	HO1	0	goot	-
29	1	Zs2	MF	-	UY	LY	-	0	-	0	0	-	-	0		-
30	0	Zs2	MF	-	LUY	-	-	9	-	0	0	-	HO3	0	tonput	houten ton rondom de binnenste vulling
30	1	Ks1	-	-	LY	-	-	1	-	0	0	-	-	0		-
30	2	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0		houten balken naast kuil
30	3	X	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0		houten ton
31	0	X	-	-	R	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	18x9x4 cm
32	0	X	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	-
33	0	X	-	-	R	-	-	0	-	0	0	-	-	0	muur	21x10x5 en 18x9x4 cm
34	0	Vk1	-	-	DU	n.v.t.	-	0	-	0	0	-	-	0	kuil	-
34	1	Ks2	-	hzl1	UY	n.v.t.	h3	5	-	0	0	-	-	0		-
35	0	X	-	-	RY	-	-	9	-	0	0	-	-	0	uitbraaksleuf	-
36	0	X	-	-	DU	n.v.t.	-	0	-	0	0	-	-	0	hout	zware houten balk/boomstam
37	0	X	-	-	DU	n.v.t.	-	0	-	0	0	-	-	0	hout	zware houten balk/boomstam
38	0	X	-	-	U	n.v.t.	-	0	-	0	0	-	-	0	beschoeiing	hout hoort bij tonput
39	0	Zs2	MF	-	LUY	n.v.t.	-	0	-	0	0	-	-	0	ophoging	hoort bij spoor 12
40	0	X	-	-	U	-	-	0	-	0	0	-	-	0	paal	houten paal, onderdeel afvalbak spoor 24
999	0	X	-	-	X	-	-	0	-	0	0	-	-	0	stort	-
1001	0	Vk1	-	-	DU	-	-	0	-	0	0	-	-	0	natuurlijk	
1002	0	Vk3	-	kb	DYU	-	h3	1	-	0	0	R1	-	0	ophoging	-
1003	0	Kz2	-	kb	Y	-	-	1	-	0	0	R2	PR1	0	ophoging	-
1004	0	Zs2	MF	-	UY	-	-	0	-	0	0	-	-	0	ophoging	-
1005	0	Vkm	-	-	DU	-	-	0	-	0	1	-	-	1	ophoging	stevig
1006	0	Vk1	-	-	DU	LUY	-	0	-	0	1	-	-	0	ophoging	kleibrokken

Bijlage 2: Vondstenlijst

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
1	94	ODB	BOT	-	2	-	-	0	0	-
1	95	KER	ROOD	-	6	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	niet geglaazuurd, gedraaid, bloempot? (met gat)
1	96	KER	ROOD	WESTBRAB	2	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1800	loodglazuur, dubbelzijdig
1	97	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1600	1750	dikke steel
1	98	MFE	SPIJKER	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1500	1800	vierkante doorsnede, platte kop
1	99	GLS	FLES	WIJNFLES	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	-
1	100	GLS	-	-	6	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	melkglas, dun, standing
1	111	KER	ROODGRAP	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1680	1740	loodglazuur, r-gra-62a
1	112	KER	ROODBORD	SLIBVERS	3	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Vroeg	1580	1610	gele slibkomma's
1	113	KER	ROOD	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1750	niet geglaazuurd, oor kan of grape
1	114	KER	STGL	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	zoutglazuur,
1	115	KER	TEGEL	WANDPOLY	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1750	benen van krijger/soldaat
1	116	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1750	steel
1	117	GLS	FLES	WIJNFLES	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	-
1	118	ODB	BOT	VOGEL	18	-	-	0	0	-
1	189	GLS	FLES	WIJNFLES	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	groene wijnflesbodem
1	190	KER	ROODKAN	SLIBVERS	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1780	standing, inwendig groene slibversiering, loodglazuur
1	191	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	loodglazuur, donker 14,3 x 14,3 x 2,3 cm
1	192	ODB	-	-	3	-	-	0	0	2 tibia varken?, 1 x vogelbotje
2	125	KER	INDUSWIT	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	twee borden Engeland
4	9	KER	ROOD	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	recent
4	10	KER	ROOD	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	jonge scherf, volledig geglaazuurd
4	11	KER	PIJP	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	dunne stelen
4	12	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Vroeg	1500	1700	koperoxide glazuur
4	13	KER	DAKPAN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	doet jong aan
4	14	ODB	BOT	-	1	-	-	0	0	groeischijf?
4	91	KER	DAKPAN	-	4	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	holle en bolle golfpannen, rood, 24 x 20 cm, met nok
4	92	KER	DAKPAN	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	grijze dakpan met nok
4	93	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	? x ? x 1,5 cm, rood, loodglazuur
7	7	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	0	0	rood, 18 x 8x 4 cm, mortelresten
7	8	KER	ROOD	SLIBVERS	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	verweerd, loodglazuur, binnenkant gele slib
8	32	KER	TEGEL	PLAVUIS	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	grijze plavuis ? x ? x 1,7 cm
8	33	MSN	-	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1700	1900	kaarsendovers
8	34	KER	FAYZALF	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	-
8	35	KER	PORBORD	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	chinees porselein, floraal motief

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
8	36	KER	PIJP	-	7	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	dunne stelen
8	37	GLS	FLES	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	parfumflesje, Bohemen, benen dop
8	38	ODB	DEKSEL	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	dop hoort bij parfumlesje Bohemen
8	39	GLS	MEDISCH	-	8	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	reageerbuizen
8	40	GLS	-	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1880	1900	karaf, spiraal gedraaid glas
8	41	GLS	ZALFFLES	-	8	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	medicijn/parfumlesjes
8	42	GLS	BEKER	-	21	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	kelk met 10 geslepen vlakken, voet met 5 geslepen vlakken en knobbel
8	43	GLS	BEKER	-	9	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	waterglas, wijnglas, gefacetteerde kristalkom e.d. (kleine fragmenten)
8	44	GLS	-	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	blauw meldglas, klein fragment
9	1	KER	FAYENCE	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	kapucijnergoed
9	2	KER	ROOD	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	loodglazuur
10	15	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	roodbakkend, loodglazuur, 12 x ? x 3 cm
10	16	KER	ROODKAN	WESTBRAB	2	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Vroeg	1550	1550	Kan, Bergen op Zoom
10	17	GLS	FLES	WIJNFLES	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1775	1850	-
10	168	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	18,5 x 9 x 3,5 cm, licht oranje met resten kalkmortel
10	169	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1400	1850	22 x 22,5 x 3,5 cm, kalkmortelresten
10	170	KER	TEGEL	WANDTGL	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	witte industriële wandtegel
10	171	KER	FAYENCE	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	kleine fragmenten
10	172	GLS	FLES	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1780	parfumfleshals, blauwgroen, Duitsland
10	173	GLS	VENSTER	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	recent vensterglas
11	3	KER	FAYBORD	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	-
11	4	KER	FAYBORD	DELFTS	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	-
11	5	KER	TEGEL	WANDTGL	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	wit tegeltje: 5 x ? x 0,7 cm
11	6	KER	ROOD	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	loodglazuur, volledig
12	140	KER	PIJP	-	30	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1810	1820	36 gekroond en PS gekroond.
12	141	KER	FAYKOM	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	wit, geen versiering
12	142	KER	STGLFLS	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	-
12	143	KER	DAKPAN	-	4	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	rode golfpan en 3 fragmenten grijze dakpan
12	144	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1300	1850	rood, ? x 13 x 3,5 cm
13	119	KER	PORKOP	-	21	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1700	1850	-
13	120	KER	PIJP	-	36	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1740	1870	2 x 36 gekroond, tot 1870 bij B. van der Maas; 1 x twee klaverbladen door Joost Bloed Jr. 1745-1803;
13	121	KER	INDUSWIT	-	49	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1900	o.a. zalfpot
13	122	MSN	-	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	o.a. 1 dop van een potje philcome (pomade): paris and london
13	123	MFE	-	-	2	-	-	0	0	indet. mogelijk een munt/loodje/knoop
13	124	KER	STGL	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1750	1850	fles/kruik (jenerver/mineraalwater)
13	126	GLS	-	-	7	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	plaatje/applique wit glas met afbeelding van 2 geliefden (tristand en isolde?)
13	127	KER	TEGEL	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1700	1900	wit, mogelijk Delftsblauw
13	128	ODB	BOT	-	6	-	-	0	0	-

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
13	129	OPX	ZAAD	-	13	-	-	0	0	perzik/abrikoos; walnoot; hazelnoot
13	130	ODL	SCHOEISL	SCHOEN	1	-	-	0	0	-
14	45	GLS	VENSTER	-	23	-	-	0	0	-
14	46	GLS	MEDISCH	-	20	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	reageerbuizen, erlenmeyers, maatkoven e.d.
14	47	GLS	BEKER	-	13	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	kelk met 10 geslepen vlakken, voet met 5 geslepen vlakken en knobbel in steel
14	48	GLS	BEKER	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	water-/whiskyglas
14	49	GLS	ZALFFLES	-	7	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1880	1950	medicijnflesjes, rond en rechthoekig
14	50	GLS	MEDISCH	-	4	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	bodem schaalkje, pipette x2, doseergietstukje
14	51	GLS	DEKSEL	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	gefacetterde parfumfles/medicijnflesdopjes
14	52	GLS	KOM	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	schaalkje, decoratief, bodem
14	53	ODH	KAM	-	4	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	2 tandenborstels en 2 grotere borstels (haar?)
14	54	ODL	BAND	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	bandje/riempje, gestikt met draad
14	55	GLS	VENSTER	-	5	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	-
14	56	KER	FAYZALF	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1880	1915	-
14	57	KER	PISPOT	ROODBAK	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	Maasl. 16
14	58	KER	FAYKAN	-	6	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	wedgwood
14	59	KER	FAYBORD	-	3	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	wedgwood
14	60	KER	PIJP	-	5	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1719	1874	hielmerk gekroond 36, wapen van Gouda
14	61	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1740	1770	93 gekroond, wapen van Gouda
14	62	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1869	1897	Jan prince & cie II (TD gekroond)
14	63	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1769	1898	waarsch. 1895 - 1898: jan Price II & cie, hielmerk MGL
14	64	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1720	1865	hielmerk DIM (Jacobus de Mol of Wed. J de Mol)
14	65	KER	PIJP	-	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1675	1899	hielmerk PS gekroond
14	66	KER	PORBORD	-	12	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1750	1850	Chinees, schaalje x 3met bloemen en draakjes
14	67	KER	FAYENCE	DELFTS	2	-	-	0	0	-
14	68	KER	FAYBORD	DELFTS	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	golfrand
14	69	KER	-	-	1	-	-	0	0	gipsen dekseltje
14	70	KUN	KUN	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	plastiek kam, 20e eeuw
14	71	OPX	-	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	kurken dop (medicijnflesje?)
14	72	ODB	KNOOP	-	4	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	knopen met een gat in het midden
15	179	ODL	BAND	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Laat	1650	1950	leren bandje/onderdeel riem?
15	180	ODB	-	-	1	-	-	0	0	rib, varken/schaap/geit?
15	181	KER	PIJP	-	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1690	1720	hielmerk: hand, Gouda
15	182	KER	PORBORD	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	kleine fragmenten, blauw beschildering, floraal motief
15	183	KER	MAJBORD	ZUIDNED	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1650	1700	klein fragment, blauw beschilderd
15	184	KER	ROOD	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1600	1800	volledig geglazuurd, klein fragment
15	185	KER	STGKAN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1750	Frechen, ijzerangobe zoutglazuur
15	186	KER	TEGEL	WANDPOLY	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	klein fragment, geen beschildering

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
15	187	MFE	SPIJKER	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1300	1850	4kante nagel
15	188	GLS	VENSTER	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1300	1850	klein fragmentje
16	174	KUN	KUN	-	4	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	3 x knoop, 1 x kantklosje?
16	175	ODI	KNOOP	-	5	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1950	1950	knoopjes, 4 gaatjes, gefacetteerd
16	176	ODB	KNOOP	-	2	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Laat	1600	1900	knoorkernen, 1 gat in het midden
16	177	MSN	VINGERHD	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1900	-
16	178	MXX	SLOT	SLOTPLT	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	1950	onderdeel klein sluitinkjes van een doosje?
17	31	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	ongeglazuurd, 17, 8 x ? x 4,2 cm
18	27	KER	TEGEL	WANDTGL	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	0	0	mangaanoxide glazuur
18	28	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	22,7 x ? x 3,5 cm, ongeglaauurd
18	29	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	18 x 9 x 4 cm, mortelresten, Rijnsteen, drielingsvorm
19	131	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd Midden	1400	1850	rood, niet geglaauurd, 30 x 30 x 5cm
19	132	KER	ROOD	-	1	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd Midden	1450	1650	sparazaam geglaauurd
20	18	GLS	FLES	WIJNFLES	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	0	0	-
20	19	ODS	-	-	4	-	-	0	0	gewone zwanenmossel, zoetwater, niet eetbaar
20	20	KER	STGLFLS	-	2	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1800	1870	Fachingen, klimmende leeuw, n 121, zouglaauur
20	21	KER	ROODBORD	WESTBRAB	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1750	volledig loodglaauur
20	22	KER	ROOD	WESTBRAB	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1725	1750	pispot
20	23	KER	FAYBORD	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1900	-
20	24	KER	FAYBORD	DELFTS	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	floraal motief, konijnenpoot (fragment)
20	73	GLS	FLES	WIJNFLES	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	in het midden uitbollende hals
20	74	KER	rood	-	5	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	bloempot niet geglaauurd, 5 gaten in bodem, standing
20	75	KER	STGLFLS	-	7	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1800	1870	Vachingen, klimmende leeuw, zoutglaauur
20	76	KER	STGLFLS	WESTERW	4	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	jeneverfles, kobaltblauw beschildering
20	77	KER	rood	SLIBVERS	5	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1875	papkom, ringeloorversiering
20	78	KER	rood	WERRA	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1600	1700	rand Werrabord
20	79	KER	rood	WESTBRAB	3	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Laat	1550	1800	vergiet, loodglaauur
20	80	KER	FAYBORD	DELFTS	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1750	floraal motief
20	81	KER	ENGBORD	-	4	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	o.a. vergiet
20	82	KER	PORKOP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1775	1800	landschap met huisje, chinees porselein
20	83	KER	WITKOM	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	koperoxide glazuur
20	84	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1740	hielmerk: 3 ruiten, gekroond
20	85	KER	TEGEL	WANDTGL	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	wit, tinglaauur, mogelijk Delftsblauw ? x ? x 0,6 cm (alleen een hoekje aanwezig)
20	90	KER	ROODGRAP	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Vroeg	1550	1625	pootje grape, inwendig loodglaauur
21	101	KER	ROOD	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1850	vlakke bodem schaal, loodglaauur
21	102	KER	ROODBORD	SLIBVERS	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	loodglaauur, gele slib
21	103	KER	WITGRAPE	-	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1800	loodglaauur, mangaanvlekken
21	104	KER	PORKOM	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1750	ovaal schaalpje, ploo wanden, bloemmotief

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
21	105	GLS	FLES	WIJNFLES	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	groen, pontielmerk, luchtbellens
21	106	GLS	FLES	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1750	1850	kleurloos, dun, parfumsfles?
22	154	KER	BAKSTEEN	-	2	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	appelbloesem, 19 x 9 x 3,5 cm met kalk/schelpmortelresten
23	25	GLS	-	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	recent zoutpotje
23	26	KER	ROODKOM	WESTBRAB	3	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1900	-
24	30	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	0	0	paars, 21,5 x 10,5 x 4,5 cm, cementresten
25	133	KER	TEGEL	PLAVUIS	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Vroeg	1400	1850	roodbakkend, niet geglaazuurd, 22,5 x 22 x 3 cm
31	193	ODB	-	-	7	-	-	0	0	ribben, kaak, e.d. varkens?
31	194	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1750	steel, niet te dun
31	195	KER	DAKPAN	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	grijze glofpan, met nok
31	196	KER	TEGEL	WANDPOLY	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1625	1675	Delftsblauw, waarschijnlijk tulp
32	86	KER	ROODKAN	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1600	oor kan, vingerafdrukken zijanten oor
33	107	KER	FAYBORD	DELFTS	5	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1850	bord met leliemotief
33	108	KER	ROODGIET	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1675	lekschaal
33	109	KER	PIJP	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1720	steel en kop, hielmerk kandelaar
33	110	ODB	BOT	RUND	1	-	-	0	0	vertebrae
34	87	KER	WIT	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1750	1850	binnenkant gele slib, buitenkant: mangaan
34	88	KER	TEGEL	WANDPOLY	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1600	1800	hoekfragment, spinnetje (bloem)
35	89	KER	TEGEL	WANDPOLY	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1650	1650	drie tulpenmotief
35	197	KER	PIJP	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1600	1750	stelen, dik
35	198	KER	ROODKOM	-	5	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1950	grote kom, verticale oren, leeuwenkoppenapplique, donkerbruine glazuur
35	199	KER	ROODGRAP	-	2	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1650	1850	grote grape of kom, verticale ingeknepen oor, loodglazuur uitwendig.
35	200	ODB	-	-	2	-	-	0	0	grote dijbeen en scheenbeen, rund?
35	201	KER	DAKPAN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1700	1900	grijze dakpan
36	145	KER	FAYBORD	DELFTS	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1780	Delftsblauw, floraal motief
36	146	KER	PIJP	-	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1740	1780	75 gekroond, 2 duifjes gekroond, Gouda
36	147	KER	ROOD	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	1500	1750	klein fragment, volledig geglaazuurd
36	148	KER	ROODBORD	NEDRIJN	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1750	gele en groene slib, brede banden.
36	149	KER	TEGEL	WANDPOLY	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	klein fragment; ? x ? x 1 cm
36	150	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1700	koperoxideglazuur, ? x ? x 2,5 cm
36	151	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1650	1800	lichtoranje, 19,5 x 8,5 x 3,2 cm
36	152	GLS	FLES	WIJNFLES	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	luchtbellens, groen
36	153	ODB	-	-	1	-	-	0	0	groeischijf
36	155	GLS	FLES	WIJNFLES	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1850	-
36	156	GLS	-	-	3	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1850	1950	melkwit glas, kleine fragmenten
36	157	GLS	VENSTER	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Midden	0	0	-
36	158	KER	ROODBORD	RINGLOOR	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	-
36	159	KER	ROOD	-	1	Late Middeleeuwen B	Nieuwe tijd Vroeg	1500	1650	klein fragment, spaarzaam geglaazuurd

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	artefactnr.	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	totaal aantal	begindatering	einddatering	begindatering jaar	einddatering jaar	opmerking
36	160	KER	FAYENCE	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	bruine glazuur
36	161	KER	WIT	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1800	inwendig: geel glazuur, uitwendig: koperoxide; klein fragment
36	162	KER	DAKPAN	-	3	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1850	2 x rode golfpan; 1 x grijs
36	163	KER	TEGEL	WANDPOLY	4	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1625	1675	1 compleet met tulp, 1 x Franse lelie in hoek, 2 x kleine fragmenten
36	164	KER	TEGEL	WANDTGL	1	Nieuwe tijd Laat	Nieuwe tijd Laat	1900	2000	machinale productie, 157 op achterkant
36	165	KER	TEGEL	PLAVUISG	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Laat	1500	1850	loodglazuur, bijna bruinig, ? x ? x 1,9 cm
36	166	KER	BAKSTEEN	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1650	1850	18 x 8,5 x 4 cm, appelbloesem, kalkmortelresten
36	167	MFE	SPIJKER	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Laat	1650	1900	-
999	134	KER	ROODGRAP	-	2	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1740	rand en wandscherf grote grape, volledig geglazuurd
999	135	KER	ROODBORD	SLIBVERS	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1750	groene en gele sliblijnen
999	136	KER	STGLFLS	WESTERW	3	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1775	1810	mineraalwaterfles, merk afgebroken
999	137	KER	PIJP	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Midden	1700	1845	Hielmerk GVS, Gijsbert van Straten, Gouda
999	138	KER	PORBORD	-	1	Nieuwe tijd Midden	Nieuwe tijd Laat	1800	1900	blauwwit, bruine rand, hertje met bloem
999	139	KER	DAKPAN	-	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1500	1800	Hollandse pan, donkerbruine glazuur.
999	202	KER	STGKAN	RIJNLAND	1	Nieuwe tijd Vroeg	Nieuwe tijd Midden	1600	1650	Westerwaldkan, applique leeuw, kobaltblauw, stort

Bijlage 3: Resultaten houtonderzoek

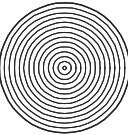
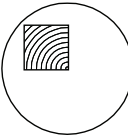
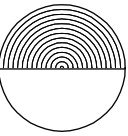
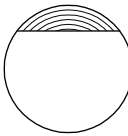
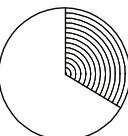
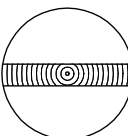
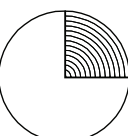
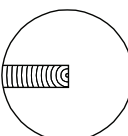
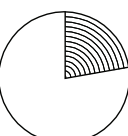
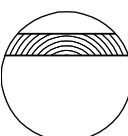
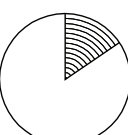
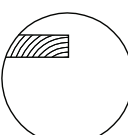
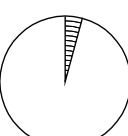
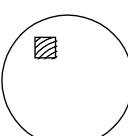
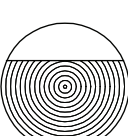
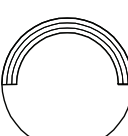
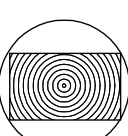
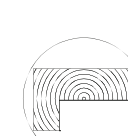
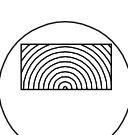
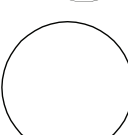
spoor	vondstnr.	soort	artefact gespecificeerd	bewerkinssporen	gereedschap	grondvorm	schors	L/H_min	L/H_max	B_min	B_max	D_max	S dia_min	S dia_max	puntvorm	PL_min	PL_max	conser	zekerh_Njr	Njr	dendro	N spint	foto
1	.	Quercus	paal?	kap	bijl	2b	x	60	.	.	.	.	.	ca.14	2aa	60	.	r	>	90	xw	20	.
2	2	Pinus	paal?	.	.	1b	.	40	.	.	.	.	.	12	.	.	.	g	c	40	.	.	.
2	6	Pinus	paal?	kap, scheur	.	11/16a	.	45	.	6	.	3,5	.	.	1aaa	.	4	r	<	30	.	.	.
2	5	Pinus	plank	spijkers	.	13a?h	.	.	27	.	28	2,7	27	27	.	.	.	r	c	85	x	.	x
13.10	.	Pinus	plank	.	.	16a	.	.	ca.100	16	.	2,6	.	>32	.	.	.	g	.	40-50	.	.	.
18	26	Pinus	paal?	kap, scheur	bijl	9b	.	55	.	.	11	10	.	ca.12	.	.	.	g	<=	60	xw?	.	.
19	27	Fraxinus	paal?	.	.	1b	.	30	.	.	.	.	.	9	.	.	.	g	c	30	.	.	.
20	28	Pinus	onb	.	.	1b	.	85	.	.	.	.	.	17	.	.	.	g	c	40	.	.	.
22	29	Pinus	balk?	kap	bijl	9b	.	43	.	.	8	7	11	11	.	.	.	g	<	30	.	.	.
23	30	Fraxinus	paal?	kap	.	1b	.	23	.	.	.	.	.	7	.	.	.	r	c	20	.	.	.
25	34.1	Ulmus	paal	kap	bijl	1b	.	44	.	.	.	.	.	9	3?	.	12	m	.	.	.	.	.
25	34.2	Pinus	plank	scheur	.	14?	.	25	.	5	.	3,7	.	.	.	.	.	m	<	30	.	.	.

Legenda

alle afmetingen zijn in cm (> = groter dan; stuk incompleet)

spoor	spoor
vondstnr.	vondstnummer
art-type	artefact type: houtcategorie: bh=bouwhout; obj=object; onb=onbewerkt (geen bewerkingssporen zichtbaar (bewaard gebleven)); bew=bewerkt (bewerkingssporen zichtbaar); nh=niet herkenbaar.
artefact	artefact
artefact gespecificeerd	meer precieze omschrijving van het artefact; indien mogelijk interpretatie
bewerkinssporen	bewerkingssporen, zoals zaagsporen, afslagen, draailijnen, ontschor-sen, etc.
gereedschap	type gereedschap: bijl, dissel, zaag, etc.
grondvorm	schematisch aangeven van de wijze waarop het object in de boom geori-enteerd is, zie bijgevoegd schema.
schors	aanwezigheid van schors: x=schors aanwezig, b=bast (geen schors wel bast), br=bastrestanten
L/H_min	minimale lengte/hoogte, want vondst in lengte niet compleet bewaard
L/H_max	maximale lengte/hoogte, want vondst compleet in lengte
B_min	minimale breedte, want vondst in breedte niet compleet bewaard
B_max	maximale breedte, want vondst compleet in breedte
D_max	maximale dikte, want vondst in dikte compleet bewaard
S dia_min	stamdiameter minimaal: minimale diameter van oorspronkelijke stam of tak
S dia_max	stamdiameter maximaal: maximale diameter van oorspronkelijke stam of tak

puntvorm	puntvorm, d.w.z. het aantal vlakken waarmee de punt is gemaakt halver- wege de punt
	0 vlak bekapte onderkant
	2 2 bekapte vlakken enz.
PL_min	minimale puntlengte, d.w.z. de lengte van het kortste kapvlak van de punt
PL_max	maximale puntlengte, d.w.z. de lengte van het hoogste kapvlak van de punt
conser	mate van conservering van het archeologische hout
	g goed
	r redelijk
	m matig
	s slecht
zekerh_Njr	zekerheid aantal jaarringen: ca=circa, < minder dan, > meer dan
Njr	aantal jaarringen
dendro	monster voor dendrochronologisch onderzoek:
	- ongeschikt
	x waard om monster te nemen
	xs monster met spintringen
	xsw monster met spintringen en wankant (laatstgegroeide ring)
N spint	aantal (bewaard gebleven) spintringen: 1=één spintring, 2= twee spin- tringen, etc.
foto	advies voor fotograferen

stamcodes			
1		hele stam	11 drie- (11b) of vierzijdig (11) gerechte 'balk' uit kwart stam
2		halve stam	12 eenzijdig gerechte 'plank'
3		derde stam	13 radiale 'plank' door hart (kwartiers)
4		kwart stam	14 radiale 'plank' maximaal tot hart
5		radius kleiner dan boog	15 tangentielle 'plank', hart hooguit rakend (h), breedte groter dan radius (dosse)
6		radius gelijk aan boog	16 tangentielle 'plank' hart hooguit rakend (h), breedte maximaal radius
7		radius groter dan boog	17 relatief klein deel uit stam
8		eenzijdig gerechte 'balk'	18 segment van een uitgeholde stam
9		twee- (9bb), drie- (9b) of vierzijdig (9) gerechte 'balk' door het hart van de stam	19 L-profiel
10		twee- (10bb), drie- (10b) tot vierzijdig (10) gerechte 'balk' uit halve stam	 0 = onbekend 99 = eigen vorm (zie tekst)

Bijlage 4: Determinatie aardewerk en glas

Door S. Oskamp en J. Kottman

vondstnr.	volgnr.	spoor	categorie	aantal	MAE	bakselcode Deventer- systeem	vormgroep Deventer- systeem	typenummer Deventer- systeem	baksel voluit	vorm voluit	herkomst	begin-da- tering	eindda- tering	opmerking	specialist
1	1	1	glas	4	1	gl	fle	22	glas	wijnfles, bolvormig	Nederland	1700	1725		J.F.P. Kottman
1	2	1	glas	1	1	gl	fle	0	glas	wijnfles, bolvormig	Nederland	1700	1760		J.F.P. Kottman
1	3	1	glas	6	1	gl	roe	0	glas	roemer	Nederland of Duitsland	1575	1625	lage gewonden voet, gladde draad onder cuppa	J.F.P. Kottman
1	1	1	aardewerk	1	2	r		0	roodbakkend		Nederland	1600	1700		S. Ostkamp
1	2	1	aardewerk	2	1	r	gra	62	roodbakkend	grape	Gouda	1625	1675	compleet profiel	S. Ostkamp
1	3	1	aardewerk	2	2	r		0	roodbakkend		Nederland	1600	1700		S. Ostkamp
1	4	1	aardewerk	2	1	w	bor	17	witbakkend	bord	Gouda	1650	1700		S. Ostkamp
1	5	1	aardewerk	1	1	s2		0	steengoed met glazuur		Frechen	1600	1700	waarschijnlijk baardman, getijgerd	S. Ostkamp
1	6	1	aardewerk	1	1	r	bor	0	roodbakkend	bord	Oosterhout	1650	1650	ringeloor versiering	S. Ostkamp
1	7	1	aardewerk	1	1	py	pyp	0	pijpaarde	kleipijp, steel	Nederland, Gouda?	1700	1800		S. Ostkamp
1	8	1	aardewerk	6	1	r	blo	0	roodbakkend	bloempot	Nederland	1800	1900	ongeglazuurd	S. Ostkamp
1	9	1	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Nederland	1800	1900	loodglazuur	S. Ostkamp
1	10	1	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		lokaal of regionaal	1600	1650	loodglazuur, wandscherf van grape of papkom	S. Ostkamp
4	1	2	aardewerk	3	3	r		0	roodbakkend		Nederland	1800	1900	1 x rand bloempot	S. Ostkamp
7	1	3	aardewerk	1	1	r	blo	0	roodbakkend	bloempot	Nederland	1800	1900	ongeglazuurd, wand versierd met draairillen	S. Ostkamp
8	1	4	glas	19	4	gl	lam	1	glas	lampenglas	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	2	4	glas	2	1	gl	bek	6	glas	beker	Bohemen	1700	1800	gl-bek-6a	J.F.P. Kottman
8	3	4	glas	6	2	gl	kel	50	glas	kelkglas	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	4	4	glas	20	7	gl	kel	102	glas	kelkglas	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	5	4	glas	11	10	gl	fle	0	glas	medicijnfles	Nederland	1750	1900		J.F.P. Kottman
8	6	4	glas	5	5	gl	bek	0	glas	beker	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	7	4	glas	10	7	gl		0	glas		Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	8	4	glas	1	1	gl	vog	0	glas	vogeldrinkbak	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	9	4	glas	4	1	gl	kel	26	glas	kelkglas	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	10	4	glas	5	1	gl	fle	21	glas	wijnfles	Nederland	1700	1725		J.F.P. Kottman
8	11	4	glas	1	1	gl	fle	69	glas	medicijnfles	Nederland	1800	1900	gaaf	J.F.P. Kottman
8	12	4	glas	1	1	gl	fle	203	glas	parfumfles	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	13	4	glas	6	5	gl	fle	204	glas	medicijnfles	Nederland	1750	1900	enkele gave exemplaren	J.F.P. Kottman
8	14	4	glas	6	1	gl	kar	0	glas	karaf	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
8	15	4	glas	1	1	gl	bek	24	glas	beker	Nederland	1800	1900	gaaf	J.F.P. Kottman
8	1	4	aardewerk	2	1	iw	pis	0	industrieel wit	pispot, spoegpotje	Engeland of Maastricht	1775	1900	geheel wit	S. Ostkamp
8	2	4	aardewerk	1	1	p	bor	0	porselein, Aziatisch	(kop en) schotel	China	1750	1850		S. Ostkamp

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	volgnr.	spoor	categorie	aantal	MAE	bakselcode Deventer- systeem	vormgroep Deventer- systeem	typenummer Deventer- systeem	baksel voluit	vorm voluit	herkomst	beginda- tering	eindda- tering	opmerking	specialist
9	1	15	aardewerk	2	2	r		0	roodbakkend		Nederland	1800	1900		S. Ostkamp
10	1	11	glas	1	1	gl	fle	3	glas	medicijnfles	Nederland	1675	1800		J.F.P. Kottman
10	2	11	glas	1	1	gl	fle	0	glas	wijnfles, cilindrisch	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
10	1	11	aardewerk	1	1	f		0	faience		Delft	1650	1800	geheel wit	S. Ostkamp
10	2	11	aardewerk	1	1	iw	bor	0	industrieel wit	(kop en) schotel	Engeland of Maastricht	1775	1900	geheel wit	S. Ostkamp
10	1	11	aardewerk	2	1	r	pot	0	roodbakkend	(voorraad)pot	West-Brabant	1800	1900	rand- en wandscherf	S. Ostkamp
11	1	5	aardewerk	2	1	iw	bor	0	industrieel wit	bord	Engeland of Maastricht	1775	1900	geheel wit	S. Ostkamp
11	2	5	aardewerk	2	1	f	bor	0	faience	bord	Delft	1700	1800	blauwwit decor, tevens een fragment van een witte wandtegel	S. Ostkamp
11	3	5	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Friesland	1700	1800	wandscherf	S. Ostkamp
12	1	4	aardewerk	0	0			0				1800	1825	samengevoegd met vondstnrs. 13 en 14	S. Ostkamp
13	1	4	glas	7	1	gl	lam	0	glas	lampscherm	Nederland	1800	1900	melkglas, reliëfdecor	J.F.P. Kottman
13	1	4	aardewerk	0	0			0				1800	1825	samengevoegd met vondstnrs. 12 en 14	S. Ostkamp
14	3	4	aardewerk	1	1	p	bor	0	porselein, Aziatisch	(kop en) schotel	China	1700	1725	vakken, decor min of meer als juskom	S. Ostkamp
14	4	4	aardewerk	1	1	f	zal	1	faience	zalfpot	Delft	1800	1825		S. Ostkamp
14	5	4	aardewerk	1	1	iw	zal	1	industrieel wit	zalfpot	Delft?	1800	1825		S. Ostkamp
14	6	4	aardewerk	2	1	iw	zal	1	industrieel wit	zalfpot	Delft?	1800	1825	grootte als de f-zal-1 uit deze context	S. Ostkamp
14	7	4	aardewerk	7	1	iw	jus	1	industrieel wit	zalfpot	Engeland	1800	1825	blindmerk: Wedgwood	S. Ostkamp
14	8	4	aardewerk	46	3	iw	pis	2	industrieel wit	pispot	Engeland	1800	1825	s x oor en 3 x bodem, 1 x bodem met blindmerk C en kleiner onleesbaar merk	S. Ostkamp
14	9	4	aardewerk	1	1	iw	bor	0	industrieel wit	bord	Engeland	1800	1825	losse randscherf van klein bordje, geheel wit	S. Ostkamp
14	10	4	aardewerk	5	1	iw	kop	1	industrieel wit	(thee)kop	Engeland	1800	1825	geheel wit	S. Ostkamp
14	11	4	aardewerk	3	2	iw	bor	0	industrieel wit	bord	Engeland	1800	1825	losse randscherven van borden met een transferprint	S. Ostkamp
14	12	4	aardewerk	1	1	iw		0	industrieel wit		Engeland	1800	1825	los oor van grote (lampet)kan	S. Ostkamp
14	13	4	aardewerk	3	1	s2	fle	0	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1800	1900		S. Ostkamp
14	14	4	aardewerk	2	1	ep	kop	0	porselein, Europees	(thee- of koffie)kop	Duitsland	1800	1900	geheel wit	S. Ostkamp
14	15	4	aardewerk	2	1	ep	min	0	porselein, Europees	miniatuur, deksel voor vaasje oid	Duitsland	1800	1900	ongedecoreerd biscuit porselein	S. Ostkamp
14	16	4	aardewerk	1	1	r	gra	12	roodbakkend	grape	West-Brabant	1750	1825	tevens twee scherven van witte wandtegels	S. Ostkamp
14	1	4	glas	0	0			0	glas					samengevoegd met vondstnr. 8	J.F.P. Kottman
14	1	4	aardewerk	0	0			0				1800	1825	samengevoegd met vondstnrs. 12 en 13	S. Ostkamp
14	2	4	aardewerk	107	3	p	bor	9	porselein, Aziatisch	(kop en) schotel	China	1700	1725	3 ident. schoteltjes + 3 x een Foo dog + brocaten bal, centr. motief: brocaten bal	S. Ostkamp
15	1	13	aardewerk	1	1	s2	kan	32	steengoed met glazuur	kan	Frechen	1625	1675	baardman, getijgerd	S. Ostkamp
15	2	13	aardewerk	1	1	f		0	faience		Delft	1650	1750		S. Ostkamp
15	3	13	aardewerk	2	2	p	bor	6	porselein, Aziatisch	(kop en) schotel	China	1700	1750	decor: floraal motief	S. Ostkamp
15	4	13	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Nederland	1650	1800		S. Ostkamp
19	1	5	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Nederland	1700	1800	uitwendig loodglazuur met mangaanoxide	S. Ostkamp
20	5	24	aardewerk	7	1	s2	fle	9	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1800	1850	blindmerk: Fanchinen	S. Ostkamp

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	volgnr.	spoor	categorie	aantal	MAE	bakselcode Deventer- systeem	vormgroep Deventer- systeem	typenummer Deventer- systeem	baksel voluit	vorm voluit	herkomst	beginda- tering	eindda- tering	opmerking	specialist
20	6	24	aardewerk	4	2	s2	fle	0	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1650	1800	hals en oor van twee P-kruiken, tevens 2 wandscherven	S. Ostkamp
20	7	24	aardewerk	5	2	r	blo	0	roodbakkend	bloempot	Nederland	1700	1800		S. Ostkamp
20	8	24	aardewerk	2	1	r	bor	3	roodbakkend	bord	Friesland	1675	1750	witte sliblaag in doorlooptechniek	S. Ostkamp
20	9	24	aardewerk	1	1	r	bor	0	roodbakkend	bord	Nederrijnsgebied	1675	1750	witte sliblaag, op rand: met rode stippen	S. Ostkamp
20	10	24	aardewerk	7	3	r		0	roodbakkend		Nederland	1650	1750	lekschaal of vergiet, steelkom en grape of pot	S. Ostkamp
20	11	24	aardewerk	1	1	p	kop	0	porselein, Aziatisch	kop (en schotel)	China	1700	1750		S. Ostkamp
20	12	24	aardewerk	2	1	f	bor	3	faience	bord	Delft	1700	1800	diespruiten op vlag en spiegel	S. Ostkamp
20	13	24	aardewerk	1	1	f	bor	0	faience	bord	Delft	1700	1800	onbekend decor	S. Ostkamp
20	14	24	aardewerk	1	1	f	ver	2	faience	vergiet	Delft	1675	1750	geheel wit	S. Ostkamp
20	15	24	aardewerk	1	1	w		0	witbakkend		Nederland	1650	1750	wandscherf, uitwendig groen / inwendig geel	S. Ostkamp
20	16	24	aardewerk	3	2	iw	bor	0	industrieel wit	bord	Engeland	1775	1850	geheel wit	S. Ostkamp
20	1	24	glas	2	1	gl	bek	0	glas	beker	Nederland	1800	1900		S. Ostkamp
20	2	24	glas	2	1	gl	fle	0	glas	fles	Nederland	1800	1900		J.F.P. Kottman
20	3	24	glas	1	2	gl	fle	0	glas	wijnfles, bolvormig	Nederland	1700	1800		J.F.P. Kottman
20	2	24	aardewerk	3	1	r	gra	47	roodbakkend	grape	West-Brabant	1700	1800	zwaar beroet	S. Ostkamp
20	4	24	aardewerk	2	2	f		0	faience		Delft	1700	1800	waarschijnlijk een schoteltje (beschilderd) en een kom (geheel wit)	S. Ostkamp
20	1	24	aardewerk	1	1	r	dek	6	roodbakkend	deksel voor een kachelpan	West-Brabant	1800	1900		S. Ostkamp
20	3	24	aardewerk	2	1	s2	fle	9	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1800	1850	blindmerk: Fanchinen	S. Ostkamp
21	1	24	glas	3	1	gl	fle	25	glas	wijnfles, bolvormig	Nederland	1725	1760		J.F.P. Kottman
21	2	24	glas	1	1	gl	fle	0	glas	wijnfles, bolvormig	Nederland	1700	1800		J.F.P. Kottman
23	1	26	aardewerk	3	1	r	bor	52	roodbakkend	bord	Nederland	1800	1900	hondenbak	S. Ostkamp
29	1	24	aardewerk	1	1	p	jus	3	porselein, Aziatisch	juskom	China	1700	1750	vakken met bloemen	S. Ostkamp
29	2	24	aardewerk	1	1	r	bor	11	roodbakkend	bord	Gouda	1700	1750	gele spiegel	S. Ostkamp
29	3	24	aardewerk	3	1	w	gra	24	witbakkend	grape	Friesland	1750	1800	compl. profiel, viekkengood (mangaan paars), roompot (tuit ontbreekt), beroet	S. Ostkamp
29	4	24	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Nederland	1750	1900	bodem van kachelpan?, beroet	S. Ostkamp
32	1	30	aardewerk	1	1	r	kan	0	roodbakkend	(grote) kan	West-Brabant	1650	1800	zwartbruin geglazuurd, Oosterhout?	S. Ostkamp
33	1	30	aardewerk	2	1	f	bor	1	faience	bord	Delft	1675	1750	geheel wit	S. Ostkamp
33	2	30	aardewerk	2	1	f	bor	5	faience	bord	Delft	1700	1750	floraal motief	S. Ostkamp
33	3	30	aardewerk	1	1	f	bor	3	faience	bord	Delft	1675	1750	centrale rozet	S. Ostkamp
33	4	30	aardewerk	1	1	r	lek	2	roodbakkend	lekschaal	West-Brabant	1650	1750		S. Ostkamp
34	1	25	aardewerk	3	1	w		0	witbakkend		Gouda	1800	1900	van binnen geel en van buiten bruin (melkkan?)	S. Ostkamp
35	2	34	aardewerk	6	1	r	blo	11	roodbakkend	bloempot	West-Brabant	1800	1900	uitw. loodglazuur mangaanoxide 2 verticale worstoren, appl.: leeuwenmaskers	S. Ostkamp
35	1	34	aardewerk	1	1	r	blo	0	roodbakkend	bloempot	West-Brabant	1800	1900	uitwendig loodglazuur, twee verticale worstoren	S. Ostkamp
36	1	33	glas	4	3	gl	fle	0	glas	fles	Nederland	1700	1900		J.F.P. Kottman
36	2	33	glas	3	1	gl		0	glas		Nederland	1800	1900	opaak glas	J.F.P. Kottman

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

vondstnr.	volgnr.	spoor	categorie	aantal	MAE	bakselcode Deventer- systeem	vormgroep Deventer- systeem	typenummer Deventer- systeem	baksel voluit	vorm voluit	herkomst	beginda- tering	eindda- tering	opmerking	specialist
36	1	33	aardewerk	2	2	f	bor	0	faience		Delft	1700	1800	f-bor-2 of -3, 1 x geheel wit en 1 x blauw beschilderd	S. Ostkamp
36	2	33	aardewerk	1	1	r	bor	7	roodbakkend	bord	Nederrijnsgebied	1675	1750	ringeloor, concentrische cirkels en golflijnen, met een enkele groene lijn	S. Ostkamp
36	3	33	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		Frieland	1650	1800		S. Ostkamp
36	4	33	aardewerk	2	0	r	bor	3	roodbakkend	bord	Friesland	1675	1750	witte sliblaag in doorlooptechniek	S. Ostkamp
36	5	33	aardewerk	1	0	r	bor	7	roodbakkend	bord	Nederrijnsgebied	1675	1750	ringeloor	S. Ostkamp
36	6	33	aardewerk	2	2	w		0	witbakkend		Nederland	1800	1900	2 x verweerde scherf, 1 x faience?	S. Ostkamp
36	7	33	aardewerk	1	1	w	bor	0	witbakkend	bord	Rijnland, Siegburg of Frechen	1800	1900		S. Ostkamp
36	8	33	aardewerk	1	1	r		0	roodbakkend		lokaal of regionaal	1550	1650	wandscherf	S. Ostkamp
999	3	999	aardewerk	0	0			9	bouwmateriaal: dakpan	dakpan: golfpan	Nederland	1800	1900	zwart geglaazuurd	S. Ostkamp
999	4	999	aardewerk	1	0	p	bor	6	porselein, Aziatisch	(kop en) schotel	China	1700	1750	decor: hert in landschap	S. Ostkamp
999	5	999	aardewerk	2	0	r	pot	0	roodbakkend	(voorraad)pot	Nederland	1700	1900	rand- en wandscherf	S. Ostkamp
999	6	999	aardewerk	1	0	r	bor	7	roodbakkend	bord	Nederrijnsgebied	1675	1750	ringeloor, concentrische cirkels en golflijnen, met een enkele groene lijn	S. Ostkamp
999	1	999	aardewerk	2	0	s2	fle	2	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1775	1800	blindmerk ontbreekt, Selters bronwaterfles	S. Ostkamp
999	2	999	aardewerk	1	0	s2	fle	9	steengoed met glazuur	mineraalwaterfles	Westerwald	1800	1850	blindmerk ontbreekt vrijwel volledig: alleen 147 leesbaar	S. Ostkamp

Bijlage 5: Catalogus aardewerk en glas

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

De aardewerk/ en glasvondsten uit het onderzoek Alphen a/d Rijn Rijnoord

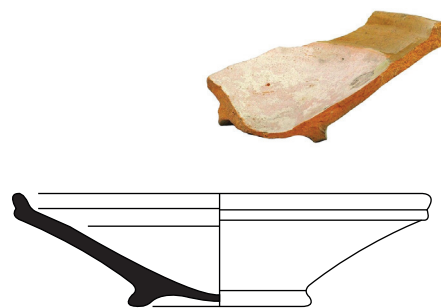
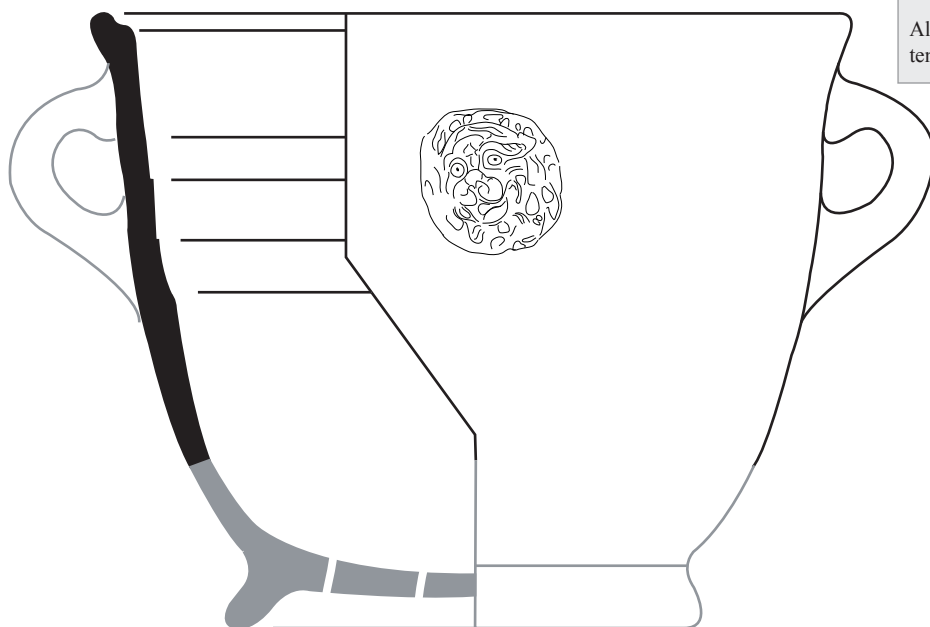
S. Ostkamp & J.F.P. Kottman

Tekeningen en foto's:
L. den Hollander

Opbouw van de catalogusblokjes

1a	vondstnummer
1b	vondstcontext (complexdatering)
2	code van het type
3	objectdatering
4a	maten in centimeters (grootste diameter / hoogte)
4b	beschrijving van het type
5a	baksel
5b	kleur / glazuur
5c	beschrijving van de decoratie
5d	diversen
6a	bodem
6b	oor / steel
6c	compleetheid
7	functie
8	productiecentrum
9	literatuur

Alle afbeeldingen zijn schaal 1:4,
tenzij anders vermeld

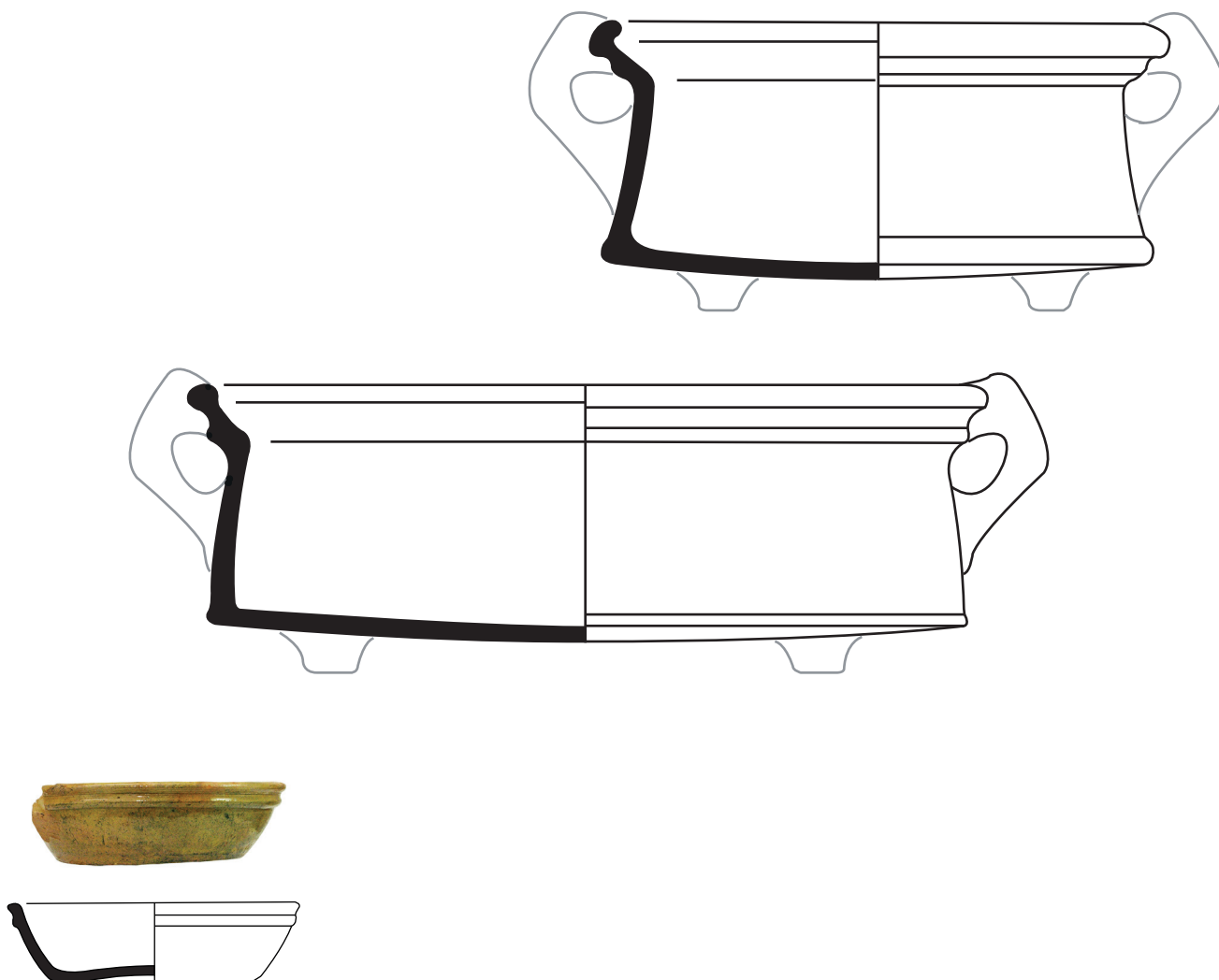
Cat. 1

1a	AROW2 - 35.2
1b	
2	r-blo-11
3	1800-1900
4a	-/-
4b	bloempot met buikknik en cilindrische bovenhelft, met kraagrand met brede bovenzijde, standing
5a	roodbakend aardewerk
5b	uitwendig: loodglazuur met mangaan-oxide
5c	appliques: leeuwenmasker
5d	
6a	standing (ontbreekt)
6b	twee worstoren (een ontbreekt)
6c	fragment, gereconstrueerd profiel
7	bloempot
8	Nederland
9	

Cat. 2

1a	AROW2 - 29.2
1b	
2	r-bor-11
3	1650-1750
4a	-/-
4b	bord met brede vlakke vlag en kraagrand, standing
5a	roodbakend aardewerk
5b	inwendig: loodglazuur
5c	inwendig: witte sliblaag op spiegel
5d	
6a	standing
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	bord
8	Gouda
9	

Cat. 3

1a	AROW2 - 23.1
1b	
2	r-bor-52
3	1800-1850
4a	-/-
4b	diep bord met holle bodem en verdikte (kraag)rand
5a	roodbakkend aardewerk
5b	inwendig: loodglazuur
5c	
5d	
6a	standvlak
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	bord
8	Nederland
9	

Cat. 4

1a	AROW2 - 14.16
1b	
2	r-gra-12
3	1700-1800
4a	-/-
4b	wijde grape/sluitpan met scherpe knik van bodem naar verticale wand, kraagrand met brede dekselgeul
5a	roodbakkend aardewerk
5b	inwendig: loodglazuur
5c	
5d	beroet
6a	drie poten
6b	twee worstoren (een ontbreekt)
6c	fragment, compleet profiel
7	grape
8	West-Brabant
9	

Cat. 5

1a	AROW2 - 20.2
1b	
2	r-gra-47
3	1700-1800
4a	-/-
4b	wijde grape/sluitpan met scherpe knik bodem-wand, naar buiten geknikte brede rand met lip
5a	roodbakkend aardewerk
5b	inwendig: loodglazuur
5c	
5d	beroet
6a	drie poten
6b	twee worstoren (ontbreken)
6c	fragment, compleet profiel
7	grape
8	West-Brabant
9	

Cat. 6

1a	AROW2 - 1.2
1b	
2	r-gra-62
3	1625-1675
4a	-/-
4b	wijde grape met scherpe buikknik en kraagrand met dekselgeul
5a	roodbakend aardewerk
5b	loodglazuur
5c	
5d	beroet
6a	drie poten
6b	worstoor
6c	fragment, compleet profiel
7	grape
8	Gouda
9	

Cat. 7

1a	AROW2 - 29.3
1b	
2	w-gra-24
3	1750-1800
4a	-/-
4b	grape met afgeronde buikknik en kleine kraagrand met dekselgeul
5a	witbakend aardewerk
5b	loodglazuur mangaanoxide (vlekken-goed)
5c	
5d	mogelijk roompot, eventuele tuit ontbreekt
6b	
6a	drie poten
6b	twee worstoren (een ontbreekt)
6c	fragment, compleet profiel
7	grape
8	Friesland
9	

Cat. 8

1a	AROW2 - 33.3
1b	
2	f-bor-3
3	1700-1800
4a	-/-
4b	afgerond bord met vrij brede vlag, standvlak
5a	faience
5b	tinglazuur
5c	kobaltblauwe beschildering (bloemrozet)
5d	
6a	standvlak
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	bord
8	Delft
9	

Cat. 9

1a	AROW2 - 33.2
1b	
2	f-bor-5
3	1700-1800
4a	-/-
4b	afgerond bord met vrij smalle vlag, standvlak
5a	faïence
5b	tinglazuur
5c	kobaltblauwe beschildering (floraal motief)
5d	
6a	standvlak
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	bord
8	Delft
9	

Cat. 10

1a	AROW2 - 14.4
1b	
2	f-zal-1
3	1750-1850
4a	-/-
4b	brede zalfpot met (vrijwel) cilindrische buik, ingesnoerde bodem en hals met uitgebogen rand, standvlak
5a	faïence
5b	tinglazuur
5c	
5d	
6a	standvlak
6b	
6c	compleet
7	zalfpot
8	Delft
9	

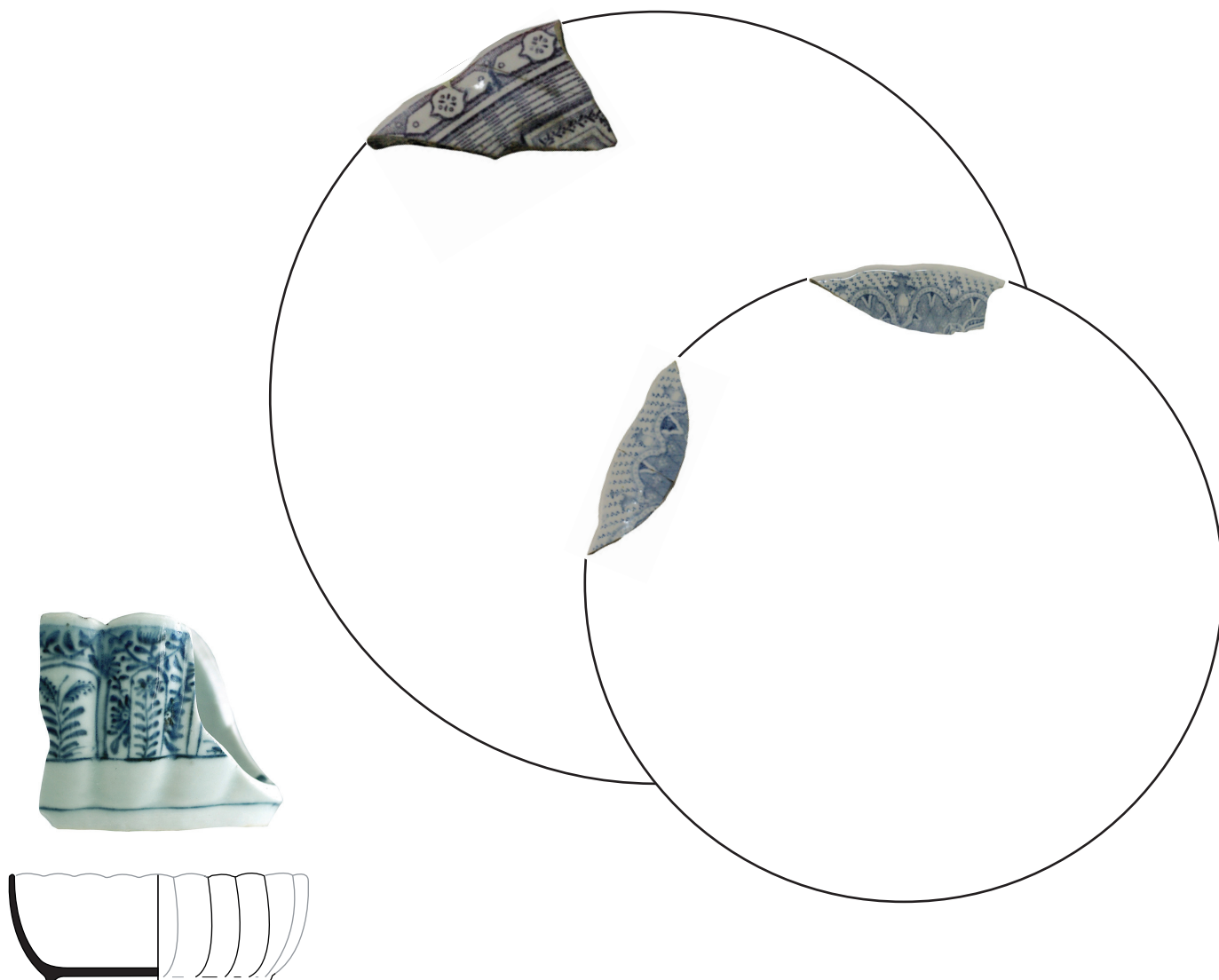
Cat. 11

1a	AROW2 - 14-2
1b	
2	p-bor-9
3	1700-1725
4a	-/-
4b	in mal gevormd diep bord met reliëf-wand en licht uitgebogen rand, standring
5a	Aziatisch porselein
5b	veldspaatglazuur
5c	beschildering in onderglazuur blauw, centraal motief: brachten bal, daaromheen drie boeddhistische leeuwen (foo honden) met een brocaden bal; op onderzijde drie boeddhistische symbolen en een yin en yang-teken als merk
5d	onderdeel van een set van drie identieke exemplaren
6a	standring
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	bord, (kop en) schotel (theegoed)
8	China, Jingdezhen
9	

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

5

Cat. 12

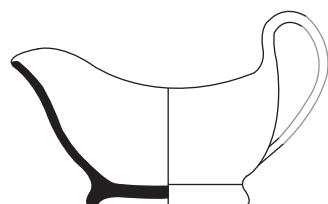
1a	AROW2 - 29.1
1b	
2	p-jus-3
3	1675-1725
4a	-/-
4b	juskom met schenklip en oor, relief-wand, standing
5a	Aziatisch porselein
5b	veldspaatglazuur
5c	beschildering in onderglazuur blauw, vakken met een floraal motief
5d	
6a	standing
6b	
6c	fragment, compleet profiel
7	juskom
8	China, Jingdezhen
9	

Cat. 13

1a	AROW2 - 14-11 (1)
1b	
2	iw-bor-
3	1800-1850
4a	-/-
4b	
5a	industrieel wit aardewerk
5b	loodglazuur
5c	transferprint
5d	
6a	
6b	
6c	fragment
7	Engeland
8	bord
9	

Cat. 14

1a	AROW2 - 14-11 (2)
1b	
2	iw-bor-
3	1800-1850
4a	-/-
4b	
5a	industrieel wit aardewerk
5b	loodglazuur
5c	transferprint
5d	
6a	
6b	
6c	fragment
7	Engeland
8	bord
9	

Cat. 15

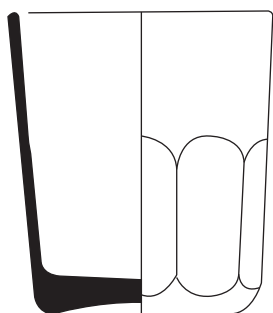
1a	AROW2 - 14.7
1b	
2	iw-jus-1
3	1750-1850
4a	-/-
4b	juskom met schenklip en vormoor, standring
5a	industrieel wit aardewerk
5b	loodglazuur
5c	
5d	blindmerk: Wedgwood
6a	standing
6b	vormoor
6c	fragment, compleet profiel
7	juskom
8	Engeland (Wedgwood)
9	

Cat. 16

1a	AROW2 - 14.18
1b	
2	iw-kop-1
3	1750-1850
4a	-/-
4b	bolle kop met rechte rand, standing
5a	industrieel wit aardewerk
5b	loodglazuur
5c	
5d	
6a	standing
6b	vormoor
6c	fragment, compleet profiel
7	kop (en schotel - theegoed)
8	Engeland
9	

Cat. 17

1a	AROW2 - 14.18
1b	
2	iw-zal-1
3	1800-1850
4a	-/-
4b	brede zalfpot met (vrijwel) cilindrische buik, ingesnoerde bodem en hals met uitgebogen rand, standvlak
5a	industrieel wit aardewerk
5b	loodglazuur
5c	
5d	
6a	standvlak
6b	
6c	compleet
7	zalfpot
8	Nederland (Delft?)
9	

Cat. 18 (schaal 1:2)

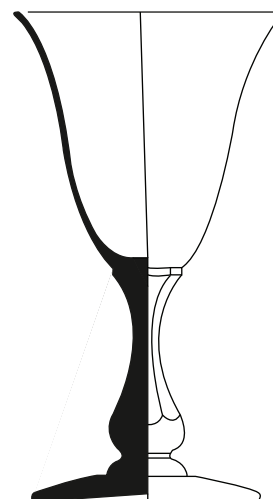
1a	AROW2 - 8.15
1b	beerput
2	gl-bek-24
3	1800-1900
4a	7/7.8
4b	dikwandige cilindrische beker met verticale afgeronde vlakken, standvlak of standing
5a	glas
5b	kleurloos
5c	vlakken rondom op onderste deel
5d	geslepen vlakken
6a	hol standvlak
6b	
6c	compleet (intact)
7	beker
8	Nederland
9	

Cat. 19 (schaal 1:2)

1a	AROW2 - 8.11
1b	beerput
2	gl-fle-69
3	1750-1850
4a	2.3/6.8
4b	cilindrische fles met vloeiende overgang naar lange hals met uitstaande lip, licht opgestoken bodem of standvlak met pontilmerk
5a	glas
5b	groen
5c	
5d	
6a	licht opgestoken
6b	
6c	compleet (intact)
7	medicijnfles
8	Nederland
9	

Cat. 20 (schaal 1:2)

1a	AROW2 - 8.12
1b	beerput
2	gl-fle-203
3	1800-1900
4a	4.6/10
4b	dikwandige parfumfles, rechthoekig met zware geslepen profilering
5a	glas
5b	kleurloos
5c	golven en punten
5d	geslepen
6a	geprofileerd
6b	
6c	compleet (intact) met bijpassende (aangetaste) zilveren dop)
7	parfumfles
8	Frankrijk of België
9	

Cat. 21 (schaal 1:2)

1a	AROW2 - 8.13
1b	beerput
2	gl-fle-204
3	1750-1850
4a	2.5/10
4b	lange smalle cilindrische fles met korte rechte of conische hals en platte hore zontale lip, opgestoken bodem of standvlak met pontilmerk
5a	glas
5b	groen
5c	
5d	
6a	licht opgestoken bodem
6b	
6c	compleetheid
7	medicijnfles
8	Duitsland, Nederland
9	

Cat. 22 (schaal 1:2)

1a	AROW2 - 8.4
1b	beerput
2	gl-kel-102
3	1850-1900
4a	7/12.7
4b	dikwandig kelkglas met klokvormige kelk met verticale afgeronde facetten, massieve balustervormige stam met verticale facetten, schijfvormige voet
5a	glas
5b	kleurloos
5c	geslepen afgeronde facetten
5d	
6a	schijfvormige voet
6b	
6c	compleet
7	kelkglas
8	Nederland
9	

Bijlage 6: Resultaten macrorestenanalyse

Alle resten zijn onverkoold tenzij anders vermeld.

Legenda

m = gemineraliseerd; + = enkele; ++ = tientallen; +++ = honderden resten; X = aanwezig

monster	M3	M1	M13	
spoor	1	4	4	
context	beerbak	beerbak	beerbak	
datering	17e eeuw	19e eeuw	19e eeuw	Nederlandse naam
gebruikspanten				
granen en meelleveranciers				
<i>Avena</i> (m)	.	1	.	Haver
Cerealia, zemelen	.	++	.	Granen
<i>Fagopyrum esculentum</i>	.	2	.	Boekweit
<i>Secale cereale</i> (m)	.	4	.	Rogge
<i>Secale cereale</i> , zemelen	.	++	.	Rogge
fruit				
<i>Malus/Pyrus</i>	.	5	.	Appel/Peer
<i>Prunus avium/cerasus</i>	.	6	.	Zoete/Zure kers
<i>Ribes</i>	.	+++	.	Ribes
<i>Corylus avellana</i>	.	1	1	Hazelaar
<i>Ficus carica</i>	.	+++	.	Vijgenboom
<i>Fragaria</i>	3	+++	.	Aardbei
<i>Juglans regia</i>	.	1	2	Walnoot
<i>Morus nigra</i>	.	2	.	Zwarte moerbeï
<i>Prunus armeniaca</i>	.	.	1	Abrikoos
<i>Prunus domestica</i>	.	6	.	Pruim
<i>Prunus persica</i>	.	4	10	Perzik
<i>Ribes nigrum</i>	.	+	.	Zwarte bes
<i>Ribes rubrum</i>	.	+	.	Aalbes
<i>Rubus fruticosus</i>	1	.	.	Gewone braam
<i>Rubus idaeus</i>	1	+++	.	Framboos
<i>Sambucus nigra</i>	1	1	.	Gewone vlier
<i>Vitis vinifera</i>	.	++	.	Wijnstok

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

monster	M3	M1	M13	
spoor	1	4	4	
context	beerbak	beerbak	beerbak	
datering	17e eeuw	19e eeuw	19e eeuw	Nederlandse naam
groenten				
<i>Amaranthus blitum</i>	1	.	.	Kleine majer
<i>Beta vulgaris</i> , bloemdek	.	2	.	Strandbiet en Biet
<i>Cucumis sativus</i>	.	5	.	Komkommer
<i>Portulaca oleracea</i>	.	2	.	Postelein
<i>Vicia faba</i> , hilum (m)	.	2	.	Tuinboon
kruiden en specerijen				
<i>Petroselinum crispum</i>	1	.	.	Tuinpeterselie
<i>Piper nigrum</i>	.	1	.	Zwarte peper
Planten met oliehoudende zaden				
<i>Brassica/Sinapis</i>	1	.	.	Kool/Mosterd
<i>Brassica rapa</i>	.	3	.	Raapzaad
<i>Linum usitatissimum</i>	.	1	.	Vlas
wilde planten				
planten van voedselrijke akkers				
<i>Agrostemma githago</i>	.	1	.	Bolderik
<i>Euphorbia helioscopia</i>	1	.	.	Kroontjeskruid
<i>Fallopia convolvulus</i>	.	2	.	Zwaluwtong
<i>Persicaria maculosa</i>	.	1	.	Perzikkruid
<i>Solanum nigrum</i>	.	2	.	Zwarte nachtschade
<i>Sonchus asper</i>	1	.	.	Gekroesde melkdistel
<i>Stellaria media</i>	8	7	.	Vogelmuur
Planten van kalkarme akkers				
<i>Centaurea cyanus</i>	.	1	.	Korenbloem
cf. <i>Bromus secalinus</i>	.	+	.	Dreps?
Planten van voedselrijke ruigten				
<i>Chenopodium album</i>	12	9	.	Melganzenvoet
<i>Persicaria lapathifolia</i>	.	3	.	Beklierde duizendknoop
<i>Atriplex patula/prostrata</i>	6	.	.	Uitstaande melde/Spiesmelde
<i>Mentha aquatica/arvensis</i>	2	.	.	Water-/Akkermunt
<i>Papaver dubium/rhoeas</i>	.	1	.	Bleke/Grote klapproos
<i>Silene dioica/latifolia</i> (subsp. <i>alba</i>)	.	1	.	Dag-/Avondkoekoeksbloem
Planten van storingsmilieus				
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	6	.	.	Gewone waternavel
<i>Potentilla anserina</i>	7	.	.	Zilverschoon

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

monster	M3	M1	M13	
spoor	1	4	4	
context	beerbak	beerbak	beerbak	
datering	17e eeuw	19e eeuw	19e eeuw	Nederlandse naam
Pionierplanten van stikstofrijke, natte grond				
<i>Juncus bufonius</i>	+	.	.	Greppelrus
<i>Persicaria hydropiper</i>	1	.	.	Waterpeper
<i>Ranunculus sceleratus</i>	12	.	.	Blaartrekkende boterbloem
Planten van voedselrijke wateren				
<i>Ceratophyllum demersum</i>	2	.	.	Grof hoornblad
<i>Ranunculus</i> subgen. <i>Batrachium</i>	2	.	.	Waterranonkels
<i>Carex pseudocyperus</i>	1	.	.	Hoge cyperzegge
<i>Carex</i> cf. <i>acuta</i>	1	.	.	Scherpe zegge?
<i>Eleocharis palustris/uniglumis</i>	2	.	.	Gewone/Slanke waterbies
<i>Glyceria fluitans</i>	1	.	.	Mannagras
<i>Phragmites australis</i>	++	.	.	Riet
Planten van vochtige, bemeste graslanden				
<i>Daucus carota</i>	1	.	.	Peen
<i>Ranunculus acris/repens</i>	11	.	.	Scherpe boterbloem
Planten van natte, bemeste graslanden				
<i>Carex disticha</i>	3	.	.	Tweerijige zegge
<i>Silene flos-cuculi</i>	3	.	.	Echte koekoeksbloem
Planten van droge, zure graslanden				
<i>Rumex acetosella</i>	1	3	.	Schapenzuring
Laagveenplanten				
<i>Carex rostrata</i>	4	.	.	Snavelzegge
<i>Menyanthes trifoliata</i>	1	.	.	Waterdrieblad
<i>Ranunculus flammula</i>	5	.	.	Egelboterbloem
Planten van blauwgraslanden				
<i>Carex panicea</i>	2	.	.	Blauwe zegge
<i>Valeriana dioica</i>	1	.	.	Kleine valeriaan
Planten van natte heiden		.	.	
<i>Erica tetralix</i> , blad	1	.	.	Gewone dophei
Planten van voedselrijke zomen				
<i>Anthriscus sylvestris</i>	1	.	.	Fluitenkruid
<i>Lapsana communis</i>	.	1	.	Akkerkool
<i>Urtica dioica</i>	7	.	.	Grote brandnetel

RAAP-RAPPORT 3041

Plangebied Buitenplaats Rijnoord, gemeente Alphen aan den Rijn
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

monster	M3	M1	M13	
spoor	1	4	4	
context	beerbak	beerbak	beerbak	
datering	17e eeuw	19e eeuw	19e eeuw	Nederlandse naam
Planten van natte bossen				
<i>Fraxinus excelsior</i>	1	.	.	Es
<i>Alnus</i>	8	.	.	Els
<i>Salix</i> , knop (schub)	1	1	.	Wilg
Varia				
bladfragmenten	.	x	.	Bladfragmenten
bot	x	.	.	Bot
eischaal	.	x	.	Eischaal
glas	.	x	.	Glas
houtskool	x	x	.	Houtskool
insecten	x	x	.	Insecten
knoop	.	x	.	Knoop
kraal	.	x	.	Kraal
mijten	x	.	.	Mijten
schelp	.	x	.	Schelp
<i>Sphagnum</i> , blad	x	x	.	Veenmos
visschubben	.	x	.	Visschubben
watervlo	x	.	.	Watervlo

